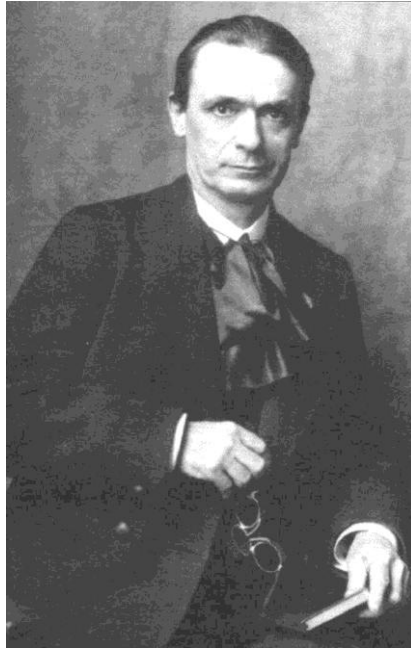

רודולף שטיינר

נוכחות המתים בנתיב הרוחי

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר.
אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.
פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com
קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"אנו נוכחים לדעת שהמתים לא באמת מתים, אלא פשוט עוברים למקום אחר. הם עדיין נוטלים חלק במה שאנו עושים. תובנה זו תהיה עבורנו יותר מאשר רגש מעומעם; בהדרגה נלמד להצביע על אותם תחומים בהם הם פעילים. נלמד לחוש ביום עמנו לכשנזדקק לכוחות שלא נוכל למצוא במישור הפיסי, לכשנזדקק לתמיכה מתחומים עילאיים... ביכולתנו לחוש בהעמקה הפנימית האמיתית שאנו רוכשים על-ידי לימוד מדע הרוח, לא רק בצורה של תיאוריות מופשטות, אלא בהבנה חיה של פרטים ממשיים... אני מניח שהסברים אלה מתקבלים ביראת-כבוד המתבקשת, שכן זוהי הדרך היחידה בה נוכל להתקדם מן המופשט אל הממשי."

(מתוך: נוכחות המתים בנתיב הרוח, הרצאה 2, הבנת עולם הרוח, חלק ב')

- רודולף שטיינר -

THE PRESENCE OF THE DEAD ON THE SPIRITUAL PATH

GA 154

By Rudolf Steiner

18 באפריל – 26 במאי, 1914

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטח

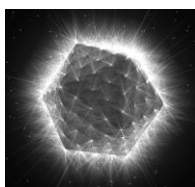
מהדורה שנייה מתוקנת 2023

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2011 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תפילה למת

אנו צופים בך

בעולם הרוח

אשר בו אתה שוהה.

מי ייתן ואהבתנו תפיג את חומרך,

מי ייתן ואהבתנו תפיג את קורך,

מי ייתן וזה יגיע עד אליך ויעזור לך

למצוא את דרכך

דרך חושך הרוח

אל אור הרוח.

רודולף שטיינר

תוכן עניינים

[הרצאה 1. הבנת עולם הרוח \(חלק א'\)](#)

טבע החלימה. הזיה. מהות אתרית וכוח מוגבר של הנפש. הכתב האזוטרי. חשיבה רגילה וחשיבה על-חושית. המייסדים הקדומים של הדתות ומדע רוחי מודרני של הרוח. טבע הכריסטוס. עוד אודות החלימה. טבע הגוף האסטרלי. תמונת ה'אני' כמוקד ההתנסויות בעולם הרוח. ראייה רוחית אטוויסטית ושיפוט בריא. חשיבה בהירה כתנאי מוקדם למדע הרוח.

ברלין, 18 באפריל 1914

[הרצאה 2. הבנת עולם הרוח \(חלק ב'\)](#)

הקשר של יוהן גוטליב פכטה עם עולם הרוח ועם סביבתו האנושית. ההבחנה בין תפיסה פיסית ותפיסה רוחית. גורלה של ידידה, מריה פון שטראוך-ספטיני, והתעלותה לרוח-שומרת של מחזות המיסטריות. הידיד והמשורר המנוח, כריסטיאן מורגנשטרן וטבעו בחיים שלאחר המוות. תיאור בניין הגיתאנום בעיתונות. עיצוב השיפוט על בסיס מדע הרוח.

ברלין, 12 במאי 1914

[הרצאה 3. לעורר מחשבות רוחיות](#)

אודות השינה. הניגוד בין מערכות הדם והעצבים ושאר האורגניזם בשינה. חיידקים ושדים. טבע החיידקים. מחשבות רוחיות כמזון עבור המתים. התגברות על האנוכיות ביחס למתים. על מותו של ידיד (כריסטיאן מורגנשטרן): מייסדי הדתות וחשיבותם. המין האנושי המודרני מגיע לבגרות. המעשה של הכריסטוס. טבע העולם הפיסי. הנחת היסוד המונחת ביסוד הבניין בדורנאך. פיתוח תהליכי חשיבה כמשימה של זמננו. גירושו של חבר והסיבות לכך.

באזל, 5 במאי 1914

[הרצאה 4. נוכחות המתים בחיינו](#)

תודעה על-חושית וחלימה. ההבדל בין הצורה והפעולה של המתים. רכישת מושגים חדשים לשם הבנת עולם הרוח. המנוחה מריה פון שטראוך-ספטיני כשומרת מחזות המיסטריות. ז'אן דארק. לחוות את האנגלוי (רכות) ואת הארכאנגלוי (עוצמה). אופיו של ידיד ומשורר (כריסטיאן מורגנשטרן) לאחר המוות. התנסות עולם הרוח, אנגלוי, ארכאנגלוי, לוציפר ואהרימן. הטרנספורמציה של התנסויות בעולם הפיסי ובעולם הרוחי. העשרת החשיבה. הבניין בדורנאך. מהות התנועה האנתרופוסופית. חנוכת הבניין.

פריס, 25 במאי 1914

[הרצאה 5. ברכת המתים](#)

מדע הרוח כ'כימיה רוחית'. התרכזות ומדיטציה. תפיסת העולם הפנימי. אשליה וידיעה-עצמית. טבע המפגשים עם המתים. האינספירציה של הרגש והרצון של רודולף שטיינר דרך ידידה מנוחה (אודה וולר). החשיבה הופכת עצמאית. שיפור החשיבה הלוגית באמצעות ידיעה על-רוחית. ההתאמה בין אינטליגנציה וראייה רוחית. מימד המרחב והזמן. ג'ורדנו ברוננו ומדע הרוח פורצים מבעד למרחבים אלה. גבולות הידע והפרכתם. מדע הרוח כסינתזה של מדע, אינטלקט ומחקר רוחי.

פריס, 26 במאי 1914

הרצאה 6. אמונה וידיעה

המייסדים הגדולים של הדתות ותפקידם. חשיבה מכלה וחשיבה מזינה. ה'אני מאמין' מזמנים קדומים וה'אני מאמין במה שאני מכיר' של ימינו. טענתו של מקס מולר אודות ההכרזה האלוהית. ישויות אנוש כמאירות ישויות לאחר המוות. משמעותם של מיתוסים ואגדות בחיים. המפגש עם שני כמרים. תהליך הראייה. אידיאות מתות ואידיאות חיות. האמירה: 'נפש בריאה בגוף בריא'. הציון שחושינו קולטים רק תנועות ורטטים. אמצע-הקיץ ופסחא. רישומים מהרצאה, פראג, 17 באפריל 1914

הרצאה 7. רוברט המרלינג: משורר והוגה דעות

ברלין, 26 באפריל 1914

הרצאה 1

הבנת עולם הרוח

(חלק א')

ברלין, 18 באפריל 1914

בהיזכרכם בחלום, קרוב לוודאי שנהיר לכם שבמהלך החלום רק התבוננתם בתמונות אשר נארגו בפני נפשכם מבלי שהייתה לכם מודעות-עצמית ברורה ביחס לעצמם. המודעות-העצמית אינה ברורה בחלימה כפי שהיא בתודעה ערה. התמונות האורגות בפני נפשכם מציגות שני סוגים של סצנות. הן מהוות סדרה של תמונות המוכרות לחולם, כי הן קשורות למאורעות אשר אירעו או לא אירעו לאחרונה, או סצנות בהן מאורעות כאלה משתנים בסוגים שונים של דרכים; צורותיהם משתנות במידה כזו שבלתי-אפשרי לזהות התרחשויות מסוימות ואנו חושבים שאנו חולמים על משהו חדש לגמרי. אכן, יכולים להיות לנו חלומות שאינם קשורים לאף לא אחת מההתנסויות שהיו לנו ולכן הם חדשים לגמרי. אך, בכל אחד מן המקרים תהיה לנו תחושה שסוג של תמונה חיה ואורגת התגלתה בפני נפשנו. זה מה שאנו זוכרים לאחר יקיצתנו. חלומות מסוימים נשארים בזיכרונו זמן רב ואחרים נעלמים ברגע בו אנו מתייצבים אל מול מאורעות היום.

לפיכך, הבה נבחן היום את מה שאנו תופסים בחלומות אורגים כאלה. אנו יודעים מה אנו תופסים בהיותנו ערים בעולם זה, אותו אנו מכנים פיסי. אך מה ממלא את תפיסתנו בהיותנו חולמים, כפי שמאורעות ודברים חומריים ממלאים את התנסותנו בשעות היום? זה מה שאנו מכנים 'העולם האתרי', המהות האתרית החודרת את העולם עם תהליכי הפנימיים וכל מה שחי בה. זוהי התמצית כביכול של תפיסתנו בהיותנו חולמים. אך, בדרך-כלל בהיותנו חולמים אנו תופסים רק חלק קטן מהעולם האתרי. העולם האתרי לא נגיש עבורנו בהיותנו ערים ותופסים את התחום הפיסי; אין ביכולתנו לתפוס את המהות האתרית סביבנו עם חושינו הפיסיים. באופן דומה, איננו יכולים לתפוס את המהות האתרית כולה בחלומותינו הרגילים, אלא רק חלק ממנה, כלומר הגוף האתרי שלנו.

כידוע לכם, בשינה אנו עוזבים את הגוף הפיסי והגוף האתרי מאחור. בחלומותינו הרגילים, אנו מסתכלים כביכול לאחור מתוך הגוף האסטרי וה'אני' שלנו במה שעזבנו מאחור בשינה. ברם, אז איננו מודעים לגופנו הפיסי ואיננו משתמשים בחושינו הפיסיים. אנו מסתכלים לאחור רק בגופנו האתרי. לכן, מיסודם, תהליכים בגופנו האתרי מתגלים במקומות מסוימים ואנו תופסים אותם כחלומות. למעשה, רוב החלומות אינם דבר אחר מלבד הסתכלות בגופנו האתרי בשינה והיעשות מודעים לחלק מתהליכיו המורכבים ביותר.

גופנו האתרי מורכב מאוד והוא כולל את כל זיכרונותינו; הוא ערוך ומוכן להציגם בפנינו כאשר אנו נזכרים בהם. גם אותם דברים ששקעו אל תוך מעמקי הנפש, דברים שאיננו מודעים להם בתודעת-ערו, נשמרים בגוף האתרי בדרך מסוימת. חיינו בכללותם בהתגשמות זו נשמרים בגוף האתרי ומתקיימים בו באמת. כמובן, קשה מאוד לדמיין זאת, אך זה בכל זאת נכון. דמיינו לעצמכם שהיה עליכם לדבר מבוקר עד ערב, כפי שאנשים מסוימים עושים, וכל מה שתאמרו יתועד ברשומות. כאשר המאגר הראשון יתמלא, תעברו למאגר שני, אחר-כך שלישי, וכן הלאה. מספר הרשומות יהיה תלוי בכמות הדברים שתאמרו. עתה, אם מישהו היה אוסף את כל הרשומות, אז בסופו של יום כל מה שאמרתם היה נשמר היטב ברשומות. לאחר מכן, אם מישהו היה משמיע אותן, כל מה שאמרתם במהלך היום היה נשמע שוב. בדרך דומה, כל זיכרונותינו נשמרים בגוף האתרי. בתנאים המיוחדים של השינה, חלק אחד של הגוף האתרי מופיע בפנינו – אם נישאר באותה מטפורה – כאילו לקחנו רשומה אחת מאוסף הרשומות והשמענו אותה; זהו הסוג הנפוץ ביותר של חלום. כך תודעתנו אורגת בגופנו האתרי.

אותו דבר ישים ביחס להזיות המשפיעות על נפשנו. ככלל, הזיות עולות מכיוון שהאדם יכול לראות עם ה'אני' והגוף האסטרי, שעדיין קיימים בגוף הפיסי, חלק מהגוף האתרי שנפרד. דבר זה יכול לקרות כאשר חלק מגופכם הפיסי חולה, למשל מערכת העצבים. אז, גופכם האתרי אינו מסוגל לחדור את הגוף הפיסי בנקודה בה מערכת העצבים חולה; הוא כביכול מסולק משם. הגוף האתרי עצמו אינו חולה, אך הוא הופרד מהגוף הפיסי במקום מסוים. אילו היה יכול להישאר בגוף הפיסי, המצב הרגיל של תודעתנו היה שולט ולא היינו מודעים לכך שגופנו הפיסי חולה. כאשר החלק שגופנו האתרי אינו יכול לחדור יוצא אליו, אנו חווים זאת בתודעתנו כהזיה.

מהות אתרית זו, ממנה מתפתחים חלומות או הזיות, מקיפה אותנו מכל עבר. וגופנו האתרי הוא כמו קטע שנלקח ממהות אתרית זו. לאחר המעבר דרך שער המוות והשלכת גופנו הפיסי, אנו עוברים דרך מהות אתרית זו ואיננו עוזבים אותה באמת בנתיבנו בין מוות והיוולדות חוזרת. היא קיימת בכל מקום ועלינו לעבור דרכה; אנו הווים בתוכה. זמן מה לאחר המוות, אנו משליכים את גופנו האתרי, המתפוגג בתוך מהות אתרית מקיפה זו. בדרך-כלל, אין ביכולתנו לתפוס מהות אתרית חיצונית זו. זוהי הסיבה לכך שאין שום דבר בעולם האתרי שאפשר לכנותו תפיסה, המקבילה לתפיסה בעולם הפיסי. תפיסותינו של האתרי בחלומותינו תלויות לגמרי בנו.

תפיסה אמיתית של העולם האתרי לאחר המוות או אימגינציות של ראייה רוחית כאן על האדמה, דורשת עוצמה גדולה יותר מזו שיש לנו בדרך-כלל בין לידה ומוות. אנו זקוקים לעוצמה פנימית גדולה יותר של הנפש. איננו תופסים את העולם האתרי מסביבנו במהלך החיים הארציים, כי לנפשנו חסרה העוצמה המספקת. כדי לתפוס את העולם האתרי, עלינו להיות פעילים הרבה יותר, לעבוד קשה הרבה יותר מאשר אנו עושים בחיינו הרגילים. גם לאחר המוות הנפש מוכרחה להתמלא בעוצמה פעילה הרבה יותר מאשר

בחיים הרגילים כדי ליצור קשר עם סביבתה. אחרת לא נוכל לתפוס את העולם האתרי, כפי שלא היינו תופסים דבר בעולם הפיסי אילו היו חסרים לנו כל החושים. לכן, אנו זקוקים לעוצמה פעילה יותר של הנפש כדי למצוא את דרכנו לאחר המוות ולא להיות חירשים ועיוורים, בהשאלה כמובן, בעולם שלתוכו ניכנס.

על-מנת לקבל מושג ברור יותר כיצד הנפש תופסת לאחר המוות או לאחר שפיתחה את הכישורים לגלות את האימגינציה שלה, הבה נשווה כושר נפשי זה לכתיבה. מה שאתם כותבים מבטא משהו העומד מאחורי דבריכם (מילים); עם זאת, אתם אלה אשר רושמים את האותיות. יש בידכם את הכוח להפוך את מה שכתבתם לנכון, לעשותו מתאים למצב עניינים אובייקטיבי. אם ברצונכם ליידע ידיד מרוחק בדבר משהו ואתם כותבים זאת עבורו, אתם אלה אשר יוצרים את המילים שתספרנה לחברכם על העניין בקראו אותן. מישהו עשוי להתנגד ולומר שעניין זה אינו קיים בעולם כעובדה אובייקטיבית, אלא הוא משהו שמישהו כתב. מובן שזו שטות. אפשר לתאר עובדה אובייקטיבית באמצעות האותיות שכתבתם. אותו דבר ישים לגבי התפיסה האימגינטיבית בעולם העל-חופשי. עליכם להיות פעילים. עליכם לקבוע את הסימנים, האותיות, אשר מבטאים את התהליכים האובייקטיביים בעולם הרוח ועליכם להיות מודעים לכך שזה מה שאתם עושים. בין אם ביכולתכם לעשות זאת ובין אם לאו, תלוי בכך אם יש או אין ברשותכם את העוצמה הדרושה לקשר חי עם ממשות רוחית, בין אם היא ממריצה אתכם להוריד אמיתות או שקרים. אך, העובדה הבאה שרירה וקיימת: עליכם לדעת שאתם מורידים זאת.

עתה, הבה נפנה לחלומות. כאשר אנו חולמים, אנו בדרך-כלל מרגישים את תמונות החלום 'אורגות' ופשוט נפרמות מעצמן. עלינו לחשוב על חלומות אלו כתמונות המרחפות בפני הנפש. עכשיו, נניח שהייתם חושבים שאתם עצמכם מיקמתם את התמונות האלה במרחב ובזמן כפי שאתם רושמים אותיות על פיסת נייר. זה לא מה שאנו בדרך-כלל משייכים לחלומות ולהזיות, אך זהו סוג התודעה אשר נדרש עבור חשיבה אימגינטיבית. עליכם להיות מודעים לכך שאתם מהווים גורם קובע בחלומותיכם. אתם מניחים דבר אחד אחרי השני כפי שאתם עושים בכתבכם משהו על נייר. אתם נמצאים בשליטה. אותה שליטה גורמת לכך שתהפכו את מה שכתבתם לנכון. ההבדל הגדול בין חלומות או הזיות וראייה רוחית אמיתית הוא שבראייה רוחית אמיתית אנו מודעים לכך שאנו הרושמים האזוטריים, כביכול. הדברים שאנו רואים נרשמים ככתב אזוטרי. אנו חוקקים בעולם את מה שאנו תופסים כביטוי, כהתגלות, של העולם.

כאן, בני-אדם היו יכולים להתנגד ולומר שאיננו צריכים לרשום את הדברים הללו כי הם ידועים מראש. אך אין לזה תוקף, שכן במקרה זה לא אנחנו אלה אשר רושמים אלא הישות מההיררכיה הסמוכה הגבוהה יותר. אנו מתמסרים אל אותה ישות והיא נעשית לכוח השולט בנו. בתהליך נפשי פנימי, אנו אוגרים את מה שמתקיים דרכנו. כאשר תקראו את הכתב האזוטרי הזה, תקראו את מה שצריך להתגלות.

זוהי הסיבה לכך שלעתים קרובות אמרתי בהרצאות פומביות שהתפתחות הראייה הרוחית דורשת שהתפיסה כולה תיעשה פעילה ולא תישאר הפתיחות הסבילה לעולם המתאימה להבנת סביבתנו הפיסית. בהדרגה, אנו רוכשים הבנה למה שכינינו 'לימוד הכתב האזוטרי', מאז תחילת פעילותנו האנתרופוסופית. תיארתי זאת בפירוט בספר *סף עולם הרוח*.¹ על-מנת לרשום כתב אזוטרי אל תוך מרחב זמן רוחיים, נפשנו מוכרחה להיות פעילה וחזקה יותר מאשר היא צריכה להיות בחיי היומיום. אנו זקוקים לעוצמה גדולה יותר זו בעוברנו דרך שער המוות. אם שואפים אתם לראייה רוחית אימגינטיבית, הרי שתרכשו אותה בהדרגה באמצעות מדיטציה. אתם תחוו ותתפסו, בודעכם באותו זמן שאתם נמצאים בעולם שבו חלומותינו מהווים רק השתקפות חיוורת. ביכולתכם לחיות באותו עולם באופן כזה שתוכלו לשלוט בחלומותיכם, כפי שאתם בשליטה בהרכיבכם שולחן או נעל.

בני-אדם רבים טוענים שהם ניסו למודט בסוגים שונים של דרכים, אבל עדיין לא היו לרואים רוחיים. עובדה זו מצביעה על כך שהם לא מעוניינים באמת בפעילות ובעוצמה שתיארתי זה עתה. הם מתייחסים אל עצמם כברי-מזל כי הם לא זקוקים להן. אין הם רוצים לפתח עוצמה פעילה כלשהי של הנפש, אלא רוצים להיעשות רואים רוחיים בלי לרכוש עוצמה זו תחילה. הם רוצים שהחזיון העולה בפני ראייה רוחית, יופיע בפניהם מאליו. אך זה לא יהווה דבר מלבד הזיה או חלום. לנסח זאת בפשטות, חלום הוא חלק מהעולם האתרי שביכולתנו לקחת עם מחושינו האתריים ולנוע ממקום למקום. אין לזה שום קשר לראייה רוחית אמיתית. בהתנסות של ראייה שנייה אמיתית אנו פעילים באותה מידה כמו בעולם הפיסי בכתבנו על נייר. ההבדל היחיד הוא שכאשר אנו רוצים לכתוב בעולם הפיסי, עלינו לדעת תחילה מה ברצוננו לכתוב – בדרך-כלל יהיה מועיל אם נדע זאת. לעומת זאת, בתפיסה רוחית אנו מאפשרים לישויות של ההיררכיות הרוחיות לכתוב ורק אז, בעודנו כותבים, מופיעים הדברים שעלינו לתפוס. ראייה רוחית אמיתית אינה יכולה להיווצר ללא מעורבותנו הפעילה בכל היבט והיבט של תפיסתנו.

אנו זקוקים גם לעוצמה שתאפשר לנו לכתוב בעולם האתרי לאחר המעבר דרך שער המוות. החשיבה המשרתת אותנו היטב בעולם הפיסי, אין בה שימוש עבור תפיסה לאחר המוות. אדם יכול להיות פיקח ושנון ביותר ביחס לדברים של העולם הפיסי, אך לאחר המוות כשרים אלה לא יהיו לו לעזר. חשיבה מסוג זה חלשה מדי כדי לכתוב דבר כלשהו בעולם האתרי. כל האידיאות שפיתחנו ביחס לדברים פיסיים, מקורן בחשיבה רפה זו, שהינה חסרת-תועלת לאחר המוות. אנו זקוקים לחשיבה חזקה יותר, כזו שהינה פעילה באופן פנימי. אנו זקוקים לחשיבה יוצרת מחשבות שלא רק משקפות את העולם החושי-חיצוני. עלינו לפתח כושר פנימי זה ליצירת מחשבות בלתי-תלויות בדברים חיצוניים כלשהם, העולות כביכול ממעמקי הנפש, אחרת לא יהיה לנו כושר מתאים לאחר המוות.

¹ GA-17. הוצאת בדולח.

עכשיו, אתם עשויים לטעון שהיינו יכולים פשוט לחשוב על סוגים שונים של דברים או ליצור פנטזיות שאינן משקפות דבר חיצוני כלשהו, ואז היינו מוכנים היטב לפיתוח עוצמת החשיבה הנחוצה לאחר המוות. יתכן שמישהו רוצה שתהיה לו לאחר המוות יכולת מוגברת של חשיבה ולכן מדמיין לעצמו דרקונים מכונפים שאינם קיימים, חיות מפחידות וכן הלאה. האדם מדמיין לעצמו את כל הדברים הללו כך שלא יהיה כבול לחוטי הסינר של תמונות חיצוניות ויהיה מסוגל לפתח עוצמה פנימית של חשיבה כהכנה לחיים לאחר המוות.

אין להכחיש זאת – לבני-אדם העושים זאת יהיו כשרים רבים יותר בעולם לאחר המוות מאשר לאלה שאינם עושים זאת. ברם, הם יתפסו רק תמונות שקריות, עיוותים, כפי שבני-אדם בעלי ראייה לקויה רואים תמונה מעוותת של העולם הפיסי ולא להא להינם בעלי שמיעה פגומה יש התרשמות שגויה מקולות. בני-אדם המאמצים כיוון זה של פעולה, גוזרים על עצמם לא לתפוס דבר מלבד דברים מעוותים בעולם האתרי, במקום מה שבאמת מושרש שם.

בתקופות קודמות של ההתפתחות האנושית הייתה תמיד דאגה לכך שיינתנו לישויות אנוש תמונות מנטליות שלא נלקחו מהעולם הפיסי ולא נוצרו בדרך השרירותית והדמיונית שתיארתי זה עתה. על-פי השיטות שהיו בהישג-ידם, המייסדים הדגולים של הדתות מסרו תמונות שלא היו מבוססות על העולם הפיסי, אלא על העולם הרוחי. לכן, בכך שהם הלכו בעקבות מורי הדת שלהם, בני-אדם היו מסוגלים לפתח תמונות מנטליות שלא היו קשורות לעולם החושי, תמונות מנטליות שהיו נכונות כי הן נבעו מעולם הרוח. זהו החינוך העצום לאין שיעור של הגזע האנושי שמייסדי הדתות לקחו על עצמם. הם קבעו לעצמם את המשימה למסור לבני-אדם תמונות שתעזורנה להם לפתח סוג של חשיבה שימנע מהם מלהגיע אל עולם הרוח לאחר המוות בהיותם חירשים ועיוורים מבחינה רוחית. מייסדי הדתות רצו להיות בטוחים שבני-האדם יהיו חיים לגמרי, מודעים לחלוטין, ותודעתם לא תיעלם או תדעך בשעת מותם או תהפוך לתודעת סרק.

כפי שאמרתי לעתים קרובות, אנו חיים עתה בשלב אבולוציוני בו בני-אדם אמורים להגיע לבגרותם, כביכול. מייסדי דתות לא יופיעו עוד כפי שעשו בעבר וייפנו אל אמונתנו. זמנים אלה חלפו, אף על פי שהם כמובן עדיין מורגשים בתקופתנו. בשעה זו רק מעטים מתחילים לחוות הוויית-קיום חדשה זו כביכול. רובם עדיין משתוקקים להיאחז באידיאות המסורתיות של המייסדים הקדומים של הדתות. אך, האנושות מוכרחה להגיע לבגרותה ומה שמייסדי הדתות סיפקו עבור אמונתנו, מוכרח להתחלף בתרומתו של מדע רוחי מודרני. על-מנת למנוע אי-הבנות, עלינו להדגיש שכאשר אנו מדברים על המייסדים הקדומים של הדתות, איננו כוללים ביניהם את הכריסטוס. לעתים קרובות, אמרתי שמשמעותו של הכריסטוס אינה טמונה בתורתו, אלא במה שהתרחש דרכו. המייסדים הקדומים של הדתות היו במובן מסוים מורים, אך מעשהו העיקרי של הכריסטוס היה להחדיר לאנושות את כוחו שלו דרך מיסטריית גולגתא. עד עצם היום הזה,

עבור בני-אדם רבים קשה ביותר להבין זאת. זוהי הסיבה לכך שהם מדברים על הכריסטוס רק כמורה קוסמי דגול. עבור אלה המבינים באמת את המשמעות המלאה של הכריסטוס, זו פשוט שטות.

המין האנושי יגיע לבגרותו באמצעות מדע הרוח שלנו, באמצעות המושגים, האידיאות והתמונות הקשורות לחיינו לאחר המוות ובכך אל חיי הנפש שלנו בכללותם. שכן, מדע הרוח יכול להיות מובן על-ידי כל אדם הרוצה להבין את ממצאיו. הוא שואף להעניק לבני-האדם את מה שכל נפש אינדיבידואלית יכולה להגשים באמת בכוחות עצמה, לא על-ידי הליכה בעקבות מייסדי דתות, כמו בזמנים קדומים. ואף על פי שחוקרים אינדיבידואלים הם אלה ההופכים את תוצאותיו של מדע זה נגישים היום, הם עושים זאת בצורה כזו היכולה להיות מובנת על-ידי כל אדם הרוצה בזה. הדגשתי, לעתים קרובות, שזו אי-הבנה מוחלטת לומר שיש להאמין במדע הרוח. כאשר בני-אדם אומרים זאת, זה משום שהם מלאים כל-כך בדעות קדומות מטריאליסטיות והם אינם מסתכלים במה שיש למדע הרוח להציע באמת. ברגע בו הוא נבחן, הכול נעשה מובן. לשם כך, אין צורך בראייה רוחית; הבנתנו הרגילה מספיקה כדי לתפוס באמת ולהבין כל זאת בהדרגה – כמובן, 'בהדרגה' יהיה לא-נוח עבור בני-אדם מסוימים.

במילים אחרות, מדע הרוח פונה אל הבנתנו, משתמש בעיקרון ההופכי לזה שהמייסדים הקדומים של הדת עשו בו שימוש. האידיאות שלהם העניקו משהו לנפשות אנוש אשר עורר אותן מבחינה רוחית ונתן להן כושר תפיסה בעולם האתרי, ומשמעות הדבר הייתה לנהל חיים מודעים לאחר המוות. הטמעתו של מדע הרוח המודרני תעניק לנפשנו את הכוח לפתח את כוח החשיבה הנחוץ לאחר המוות כדי לתפוס באופן מודע את סביבתה האתרית. הן בני-אדם מתקופות קדומות אשר הלכו בעקבות מייסדי הדת שלהם והן בני-אדם מודרניים השואפים להבין את מדע הרוח, יהיו מסוגלים למצוא את דרכם לאחר המוות.

רק לסוג **אחד** של בני-אדם יהיה קושי למצוא את דרכו לאחר המוות. למעשה, סוג זה אפילו לא יתנסה בחיים לאחר המוות מפני שהוא נעשה כה קהה ומעורפל. אדם מסוג זה הוא מטריאליסט מוחלט הדבק בתמונות העולם הפיסי ואינו רוצה לפתח איזשהו כוח לתפיסת העולם שאליו נכנסים לאחר המוות. במונחים של הרוח-נפשי, להיות מטריאליסט משמעו באמת כמו לרצות להרוס את העיניים והאוזניים בעולם הפיסי, להמית בהדרגה את החושים. אין זה שונה מזה שמישהו יאמר: "עיניים אלה – בלתי-אפשרי לבטוח בהן, הן מספקות רק רשמים של אור. היפטר מהן! היפטר מהחושים, אחד אחד!" להיות מטריאליסט ביחס לעולם הרוח עושה אותנו בעלי-חיים באותה מידה שגישה זו עושה ביחס לעולם החושי. ביסודו של דבר, זה אותו דבר, כפי שיהיה קל לראות כאשר נתייחס לטענות המוצגות על-ידי מדע הרוח.

היום ניסיתי להסביר מפרספקטיבה זו מה המשמעות להיות בעולם הרוח. ברצוני להמשיך ולהסביר סוג של חלום שכולנו מכירים, כי קרוב לוודאי שכל אחד התנסה בחלום מסוג זה. אני מדבר על חלומות בהם אנו ניצבים פנים אל פנים, כביכול, אל מול עצמנו. כפי שתיארתי קודם, בדרך-כלל מארג החלום נפרש

כביכול בפנינו ובאותו זמן אין לנו מודעות ברורה ביחס לעצמנו. רק אחר-כך אנו חושבים על החלום עם תודעה-עצמית.

ישנם חלומות נוספים שבהם אנו מתייצבים אל מול עצמנו באופן אובייקטיבי. ומעבר לראות פשוט את עצמנו, כפי שקורה לפעמים, יכול להיות לנו חלום שלעתים קרובות תלמידים חווים בהיותם בבית-ספר מנסים לפתור בעיה מתמטית, אך אינם מסוגלים לפתור את המשוואה. אדם אחר מגיע ומוצא את הפתרון בקלות. התלמיד חולם באמת שדבר זה קורה. ובכן, תבינו שהוא עצמו בא ופתר את הבעיה. כך, אפשרי גם שנתייצב אל מול עצמנו מבלי שנכיר את עצמנו. אך אין זה הדבר החשוב. במצב כזה ה'אני' מתחלק כביכול לשניים. היה נחמד, האם לא כן, אם גם בעולם הפיסי, ה'אני' האחר היה מופיע ומספק מיד את התשובה הנכונה כאשר איננו יודעים משהו. ובכן, בחלומות דבר זה קורה.

בהיותנו חולמים, אנו למעשה נמצאים מחוץ לגופנו הפיסי ולגופנו האתרי ונמצאים רק בגוף האסטרלי וב'אני'. בעוד שסוג החלום אשר תואר קודם נותן לנו מבט חטוף בגוף האתרי, הרי החלומות שבהם אנו מתייצבים אל מול עצמנו נובעים מהגוף האסטרלי שלקחנו עמנו, בגלותו חלק מעצמו ובהציבו אותו מולנו. מחוץ לגוף הפיסי, אנו תופסים חלק מעצמנו.

בחיים הרגילים איננו תופסים את הגוף האסטרלי, אך בשינה ביכולתנו לראות חלק ממנו בקלות רבה. הוא כולל דברים להם איננו מודעים כלל בהיותנו ערים. קודם דיברתי על אודות טבע הגוף האתרי; הוא כולל את כל מה שחווינו. אך, עכשיו עליי לומר לכם משהו מוזר למדי – הגוף האסטרלי כולל אפילו את אותם דברים שלא חווינו. אתם רואים, לגופנו האסטרלי מבנה מורכב. במובן מסוים, הוא נבנה בתוכנו מתוך עולם הרוח והוא אינו כולל רק את אותם דברים שיש לנו כבר בתוכנו, אלא גם אותם דברים שנלמד בעתיד! הם כבר קיימים שם כתכונה. גוף אסטרלי זה פיקח הרבה יותר מאתנו. לכן כאשר הוא מגלה משהו מעצמו בחלומותינו, זה יכול לעמת אותנו עם עצמיותנו בצורה פיקחית הרבה יותר ממה שהפכנו להיות באמצעות החיים הפיסיים. אם תזכרו זאת – אני אומר זאת עכשיו רק כהערה צדדית ולא כחלק מההרצאה – זה ישפוך אור על 'הפיקחות' של בעלי-חיים. גם להם יש גוף אסטרלי. הוא יכול להוציא דברים שלא עולים בחייהם הרגילים של בעלי-חיים. דברים מפתיעים רבים יכולים להתגלות שם. למשל, הגוף האסטרלי כולל, תאמינו או לא, את המתמטיקה כולה, לא רק מה שאנו יודעים עד כה, אלא גם כל מה שיש עוד לגלות. אף-על-פי-כן, אילו היינו רוצים לקרוא את המתמטיקה הקיימת שם ולקרוא אותה באופן מודע, היה עלינו לעשות זאת באופן פעיל על-ידי רכישת הכשרים הנחוצים.

כך, זוהי התגלות של חלק מגופנו האסטרלי כאשר אנו ניצבים אל מול עצמנו בחלום. ורבים מהדברים המגיעים אלינו כהשראה פנימית נובעים מהתגלויות אלו של הגוף האסטרלי. באותה דרך הזיות יכולות להופיע בנסיבות שתיארתי קודם. החלק מאתנו שהינו פיקח יותר ממה שאנו בדרך-כלל, באמצעות תכונה מיוחדת במבנה שלנו, משמיע את דעתו. אז, אנו יכולים לקבל השראה, דבר שלא היה קורה אילו היינו

משתמשים רק בשיפוטנו הרגיל שבגופנו הפיסי. אך, מסוכן שנתמסר לדברים מסוג זה, כי אין ביכולתנו לשלוט בהם כל עוד לא חדרנו אותם באמצעות שיפוטנו. והיות שאין ביכולתנו לשלוט בהם, ללוציפר יש גישה נוחה לכל ההתפתחויות הללו ואיננו יכולים למנוע ממנו מלכוונם על-פי כוונותיו, במקום על-פי המטרות של סדר העולם הנאות.

כאשר אנו מפתחים את כוחותינו הפנימיים, אנו לומדים לנהל חיים פנימיים העושים אותנו רואים רוחיים בגוף האסטרלי. אתם תראו ממה שאמרתי שלהיות רואה רוחי בגוף האסטרלי דורש שנהיה תמיד מודעים להתייצבותנו אל מול עצמנו, אל מול ישותנו שלנו. כפי שאיננו יכולים לנהל חיים פיסיים בריאים אם איננו מודעים לגמרי, כך איננו מנהלים חיי-נפש בריאים בעולם העל-חושי אם לא נראה את עצמנו כל הזמן. בעולם הפיסי אנו עצמנו; בעולם העילאי, בעולם הרוחי, יש לנו אותו קשר לעצמנו כפי שיש לנו כאן למחשבה המייצגת מאורע מן העבר. אנו מסתכלים באופן פנימי במחשבה כזו ומתייחסים אליה כזיכרון. כפי שאנו עוסקים במחשבה בעולם זה, כך אנו יודעים בממלכת הרוח שאנו מסתכלים בעצמנו ובוחנו את עצמנו. כאשר אנו חווים דברים בעולם הרוח, עצמיותנו מוכרחה להיות נוכחת תמיד. ביסודו של דבר, זהו העיקרון היחיד אשר חל גם על אותם דברים עליהם אין לנו שום שליטה. למעשה, בממלכת הרוח, עיקרון זה מאפשר לנו לשלוט בדברים, להיות הכוח השולט. ישותנו היא המרכז של כל דבר. ישותנו מראה לנו כיצד אנו פועלים בעולם הרוח, מגלים לעצמנו מי אנחנו באמת בעולם הרוח.

אם אנו נמצאים בעולם הרוח ותופסים משהו לא-נכון, משמעות הדבר היא שאנו משתמשים בכתב האזוטרי שלא כהלכה. ובכן, אם אנו משתמשים בכתב האזוטרי שלא כהלכה, אך תופסים את עצמנו כמרכז של כל המתרחש, אז אנו חווים את ישותנו שלנו: אתם נראים כך, כי עשיתם משהו לא בסדר; עכשיו עליכם לתקנו! אנו יכולים לראות כיצד פעלנו מתוך מה שהפכנו להיות. אנו יכולים להשוות זאת לדרך בה הייתם חשים כאן בעולם הפיסי אילו הייתם לא בתוך עצמכם, אלא מחוץ לעצמכם. למשל, אם אמרתם למישהו: "השעה עכשיו היא אחת-עשרה ושלושים דקות" – משהו שאינו נכון – והייתם מסתכלים בעצמכם, הייתם רואים כיצד אתם מוציאים לשון לעצמכם. תאמרו "זה לא אנחנו!" ואז תתחילו לתקן את עצמכם ולומר מה נכון: "השעה עכשיו היא תשע ועשרים דקות". באותו רגע, לשונכם תחזור פנימה. באופן דומה, ביכולתכם לומר בין אם אתם פועלים ובין אם לאו בעולם הרוח על-ידי הסתכלות בעצמכם.

תמונות מגוחכות כאלה יכולות לשמש לאפיון הדברים הללו, אותם יש לקחת ברצינות גדולה יותר מאשר כל מה שנאמר על אודות העולם הפיסי. הנקודה היא שיש לרכוש הבנה של התחום העל-חיושי באמצעות כוח החשיבה הנמצא כבר ברשותנו בעולם הפיסי. בדרך זו, אנו משחררים את חשיבתנו, שאחרת נשאת כבולה לסביבתנו הפיסי.

בזמנים קדומים, לבני-האדם הייתה ראייה רוחית בסיסית, אטוויסטית. היה אפשרי עבורם לקלוט אימגינציות, אפילו אינספירציות. אך בניגוד לשלב קדום זה, הגענו עתה לשלב מתקדם בו אנו יכולים ליצור

אידיאות אודות העולם הפיסי. כאשר לבני-אדם הייתה עדיין ראייה רוחית אטוויסטית, הם לא היו יכולים לחשוב כהלכה. בימינו, בני-אדם מסוימים מפתחים כשרים של ראייה רוחית בתקופות מסוימות של חייהם באמצעות שיטות שונות מאלה המתוארות על-ידי מדע הרוח. הסיבה לכך היא שהם קיבלו בתורשה את הכשרים הללו מתקופות קדומות והם עדיין לא הגיעו לשיפוט מפקח באותם תחומים של החיים בהם הם רואים רוחיים. אך, אנו מתקרבים לתקופה בה שיפוט מפקח יהיה מוכרח להיות נוכח לפני שראייה רוחית תוכל להתפתח על בסיס שיפוט שקול ומאוזן כזה.

במילים אחרות, בימים אלה כאשר בני-אדם מציגים יכולות נפשיות מסוימות, ראייה רוחית מסוימת, מבלי שעשו תרגילים רציניים, מבלי שלמדו את מדע הרוח – שאם יושם בדרך הנכונה, יכול להיות התרגיל הטוב ביותר להביע את הראייה הרוחית הקדומה – אין זה אומר שהם מתקדמים יותר מכל אחד אחר, אלא דווקא שהם מפגרים מאחור. להיות בעל יכולות אטוויסטיות כיום אינו אומר שהאדם הגיע לשלב של חשיבה בהירה. הנפש המתקדמת יותר היא בבירור זו המגיעה לשיפוט מפקחים מתוך ההבנה הרגילה שלה – והבנה רגילה זו מספיקה בהחלט לתפיסת מדע הרוח, אם האדם חופשי מדעות מוקדמות.

נטעה טעות גדולה אם נאפשר ליכולות של ראייה רוחית להרשים אותנו. נהיה על הנתיב הלא-נכון אם נאמין שנפש של אדם כזה מתקדמת במיוחד. העובדה שנפש זו מפגינה יכולות כאלה מצביעה על כך שהיא כשלה לעבור דברים מסוימים שהיו צריכים להחוות בעידן הראייה הרוחית. לכן, אותה נפש משלימה את אשר החסירה מוקדם יותר. מגוחך לראות בני-אדם העוסקים במדע הרוח מאמינים שאם מישהו מפגין ראייה רוחית מסוימת מבלי שלמד את מדע הרוח, הרי שבחיים קודמים הוא מוכרח היה להיות אדם חשוב. אדם כזה היה בוודאי חשוב פחות ממישהו המפגין שיפוט מפקח ביחס לדברים.

עתה, חשוב מאוד שתנועתנו תנסה להרכיב חוג מסוים של בני-אדם שיהיה בידם לראות מבעד לדברים הללו, יבינו אותם באמת וביסודיות ויוכלו להגיע לתובנה הבאה: אנו זקוקים למדע הרוח בתקופתנו כי רק על-ידי הבנתו נוכל להתקדם.

זה חשוב מאוד. בכל תחומי החיים ישנן, כמובן, מחלות ילדות ובאופן טבעי גם בזרמים רוחיים החודרים את העולם. ואדם יכול להבין בקלות רבה מדוע למדע הרוח יש מחלות ילדות, כי הוא מנסה למסור לישויות אנוש את התוצאות אשר הושגו באמצעות תודעה של ראייה רוחית. אתם רואים כיצד עלינו לתאר זאת. עלינו לומר שלהיעשות רואה רוחי בדרך שהאנושות זקוקה לה עכשיו ותזדקק לה בעתיד, אינו מתאים לאהבת הנוחות והנוחיות של בני-האדם. נדרש הרבה יותר מאשר פשוט להמתין שדברים יקרו. נוכחות בכל רגע ורגע, שליטה-עצמית וכושר התבוננות-עצמית נדרשים כדי להגיע אל עולם הרוח. יש להבין זאת במידה רבה. קל הרבה יותר להמתין לכך שהראייה הרוחית תתקרב אלינו כמו חלום, בזרמה הלך ושוב. בני-אדם רוצים לחוות את ממלכת הרוח באותה דרך שהם חווים את עולם החושים. זהו שריד מתקופות עבר בהיסטוריה שלנו. בראייה רוחית קדומה, דברים נחוו בצורה כזו שבני-אדם לא 'ידעו' אותם באמת.

קרוב לוודאי שזוהי הסיבה לכך שאפילו כיום בני-אדם רוצים לחוות את ממלכת הרוח בצורה כזו שלמעשה הם אינם 'יודעים' אותה. איננו מעריכים כהלכה את מה שאנו יודעים בוודאות. כאשר אנו מבצעים פעולות אריתמטיות למשל, אנו מבצעים סדרה של פעולות מסוימות בלי להיות מעורבים כל-כך במה שאנו עושים. כאשר אנו מחברים חמש ועוד שבע, איננו נוטלים בכך חלק באמת, במובן לו מתכוונים כאן; איננו נוכחים לגמרי במה שאנו עושים. זוהי הסיבה לכך שבני-אדם אינם אוהבים לראות אחרים מפתחים השקפת-עולם משל עצמם. ברגע בו תראו לבני-אדם משהו שנודע לכם ללא השתתפות פנימית זו, הם שמחים, שמחים מאוד! אך, כאשר מישהו מציג ידיעה של עולם הרוח ויודע עליו בצורה כזו שהוא מעורב בכך, אז בני-אדם אומרים: "הו, הוא יודע זאת! זהו תהליך מודע לגמרי ולא אובייקטיבי". אבל אם מישהו צץ והוא בעל ראייה שאת מקורה אין הוא יכול להסביר, אז בני-אדם אומרים: "זה אובייקטיבי, אובייקטיבי לחלוטין! אנו יכולים להאמין לאדם זה."

ההיבט החשוב ביותר של מדע הרוח שלנו הוא לפתח אידיאות ברורות. מדע הרוח עדיין חדש יחסית; לכן, עכשיו שכמיהת בני-האדם אל עולם הרוח ולידיעה רוחית התעוררה, הם רוצים להתחבר לכל דבר שעדיין עולה מהעולם הרדום של ראייה רוחית. הם אוספים את כל הדברים הישנים הללו ומאמינים שהם עושים משהו מיוחד בכך שהם משמרים אותם.

ברם, משימתנו היא להתבונן בבהירות בתחום זה! מוכרח להיות ברור לנו שאין משהו נחות בלייעץ בתודעה מלאה בעניין של ריפוי רוחי. אך, רוב בני-האדם יעריכו התוויות אשר ניתנות על-ידי אדם הנמצא 'מעל' למצב, המתמסר לרגשות מעורפלים ואינו 'יודע' דברים, הרבה יותר מכיוון שטענותיו מסתיימות ברגש מעורפל ומאושר: זוהי התוצאה של משהו לא-ידוע! בכל מקום, אנו שומעים בני-אדם אומרים שאין להם עניין בדברים שהם תופסים. הם באו בשביל הדבר שבילתי-אפשרי להסבירו – כלומר העליון, האלוהי!

האמינו לי, האמיתות האינדיבידואליות של מדע הרוח מוכרחות לחדור בהדרגה את נפשותינו, ובאותו זמן מוכרח להיות לנו חוש ברור ומהימן לתנאים שרק נגעתי בהם. דיברתי אודות מצבים אלה כדי להראות, בהתחילי בטבע החלומות, שראייה רוחית אמיתית דורשת מהנפש את סוג העבודה הפעילה שאנו יכולים להשוות לכתיבה. כתבתי את סף עולם הרוח במטרה להבהיר עוד ועוד את הנושאים הללו. אלה המבינים את ספרי יתפסו את העצב החיוני, הרעיון המרכזי של תנועתנו. עליי להדגיש שוב ושוב – אף על פי שאמרתי זאת לעתים קרובות לאורך שנים – כי כל-כך הרבה תלוי בדבר הבא: אלה הרוצים באמת לרכוש גישה אל מדע הרוח, צריכים לרכוש חוש בריא לדברים השייכים לו באמת. אז, הם יתפתחו בהדרגה לקהילה שתוכל לקחת על עצמה את המשימה שתהיה לה השפעה מבריאה באמת על כל דבר המשתייך לחיי התרבות.

בפעם הבאה נמשיך לדבר על מה שהתחלנו היום כתיאור עולם החלומות המבוסס בעולם הרוח.

הרצאה 2

הבנת עולם הרוח

(חלק ב')

ברלין, 12 במאי 1914

מתוך הכרה זו שאנו חיים בתוך עולם רוחי ותמיד מוקפים על ידו, הפילוסוף הגרמני, יוהאן גוטליב

פיכטה אמר:

"איני צריך להמתין עד שאתרחק מהדברים שמסביבי בעולם הפיסי כדי להיכנס אל עולם הרוח. אני כבר קיים וחי בו בצורה אמיתית הרבה יותר מאשר בעולם הפיסי. זהו הבסיס המוצק היחיד שלי וחי הנצח שזכיתי בהם לפני זמן רב, הם הסיבה היחידה לכך שאני עדיין רוצה להמשיך בחיים הארציים. השמים לא נמצאים מעבר לקבר; הם נמצאים כבר כאן, חודרים את הטבע כולו ואורם עולה בכל לב טהור."²

טוב להסב את תשומת-הלב לאמירה מסוג זה, שכן בתקופתנו בני-אדם רבים היו רוצים שנאמין בכך שרק דמויות מטופשות, כאלה המאמינות באמונות תפלות או לפחות אלה הנוטות לפנטזיות, מדברות על עולם הרוח ויש להן השקפות עליו. בצורה מרתקת למדי, גם אותם בני-אדם הרוצים לגרום לנו שנאמין בכך שטיפשי לדבר על עולם הרוח באופן קבוע, מדברים על פיכטה ואחרים כמוהו. לכן, טוב אם לפחות בני-אדם מסוימים ידעו שאותם בני-אדם בעלי השקפה אנתרופוסופית תמימי דעים עם כל בני-האדם אשר נשאו בלבם לאורך ההיסטוריה ידע והבנה אמיתיים של עולם הרוח, או לפחות שאיפה – במובן הנעלה והאצילי של המילה – לדברים הללו. וכאשר מטריאליסטים מזכירים את פיכטה ומוציאים קטע זה או אחר מתוך כתביו כפי שנוח להם, טוב הדבר אם נפשות בעלות נטייה לאנתרופוסופיה ידעו מהיכן נובעים בטחוננו, אומץ לבו ואמונתו בחיים של פיכטה – מקורם בדבקותו הנאמנה בהכרה שהנפש האנושית חיה בעולם הרוח ויש לה הוויית-קיום רוחית. כאשר אתם שומעים אדם כמו פיכטה מצוטט – כידוע לכם, הוא כתב את פניות לאומה הגרמנית בזמנים קשים – עליכם להיות תמיד מודעים בלבכם לכך שהיה לו האומץ לומר את אשר אמר כי הוא ידע: "החלק הטוב שבי חי תמיד בעולם הרוח, אפילו בעודי חי בגופי הפיסי."³ העולם הרוחי מקיף אותי בכל מקום. " זה נכון גם לגבי אחרים; פיכטה הוא רק דוגמה. בני-אדם כמו פיכטה היו תמיד מודעים לכך שדבריהם היו מלאי עוצמה אשר נרכשה באמצעות ידיעה של עולם הרוח, אשר תמכה בנפשותיהם ופעלה עליהן.

² מתוך שליחות האדם (*Die Bestimmung des Menschen*) מאת יוהאן גוטליב פיכטה (1762-1814), כרך 3, פרק III, ברלין 1800.

³ פיכטה נתן את ההרצאות האלה בברלין בחורף 1807/08.

ישנה סיבה נוספת לכך שמדי פעם טוב להיזכר בעובדות כאלה. לאחר שפיכטה נתן את הרצאותיו הדרך אל חיים מבורכים, שעליהן אפשר לומר שהן כוללות את תורותיו, אל קבוצה קטנה של בני-אדם, מאזיניו ביקשו ממנו לקבל את ההרצאות מודפסות. ההרצאות עשו עליהם רושם עז והם ביקשו ממנו להוציאן לאור כי לבני-אדם נוספים מוכרחה להיות גישה לעידודו של פיכטה לחיים, לשאיפתו היפה והאצילית לידע. ופיכטה, תקיף, נמרץ ונלהב בהתלהבות הגדולה ביותר למטרתו, העיר את ההערה המעניינת הבאה בהקדמה להרצאות הללו:

"שוכנעתי, אני כמעט יכול לומר, שעליי להוציא לאור את ההרצאות הללו על-ידי ידידים מתוך קהל מאזינים שהייתה להם דעה חיובית עליהן. ובשל הדרך בה אני עובד, הדרך הוודאית ביותר לא להשלימן לעולם הייתה להגיהן שוב לפני ההוצאה לאור. אם כך, שזו תהיה אחריותם של ידידי אם הן לא תתקבלנה כצפוי. עד כמה שזה נוגע לי, באופן כללי אני נבוך כל-כך מהקהל בראותי את המבוכה האינסופית שכל אידיאה רבת-עוצמה נתקלת בה, והתודות המוענקות למי ששואף לפעול נכון, שאיני מסוגל לקבל החלטות בנושאים מסוג זה ולא יודע יותר כיצד לדבר אל קהל זה וגם אם ראוי להשקיע את המאמץ להפנות את דבריי באמצעות מכש הדפוס."⁴

ברצוני לצטט הערה זו במיוחד כי היא מראה כמה בודד חש פיכטה את עצמו אז – לפני מאה ושמונה שנה מהיום – עם הבשורות שלו על עולם הרוח לאור הגישות הכלליות ורוח התקופה. עם זאת, איננו יכולים שלא לחוש שהאנתרופוסופיה היא ההגשמה של מה שהנפשות הכבירות בהיסטוריה האנושית כמהו ושאפו אליו במאמצייהם. לאור האפטיה וחוסר השיפוט המופנים כלפי מדע הרוח כיום, עלינו לעורר בנפשנו את ההרמוניה שביכולתנו להגשים עם נפשות כבירות אלו באמצעות מדע הרוח שלנו, שתעודד ותחזק אותנו. אף-על-פי-כן, עשוי לקחת זמן רב גם עבור אלה החשים סימפטיה כלפי מדע הרוח, למציאת האנרגיה הפנימית הדרושה לפיתוח האימפולס שהוא צריך להעניק לתרבותנו. מזכיר אני זאת שוב רק משום שהייתי רוצה לראות את לבכם מתמלא לא רק בסוג הנכון של אידיאות אודות עולם הרוח עצמו, אלא גם עם הסוג הנכון של גישות ורגשות אודות הקשר שלנו עם ממלכת הרוח וסביבתנו כולה.

קל לראות מדוע מדע הרוח נתקל באי-הבנה בנסותו לבסס את עצמו בעולם באופן כללי. פשוט נסו להבין כיצד תושב רגיל, תוצר של חשיבה מודרנית, שלא בא בקשר עם דבר רוחי כלשהו, עשוי להתייחס אל מדע הרוח. הוא שמע טענות מסוג אחד או אחר אודות עולם הרוח. מה עליו לעשות? ובכן, לבני-אדם אין ברירה מלבד לנסות ולהבין את האידיאות הללו על בסיס המושגים שלהם. ברם, לאדם רגיל בתקופתנו אין בכלל מושגים שהיו יכולים לעזור לתפוס את מה שיש למדע רוחי אמיתי לומר אודות ממלכת הרוח. מלכתחילה חסרים לו המושגים, המחשבות והאידיאות בשביל לעשות זאת. הוא מנסה לחדור את אשר נאמר לו באמצעות האידיאות שלו, שכמובן נבעו ממישור שונה לגמרי. אם כך, כיצד אמור הוא להימנע מאי-הבנה? כיצד יכולים אנו לצפות ממנו שיבין?

הנקודה המרכזית בקשר שלנו למדע הרוח היא לרכוש מושגים חדשים, אידיאות חדשות שלא היו ברשותנו לפני שנתקלנו במדע הרוח ואין ביכולתנו להביא עמנו מבחוץ, אלא עלינו ללמדם בהדרגה. מימוש זה מהותי עבור גישה נפשית נכונה כלפי זרם רוחי זה. התייחסו לעובדה הבסיסית שמדע הרוח אמור לאפשר לנו להבין את העולם הרוחי שמחוצה לנו. במהלך שנה זו שמענו תיאורים רבים וסוגים שונים של מידע אודות עולם הרוח. תמיד ניסינו להרחיב את המושגים והאידיאות שלנו כך שנוכל לתפוס כהלכה את המתרחש בממלכת הרוח. למשל, דיברנו על ישויות של ההיררכיות העילאיות ואתם יודעים מה אנו אומרים לגביהן. אנו מדברים גם על נפשות המתים כפי שהן מתקיימות בין מוות והיוולדות חוזרת, ואתם יודעים מה אנו אומרים לגביהן. ברם, אל לנו לשכוח לעולם שבדיבור אודות דברים אלו, איננו יכולים להשתמש במושגים שאנו לומדים בעולם של היום, אחרת ניתקל באי-הבנות. לכן, ברצוני להסב את תשומת-לבכם למושג שכבר למדתם, אך ברצוני להתייחס אליו בפרטי פרטים על-ידי בחינת מידת החיוניות שהייתה לו בשיחותינו הרבות.

העולם הפיסי מטביע את רשמיו על חושינו ואנו מנסים להבין עולם זה עם אידיאות ומושגים הקשורים למערכת העצבים שלנו, למוחנו. כאשר אנו מסתכלים בתהליך זה, אנו מגלים שהיסוד המרכזי הוא שאנו תופסים את העולם. בהסתכלנו בדברים, אנו תופסים את ממלכת האדם, ישויות אנוש כישויות פיסיות, ממלכות החי, הצומח והמינרלים, עננים, הרים, נהרות, אוקיינוסים, כוכבים, שמש וירח. אנו תופסים את הדברים הללו בה במידה שהם מהויות פיסיות. אנו מסתכלים בהם, רואים את צבעם, שומעים את קולותיהם, חשים את חומם – בקיצור, אנו תופסים אותם. זהו תיאור נכון לאשורו של הקשר שלנו לעולם הפיסי. אך, ברגע בו אנו מסתכלים בעולם הרוח, עלינו לחוש את הצורך בביטוי אחר מאשר 'אני תופס', כי אין זה נכון לומר 'אני תופס את ישויות עולם הרוח'. עלינו להבין שכל מה שמכונה תפיסה של עולם הרוח, שונה לגמרי מזו שבמישור הפיסי. עם התפתחותנו והתקרבותנו אל ממלכת הרוח, יש לנו רושם שאנו נתפסים. כאן על האדמה, אנו במובן מסוים הישויות הפיסיות העילאיות ביותר. אכן, צמח או בעל-חיים עשויים לומר שהם נתפסים על-ידי ישויות אנוש. במונחים של גופנו הפיסי, ביכולתנו לומר שאנו נתפסים על-ידי ישויות מאותו סוג שלנו. אנו גם נתפסים מהרגע בו אנו מתפתחים לכיוון עולם הרוח. הישויות הרוחיות מסתכלות למטה, בנו, ובמובן מסוים אנו נעשים אובייקטים עבורן. אכן, כאשר אנו נתפסים, זהו סימן ראשון לכך שנכנסנו אל תוך עולם הרוח.

כפי שאמרתי בהרצאתי הקודמת, הדרך להתעלות אל הישויות הרוחיות היא להתפתח עד לרמה של היכולות שלהן, כך שישותנו תיתפס על-ידן. כך הם הדברים ביחס להיררכיות העילאיות יותר. אנו לומדים לראות את עצמנו צומחים אל הלך-רוח המאפשר לנו לחוש נתפסים על-ידי הישויות העילאיות יותר של

⁴ פיכטה, מההקדמה ל- *Die Anweisungen zum seligen Leben*, ברלין 1806.

היררכיית המלאכים (אנגלוי). לאחר מכן, בד בבד עם התפתחותנו, אנו נתפסים על-ידי אלה של היררכיית מלאכי-עליון (ארכאנגלוי) וכן הלאה. תחושה זו שמסתכלים בנו, שרצונן של ישויות רוחיות משפיע עלינו, היא הדבר שאני מתכוון אליו באומרי 'אנו נתפסים'. עלינו להיות ברורים מאוד ביחס לכך ואל לנו לחשוב שצמיחה אל תוך עולם הרוח היא פשוט המשך הפנורמה המקיפה אותנו בעולם הפיסי. הלך-הנפש שלנו כולו משתנה כי אנו נעשים מודעים לכך שאנו חיים בעולם הרוח ומה שאנו חווים שם הוא התחושה שישויות של ההיררכיות העילאיות יותר תופסות אותנו. כוחותיהן זורמים לתוכנו ופועלים בתוכנו בעשותנו משהו, כאשר אנו מבצעים משהו.

דברים אלה ניתנים להסבר על-ידי תיאורים מסוימים. לכן, בלי שום הנחה מראש – אדגיש זאת שוב: ללא שום הנחה מראש – ועם כל הענווה, אציג את הדוגמה הבאה כדי להראות לכם מהו באמת טיבו של הקשר שלכם עם עולם הרוח. כאשר אנו לוקחים על עצמנו איזושהי עבודה כאן על האדמה – בין אם תחת השראה רוחית ובין אם לאו – אנו זקוקים לכוחות שיזרמו אלינו מהממלכה הפיסית. וכוחות אלו נמצאים כמובן מחוץ לתודעתנו הרגילה. איננו יכולים להעניקם לעצמנו; הם אינם נמצאים באמת בשליטתנו. אם אינכם מאמינים בזה, ביכולתכם ללכת לדורנאך, לבניין שלנו, ולצפות בידידינו שם הופכים גושי עץ גדולים לכותרות עמודים ומשתמשים בכוחם הפיסי לשם כך. אז יהיה עליכם להודות בכך שכוחות כאלה באים אך ורק מהעולם הפיסי. עד כמה שזה נוגע לי, אני מקבל בפתיחות רבה שלפעמים אני מייחל לכך שיהיה לי יותר כוח פיסי, כך שאוכל לעזור יותר בעבודה שם. וכפי שכוח שרירי היד שלנו וכוחות פסיים אחרים מעורבים במה שאנו עושים באופן פיסי, כך כוחות רוחיים יכולים גם לחדור אל תוך פעולותינו, לזרום אל תוך נפשנו מעולם הרוח ולפעול כביכול מלמעלה כלפי מטה.

אחת ממשימותינו בשנים האחרונות הייתה לבטא במחזות המיסטריות שלנו את מה שזורם דרך השקפת-העולם הרוחית שלנו.⁵ עובדות הנקלטות באופן רוחי היו צריכות להיות מושלכות על במה פיסית; אם להשתמש בביטוי נפוץ, הן היו צריכות 'להיות מבויתות'. הפקה כזו דרשה דברים חדשים בהשוואה להפקות במה רגילות. לאורך השנים, היה עלינו להעלות מחזות כאלה בהרבה יותר כוח, אפשר לומר. אך, מה שאני מתכוון אליו עכשיו מתייחס לא כל-כך לדברים חיצוניים, אל מה שמתרחש כאשר הכול כבר נמצא שם, אלא להיבט הרוחי של הנושא.

בימים המוקדמים של עבודתנו במדע הרוח, אינדיבידואל מסוים ביקר אותנו.⁶ אישה זו לא רק פיתחה עניין עמוק וטוב-לב בתורותינו כפי שהיה עלינו להציגן אז בתחילת עבודתנו, אלא גם הייתה חדורה ברוח

⁵ מחזות המיסטריות של רודולף שטיינר הם: ① שער ההתקדשות (1910) The Portal of Initiation; ② מבחן הנפש (1913) The Soul's Probation; ③ שומר הסף (1912) The Guardian of the Threshold; ④ התעוררות הנפש (1913) The Soul's Awakening. ⁶ רודולף שטיינר מתייחס כאן לשחקנית מריה פון שטראוך-פטיני (1904-1847, Maria von Strauch-Spettini). ראה את הביוגרפיה הקצרה על מריה פון שטראוך-פטיני מאת הלה וויסברגר ומכתביה למרי פון סיברס ב-Aus dem Keben von Marie Steiner-von Sivers, דורנאך 1956.

אמנותית נפלאה שהייתה מאוחדת לגמרי עם אישיותה. אפשר היה לומר, במובן האמיתי של המילה, שהיא הייתה אדם נחמד באופן אובייקטיבי. היא הטמיעה מהר מאוד כל מה שהיינו יכולים לומר אודות תוכן מדע הרוח באותו זמן. אחר-כך, וזה היה בשנים הראשונות לעבודתנו כאן, היא עזבה את העולם הפיסי. בשנים הבאות, היא עבדה במעמקים התת-מודעים שנפשותינו מגיעות אליהם לאחר המוות וניסתה לשלב את מה שלמדה אודות מדע הרוח שלנו עם רגישותה האמנותית. נבנה גוף רוח בו שני כוחות אלו היו בפעולה: ההשקפות הפוריות של מדע הרוח ורוחה האמנותית האנרגטית והמגלה הבנה. שנים רבות חלפו ולאחרונה, בהיותנו עובדים במינכן, בכל פעם שהיה עליי לקבל החלטות בנוגע לעניינים פנימיים של ההופעות במינכן, תמיד הייתי מודע לכך שאינדיבידואל זה היה מסתכל מטה על כל המתרחש. כמובן, אין זה נכון שישות כזו הייתה אומרת לנו כיצד לבצע דברים. מוכרחות להיות לנו יכולות משלנו לשם כך. אך, באמצעות הברכה אשר זרמה אלינו מאינדיבידואל כזה, אנו יכולים לחוש מחוזקים לשם השלמת המשימה הקרובה. אנו יכולים לחוש בעינה הרוחית הקורנת והעניין החם והכן שלה זורם אל תוך הדברים שעלינו לעשות.

דברים כאלה יכולים להראות לנו שלאחר המוות הנפש משתנה בהדרגה לישות המעורבת במישור הפיסי ופעילה בו. ברגע בו אנו מודעים לכך, אנו חשים בנוכחותן של ישויות כאלה כרוחות שומרות, התומכות בנו במשימות שעלינו להשלים כאן בקשר עם עולם הרוח. אז, נוכל לטפל במשימותינו ביודענו שישנה ישות בעולם הרוח אשר מגינה על עבודתנו.

עתה, אתם יכולים לראות את התובנה הממשית אשר צריכה למלא את חיינו ביחס לעולם הרוח. בהדרגה, אנו נוכחים לדעת שהמתים לא באמת מתים, אלא פשוט עוברים למקום אחר. הם עדיין נוטלים חלק במה שאנו עושים. תובנה זו תהיה עבורנו יותר מאשר רגש מעומעם; בהדרגה נלמד להצביע על אותם תחומים בהם הם פעילים. נלמד לחוש בהם עמנו לכשנזדקק לכוחות שלא נוכל למצוא במישור הפיסי, לכשנזדקק לתמיכה מתחומים עילאיים. שכן ברשות הנפשות שעברו דרך שער המוות יש כוחות שונים מאלה שבמישור הפיסי, כי הן לוקחות את החומר הנחוץ להתפתחותן באותו שלב מעולם אחר. ביכולתנו לחוש בהעמקה הפנימית האמיתית שאנו רוכשים על-ידי לימוד מדע הרוח, לא רק בצורה של תיאוריות מופשטות, אלא בהבנה חיה של פרטים ממשיים. אז ניווכח לדעת שברכת התורות של מדע הרוח שלנו וכן הזרם הרוחי כולו הקשור עמו, מוענקים לחיי אנוש בכללותם. כמובן, אני מניח שהסברים כאלה בקבוצה כזו מתקבלים ביראת-הכבוד המתבקשת, שכן זוהי הדרך היחידה בה נוכל להתקדם מן המופשט אל הממשי.

הבה נסתכל בדוגמה של אדם אחר שעזב את העולם הפיסי לפני זמן קצר. אדם זה היה קשור אלינו במשך חמש שנים והוא איחד בהדרגה את מיטב ישותו עם הידיעה הנובעת ממדע הרוח.⁷ במשך שנים רבות,

⁷ רודולף שטיינר מתייחס כאן לכריסטיאן מורגנשטרן Christian Morgenstern, 6 במאי 1871 – 31 במרס 1914. משורר גרמני שכתב ורסים מסוגים שונים. תרגם את עבודותיהם של איבסן, סטינדברג והמסון.

הוא היה חולה פיסית והיה עליו להיאבק עם התקפותיו של גופו החולה. הוא הדגים באמת את ניצחון הרוח על החומר, במיוחד בהתייחס לכוח לו היה זקק בכתיבת שיריו האחרונים. מדוגמאות ששמעתם, אתם כבר מכירים את האופי האינטימי והפיוטי להפליא של עולם הרוח שאדם זה הגשים. בני-אדם יקבלו תובנות חשובות רבות כאשר הכרך האחרון של שיריו יצא לאור בעוד מספר שבועות.⁸ מחבר כרך זה לא יכול להיות עד להוצאתו לאור; יחד עם זאת, הוא יראה לנו באיזו צורה נפלאה, חייו הרוחיים גברו על הגוף הפיסי. כאשר שדיברתי על שירתו בסוף שנה שעברה בלייפציג,⁹ השתמשתי בביטוי בדרך דומה בה אדם, או אפילו ילד, אומר: 'הוורד אדום'. טענה כזו יכולה להיות נכונה בלי שמישהו יצטרך 'לדעת' שהוורד אדום. באותה דרך, ידעתי אז בלייפציג שיכולתי להשתמש בביטוי שבחרתי וזה היה מוצדק. מתוך כורח פנימי, אמרתי ששירתו לא רק מגלה ביטוי נפלא של השקפת-העולם שלנו, אלא כמעט אפשר לומר שלשירים הללו יש הילה! משהו חדר את נפשו של אדם זה והשתלט על אישיותו כך שמילים לא רק זרמו ממנו, אלא אף כללו משהו הדומה להילה. בקיצור, אלו הדברים שאמרתי והרגשתי שהיה נכון לומר אותם. רק עכשיו יודע אני מדוע אמרתי זאת. כמובן, אנו יכולים לדעת רק לאחר המוות מה אינדיבידואל זה, אשר כתב את השירים הללו, התכוון לעשות בעולם הרוח, למה הוא התכוון. הוא סבל רבות מפני שהאורגניזם הפיסי שלו התדרדר. אך, בעוד שגופו התדרדר, משהו התפתח בנפש הרבה מעבר לגוף הפיסי, משהו שהפך להיות שונה מאוד ממה שהיה אמור להיות מלכתחילה. תכונה חדשה זו חיה במעמקי נפשו ואורה נעשה בהיר יותר ויותר ככל שגופו הפיסי התקרב להרס מוחלט. עתה, ביכולתנו לראות משהו שהוכן כאן על האדמה, קורן בעולם הרוח.

הרשו לי להשתמש בתמונה כדי להסביר למה אני מתכוון. הטבע נמצא בכל מקום סביבנו בכל יופיו והדרו. כמובן, מי שרגיש ליופיו של הטבע יחשוב שצדקתי כאשר אמרתי כאן לפני זמן מה שאדם עשוי לבקר בכל גלריות האמנות באיטליה, ולאחר מכן לטפס על הרי שווייץ כדי לראות זריחה, ואחר-כך לקבל את התחושה שהישויות הרוחיות המציירות את הזריחה הן ציירים גדולים יותר מאלה המציירים על קנבס.¹⁰ אף על פי שזה נכון, עלינו להודות בכך שבעוד שאנו עשויים להעריך את יופיו של הטבע בהתמסרות מלאה, נמצא אותו יקר ערך לאין שיעור אם נראה כיצד ציור של רפאל, ליאונרדו דה-וינצ'י או אמן אחר, מציג את תוכן נפשו של האמן וכן את יופיו של הטבע. באמנות, אנו רואים ביטוי פיסית של מה שהנפש יכולה למסור לנו, בהעשירה את מה שאנו לוקחים מהטבע. ברצוני להשתמש באנלוגיה זו כדי להכין את לבכם להבין את אשר אני עומד לומר.

⁸ מדובר בכרך מצאנו נתיב (Wir fanden einen Pfad) מאת מורגנשטרן. יצא לאור בסתיו 1914.

⁹ הרצאה זו ניתנה ב-31 בדצמבר 1913, כחלק מסדרת ההרצאות הכריסטוס ועולם הרוח: החיפוש אחר הגביע הקדוש (GA-149) Christ and the Spiritual World, בה מורגנשטרן היה נוכח. את הערותיו של רודולף שטיינר אפשר למצוא בסדרה אמנות הסיפור והדקלום (GA-281) The Art of Recitation and Declamation.

¹⁰ ראה הרצאה 6 בסדרה הרקע לאוונגליון מרקוס, GA-124, מאת רודולף שטיינר.

האינדיבידואל שהזכרתי עתה, נמצא עכשיו בעולם הרוח, והעיצובים הרוחיים שנלכדו פעם בגופו, השתחררו ממנו. כאן, על האדמה, יש לנו את השירה הנפלאה הזו, אך בעולם הרוח אנו מוצאים את אשר צמח מתוך אימגינציות שהוכנו כאן במהלך מחלתו הארוכה ויוצרות עכשיו את הבסיס לגוף הרוח שלו, מואר. תמונה קוסמית נשגבה! באימגינציות הללו חי יסוד נפלא מהקוסמוס, המהווה עבור הרשמים הבלתי-אמצעיים של מחקר רוחי מה שציור נפלא מהווה עבור התנסות בלתי-אמצעית של יפי הטבע. כאשר ממלכת הרוח מציגה את עצמה למבט הפנימי באימגינציות של נפש אנושית, וגם אנו עצמנו תופסים אותה, יתגלה לנו הרבה לאין שיעור. למעשה, הדבר הוא כמעט כאילו הקוסמוס נתפס פעמיים; פעם, כפי שהוא מופיע ישירות בפני הראייה העל-חושית שלנו ולאחר מכן שוב כפי שהוא מתגלה לראייה העל-חושית שלנו דרך מה שנפש אנושית הגשימה על האדמה דרך סבל רב ושאיפה נמרצת לידיעה רוחית. אין צורך שאזכיר לכם שכל הדברים הללו מוכרחים להיות מובנים כקארמה; אין נפש היכולה לרכוש דבר כלשהו מסוג זה רק על-ידי כוח רצון. אם דברים כאלה מוענקים לנו, תלוי בחסדם של הכוחות הקוסמיים החכמים. במהלך הזמן שאנו נמצאים על האדמה, אנחנו, וגם אחרים, מוכרחים לדאוג להישאר על האדמה זמן רב ככל האפשר ובמצב בריא ככל האפשר. זה מובן מאליו, אך בקלות רבה דברים אלה מובנים שלא כהלכה. אין לנסות לעשות דבר שיגרום סבל. אסור שזה יקרה ובכל מקרה לא ניתן היה להגשים דבר בדרך זו. לכן, בלתי-אפשרי להסיק מסקנה שגויה וגרועה יותר מכל זה מאשר להחליט לגרום לסבל עצמי בדרך כלשהי על-מנת להשיג משהו.

עם דוגמאות מסוימות אלה רציתי להציג שתי אידיאות. הראשונה היא שישויות רוחיות שולחות את כוחותיהן אלינו דרך מבט עיניהן הרוחיות, כפי שניסיתי להראות עם הדוגמה של הנפש השומרת על עבודתנו האמנותית. האידיאה השנייה ממחישה את החכמה הפנימית של הכוחות הקוסמיים, המאפשרים לנו לראות בעולם הרוח את מה שאינדיבידואליות מסוימת הפיקה מהוויית-קיומה הארצית. דבר זה יכול להעשיר את תפיסתנו את עולם הרוח, כפי שתפיסה אמנותית מעשירה את התנסותנו בעולם הפיסי.

יכולתי לומר הרבה יותר אודות אינדיבידואלים אשר זכו לשאת את מה שהם ספגו מהשקפת-העולם האנתרופוסופית אל תוך עולם הרוח. ברם, הזמן לכך טרם הגיע. ציטטתי את שני המקרים הללו, כי אני מאמין שדוגמאות ממשיות ומוכרות אלה יכולות לעזור לנו להבין טוב יותר את המחשבות והאידיאות הנחוצות למען גישה ממשית אל עולם הרוח. אם ברצוננו באמת לרכוש גישה זו, עלינו לדבוק במושגים הללו כבר מן ההתחלה. ככלות הכול, אנו נפגשים בקבוצות קטנות כך שביכולתנו, במובן מסוים, לדבר בשפה שפיתחנו בהדרגה לצורך תיאור החיים הרוחיים. באמצעות מדע הרוח ביכולתנו להתקדם למקום בו לא מדברים עוד במונחים כלליים אודות הרוח שמסביבנו, כפי שאיננו מדברים גם על הטבע שמסביבנו במונחים כלליים. אנו מדברים לא רק על טבע זה וטבע אחר, אלא על דשא בשדות-מרעה, תירס בשדות, עצים על גבעות, עננים וכדומה. עלינו ללמוד בהדרגה לדבר במידה שווה על עולם הרוח במונחים מסוימים.

לכן, אוהב אני לדבר על עולם הרוח במונחים ממשיים על-ידי דיון על נפש שומרת כמו זו שהזכרתי היום בהקשר לעבודתנו האמנותית, או על-ידי הזכרת נפש שצורתה לאחר המוות משקפת את הכוחות הנובעים מהקוסמוס הרוחי עצמו, כוחות שנפש זו אספה בעוד גופה הותקף על-ידי חולי כאן על האדמה. נפש זו מלמדת אותנו דברים שאחרת לא היינו לומדים בקלות.

בני-אדם כמו ידיד זה, אותו הכרתם, הופכים למסייעים הטובים ביותר למדע הרוח בהגשמת משימתו בעולם. היות שמדע הרוח מתקבל באזורים רבים בחוסר-הבנה, בוז ועוינות, אפשר לשער שיהיה קשה מאוד להתקדם התקדמות כלשהי לקראת מטרתו האמיתית. ברם, התובנות שדנו בהן אתמול מעוררות את המחשבה המעודדת שאלה אשר עברו דרך שער המוות הופכים לעדים אמיתיים לטבעו ומטרתו האמיתיים של מדע הרוח. הייתי רוצה שמחשבה זו תופנה אל לבנו ונפשנו.

בזכרנו זאת, בלתי-אפשרי להימנע מלהאמין שגם אם יידרש יותר זמן ממשך חיינו, הרי שמדע הרוח יהיה לחלק מההתקדמות הרוחית של האנושות. מחשבה זו יכולה להעניק לנו אומץ להתייצב אל מול הדברים שאנו נתקלים בהם באזורים מסוימים; היא יכולה להעניק לנו אומץ בהשתכנעותנו שיותר ויותר בני-אדם יבואו לראות את הצורך לפתח מושגים חדשים, אידיאות חדשות, רגשות וגישות לשם הבנה אמיתית של עולם הרוח.

אני מקווה שהסברים כאלה מספקים גם הקשר הולם לתפקידנו בתנועתנו הרוחית. הבה נקבל דוגמאות כאלה ביראת-כבוד והבה נסיק מהן את אשר רלוונטי להכרתנו, כך שנהיה חזקים מספיק לספוג את ההתקפות המוחצות מבחוץ. בני-אדם מחוץ לתנועתנו מתקרבים אלינו רק עם המושגים שהם למדו בעולם, ואל לנו להיות מופתעים כל-כך שהם כופים את אותם מושגים על מה שהם מגלים אודותינו. ישנן בעיות גדולות בקשר בין מדע הרוח והטענות והשיפוטיות של העולם החיצוני ביחס אליו.

כידוע לכם – ואחד מחברינו היקרים אמר לכם בפעם הקודמת מתוך התנסות ממקור ראשון ולב נלהב – אנו רוצים להתחיל עבודת אמנות ממשית ואמיתית בדורנאך שלייד באזל; עבודת אמנות שהינה תוצאה של השקפת-העולם שלנו. הכול תלוי בכך שיהיו אנשים ספורים בעולם שיבינו באמת את מה שאנו מתכוונים לעשות. קריטי שלא נאפשר רק לאותם בני-אדם לשפוט מאמץ זה, כשברצונם לתארו במונחים הלקוחים מהעולם החיצוני. לא חשוב כמה טובות כוונותיהם של בני-אדם, אם הם ניגשים לבניין שלנו במושגים רגילים, הם יקבלו רק תיאור רגיל.

למשל, ביכולתנו לראות עתה שעיתונים בכל שפה אומרים דברים אודות הבניין בדורנאך, דברים היכולים להשליך בקלות ובזמן קצר את מה שנאבקנו למענו במשך שנים רבות – בכך שלא אמרנו לציבור הרחב את מה שהוא בלאו הכי לא מבין. העיתונים שאלו: באיזה עידן אנו חיים? האם זהו עדיין עידן המטריאליזם? מקדש ענק נבנה – וכן הלאה. בראותנו זאת, אנו רק יכולים לתהות לאן יובילו תיאורים

כאלה של הדברים אשר צריכים להתפתח מתוך הזרם הרוחי שלנו. תיאורים כאלה מסתובבים בתקשורת – זה נורא!

איננו צריכים לרדת לפרטים, אך הדבר המכאיב ביותר הוא שהמאמר המקורי, שהיה הבסיס לכל האחרים, היה עבודתה של נפש טובה מטבעה אשר רצתה להבין אותנו ולעשות שירות טוב לתנועתנו בכך שתכתוב עליה. אפילו הראינו לו סביב כדי להימנע מהגזמות בתיאורים. הראינו לו, למשל, שבאמת אין בנמצא כוכב מחומש, אלא שבמקום אחד רוחו של המחפש צריכה לפלס את דרכה בזהירות ובעדינות לתפיסה של כוכב מחומש. לאחר מכן גילינו שאף על פי שביקשנו מאותו אדם לא לכתוב דבר בסגנון הבוטה של העיתונות, הוא לא היה יכול לעשות דבר אחר ולכן לא השתמש במושגים ובאידיאות שלמד מאתנו, אלא באלו שאפשר למצוא ברחובות תרבותנו המודרנית! כואב לי עמוקות לראות כיצד כוונותינו ומטרותינו המקוריות מוצגות עתה בעיתונים. המאמרים והקלישאות מועברים מעיתון אחד למשנהו ומתורגמים לכל שפה אפשרית ובכל שפה נוספים עיוותים חדשים ועוד טיפשות. כמובן, קל להבין מה קורה כאשר המטרות של מדע הרוח הרציני והאמיתי שלנו מתנגש במה שהעולם החיצוני יכול להבין. אך, ברצוני להראות לכם באיזו מידה של כובד-ראש ורחשי כבוד עלינו לגשת לנושא שלנו. חשוב שנהיה מודעים למידת העומק אשר מוכרחה להיות להבנתנו את משימותיו של מדע הרוח בעולם.

אתם עשויים לרצות לשאול מדוע לא יכולנו להמשיך לעבוד עם המושגים שלנו בענווה ובעילום שם אפילו בקרב אלה שאינם יכולים להבינו, כפי שעשינו לפני שהתחלנו לבנות את הבניין בדורנאך. ובכן, בני-אדם בעידן הנוכחי, עיניהם נשואות אל המישור הפיסי. דברים רוחיים עוברים מבלי שיבחינו בהם, אך בלתי-אפשרי להתעלם מן העובדה שבניין נבנה בדורנאך. שאלות מסוג זה, הן כמובן לא פרודוקטיביות לגמרי ואף לא רלוונטיות. מה שחשוב הוא שתהיינה לנו בלבנו הערכה והבנה לנושא. איני אומר זאת כדי להאשים או לבקר מישהו, אלא כדי להזכיר לכם שוב באיזו מידה של רצינות עלינו לנסות להבין את החדש העומד לצמוח בתוכנו כדי להנגיד את מה שיבוא מהעולם החיצוני, במיוחד דעותיהם של בני-אדם אחרים. מה שבא מבחוץ אינו חלק ממה שנפשותינו זקוקות ומשתוקקות לו באמת. הן זקוקות למדע רוחי ומשתוקקות לו. לכן, עלינו לשים את הפיתויים והשידול של חשיבה מטריאליסטית, במיוחד זו הנובעת מיהירות רוחית, בפרספקטיבה הנכונה. אל לנו להסתנוור בפגשנו השקפות וגישות כאלה בכל מקום בעולם החיצוני, אלא עלינו למצוא את הכוח בפנימיותנו לקחת חלק בעולם זה ולחפש בתוכנו את האימפולס לקשר הולם עם העולם שמסביבנו. אז, מדע הרוח יוכל להפוך באמת למשהו המחמם ומחזק אותנו באופן פנימי. הוא יוכל להעניק לנו יסודות לשיפוטנו כך שלא נסתנוור מהשפעות חיצוניות, העשויות להתקרב אלינו עם סמכות וכוח ולכן יכולות להתענות אותנו שוב ושוב אודות היכולת של העידן שלנו להבין את מדע הרוח.

אלו הדברים שרציתי להציג היום בפני נפשכם. לעת עתה, עם בוא הקיץ ותדירות המפגשים שלנו תפחת, אנו רוצים להיות בטוחים בדבר אחד: האימפולסים של מדע הרוח מוכרחים להיות בנפשנו באופן

בלתי-תלוי בזמן ובמרחב. הם מוכרחים לחיות בתוכנו ללא קשר לתדירות המפגשים שלנו. מה שחשוב הוא אופי המפגשים שלנו שנעורר אותם באמת לחיים בתוכנו. זה מה שרציתי לדון בו היום עמכם.

הרצאה 3

לעורר מחשבות רוחיות

באזל, 5 במאי 1914

אני מאוד שמח שביכולתנו להיפגש כאן היום ולקחת, כביכול, פסק-זמן מעבודתנו בבניית הבניין החדש בדורנאך.¹¹ אבל, חשבתי שיהיה בלתי-אפשרי להתאסף כאן, קרוב כל-כך לבניין שלנו בלי לדון בנושאים אנתרופוסופיים. אני מקווה שבמהלך השנה נוכל לעשות זאת לעתים קרובות יותר; אחרת, לידידינו העובדים בבניית הבניין לא תהיינה מספיק הזדמנויות להיות נוכחים במפגשים כאלה כפי שיש להם כאשר הם אינם עובדים בעבודת הבנייה.

הבה נתחיל עם מחשבות מסוימות על חיי הרוח, העשויות להיות מועילות לנו ולנפשנו בהתייחסות למשמעות שיכולה להיות למדע הרוח ולחיים עם האנתרופוסופיה. בני-אדם שטרם התוודעו לחשיבה, רגש ותפיסה אנתרופוסופיים עשויים לחשוב שאין צורך לדאוג לחיי הרוח, לעולם הרוח, היות שלאחר המוות אנו בלאו הכי נכנסים אל תוך עולם הרוח (אפילו מטריאליסט עשוי לומר זאת) ושם נלמד את כל מה שנצטרך לדעת אודותיו. מדוע שלא נהיה מרוצים בחיים אלה בין לידה ומוות מכך שנגשים את חובותינו בעולם הפיסי ונשאיר נושאים הנוגעים בעולם הרוח בתחום הלא-בטוח והלא-ברור? אפשר היה לשמוע דברים אלו לעתים קרובות במהלך התקופה בה גאות המטריאליזם הטביעה את ההתפתחות האנושית, במיוחד בשליש האחרון של המאה התשע-עשרה. ואלה בהחלט לא היו הנפשות הראויות ביותר לגינוי מבחינה מוסרית שאמרו: בעודנו חיים על האדמה, הבה נתרכז במשימותינו כאן ונעזוב את השאר לעולם שלתוכו ניכנס לאחר המוות.

עתה, הבה נדבר על משהו היכול להיתפס מיד על-ידי כל אחד המתחיל להתעניין – איני רוצה אפילו לומר במדע הרוח – אלא בחשיבה לוגית טהורה. למעשה, אנו מבלים רק חלק מזמננו בין לידה ומוות בעולם הפיסי, כלומר זמן הערות שלנו. ואפילו בני-אדם שטרם חשבו רבות אודות עולם הרוח, אך יכולים לחשוב באופן לוגי, יצטרכו להודות בכך שעם תודעתנו המודעת אנו יודעים כה מעט על חיי השינה, באותה מידה שאנו יודעים על החיים לאחר המוות. ואין ספק שאיש אינו יכול להכחיש שאנו ממשיכים לחיות בשינה – אלא אם כן אדם כזה הוכן לקבל שאנו באמת מתים מדי ערב ונבראים מחדש מדי בוקר. דבר זה אינו סביר,

¹¹ בניית בניין הגיטהאנום הראשון בדורנאך החלה בשנת 1913; הוא הוצת בזדון בערב ראש השנה האזרחית 1922/23.

אך באותה מידה אדם לוגי לא יהיה מסוגל לקבל שהישות האנושית בכללותה נוכחת באמת בגוף השקוע בשינה בשכבו במיטה.

העובדה שאנו שוקעים בשינה בקביעות אמורה לגרום לבני-אדם לפחות לחשוב. ואז הם יהיו מונעים לחשוב על מה שיש למדע הרוח להציע. במיוחד, מדעי הטבע ייווכחו יותר ויותר שנפשנו אינה נוכחת בגופנו הפיסי בהיותנו שקועים בשינה. למעשה, הם יגיעו בעצמם למסקנה זו לפני סוף מאה זו של התפתחות מדעית. אז, הם יפנו אל מדע הרוח לקבלת תשובות לשאלותיהם. הם יאלצו, על-פי מסקנותיהם, להבין שישותנו הנפשית-רוחית אינה קשורה באמת לגופנו הפיסי, בהיותנו שקועים בשינה. ואז, יהיה חשוב יותר מאי פעם עבור בני-אדם במאה העשרים לדעת משהו על אודות השינה. לכן, הבה נתחיל היום ונקבל מושג על מה שבני-אדם במאה שלנו יצטרכו לדעת על טבע השינה.

מתוך מחקרנו במדע הרוח אנו יודעים שעם הירדמותנו, שני איברים של ישותנו, ה'אני' והגוף האסטרלי, עוזבים את הגוף הפיסי והגוף האתרי. היכן נמצאים ה'אני' והגוף האסטרלי בהיותנו שקועים בשינה? קודם כול, אנו יכולים לומר שהם נמצאים בעולם הרוח. כמובן, אנו הווים תמיד בממלכת הרוח, היות שהיא אינה מופרדת מהעולם הפיסי, אלא מקיפה אותנו כפי שאוויר מקיף אותנו בכל מקום. אנו תמיד הווים בעולם הרוח, גם בהיותנו ערים.

ברם, בהיותנו שקועים בשינה, אנו הווים בו בדרך שונה מאשר בהיותנו ערים. עכשיו, עשוי להספיק עבור הצרכים המידיים של מדע הרוח לתאר מצב זה באמירה שבשנתנו ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו נמצאים מחוץ לגוף הפיסי והגוף האתרי שלנו. אלא שאז היינו אומרים רק חצי-אמת. זהו אותו דבר כמו לומר שהשמש שוקעת כאן בלילה; כי אז למעשה השמש שוקעת רק עבורנו באירופה. אנו יודעים שאין זה ישים לגבי כל תושבי האדמה. למעשה, ה'אני' והגוף האסטרלי עוזבים לגמרי את גופנו הפיסי וגופנו האתרי, רק לאחר המוות. בשינה, הם עוזבים רק את מערכת הדם ואת מערכת העצבים. אך כאשר 'השמש' של ישותנו, כלומר ה'אני' והגוף האסטרלי, יוצרת קשר עם מערכת הדם ומערכת העצבים שלנו, אותן היא חודרת במהלך היום, הרי שהיא זורחת עבור החצי השני של ישותנו, כלומר עבור האיברים האחרים.

ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו עושים בדיוק מה שהשמש עושה, כאשר היא זורחת כאן במהלך היום וכאשר היא שוקעת עבורנו, היא זורחת עבור בני-האדם בצדה השני של האדמה. כאשר ה'אני' והגוף האסטרלי 'שוקעים' עבור מערכת הדם ומערכת העצבים שלנו, הם 'זורחים' עבור האיברים האחרים והם קשורים אליהם בצורה חזקה ביותר.

איברים אחרים אלו, אליהם ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו קשורים בהיותנו שקועים בשינה, נבנו מתוך הרוח, כמו כל דבר אחר בעולם. והעובדה הראויה לציון היא שבעודנו שקועים בשינה, אנו משפיעים בחוזקה על איברים אחרים אלו של גופנו עם ה'אני' והגוף האסטרלי. במהלך היום, ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו עובדים בחוזקה על מערכת הדם ומערכת העצבים שלנו, אך הם משפיעים על האיברים האחרים, אלה

שאינם מהווים חלק ממערכת הדם וממערכת העצבים, אבל משפיעים על הדם מתוך העצבים, בהיותנו שקועים בשינה.

מזה נובע שישנה חשיבות מסוימת לדרך שבה אנו שוקעים בשינה עם ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו. מטריאליסטים לא ישימו לב למה שקורה ל'אני' ולגוף האסטרלי שלהם בשינה, אותם הם בלאו הכי אינם מזכירים אף לא פעם. ברם, אלה המבינים את הדברים הללו יידעו שהאיברים שאינם מהווים חלק ממערכת הדם וממערכת העצבים והם אינם מתגלים בהוויית-קיומנו המודעת, תלויים באותם היבטים של ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו הפעילים בשינה.

אמחיש זאת באמצעות דוגמה ברורה. כידוע לנו, בני-אדם כיום מבוועתים בשל פחד אותו יכולים אנו להשוות לפחד משדים בימי-הביניים. זהו פחד מחיידקים. בצורה אובייקטיבית, שני המצבים הללו של פחד זהים. שניהם תואמים לעידן שלהם: לבני-אדם בימי-הביניים הייתה אמונה מסוימת בעולם הרוח; לכן, באופן טבעי הם פחדו מישויות רוחיות. העידן המודרני איבד אמונה זו בעולם הרוח; הוא מאמין בדברים חומריים. לכן, יש לו פחד מישויות חומריות, קטנות ככל שיהיו. באופן אובייקטיבי, ההבדל הגדול שאנו עשויים למצוא בין שתי התקופות הללו הוא ששדים קיימים בכל גודל ניכר. החיידקים הקטנים, לעומת זאת, אינם מהווים משהו הנוגע להפחדת בני-אדם. כמובן, איני מתכוון לרמוז שעלינו לעודד חיידקים וטוב שיהיו מהם ככל האפשר. זו בוודאי אינה המשמעות. יחד עם זאת, חיידקים קיימים כמובן וגם שדים, במיוחד ככל שהדבר נוגע לבני-אדם בעלי אמונה בעולם הרוח. לכן, הם אפילו לא שונים במונחים של ממשות.

ברם, הנקודה החשובה שברצוננו להדגיש היום היא שחיידקים יכולים להיות מסוכנים רק אם מאפשרים להם להתרבות. אפילו מטריאליסטים יסכימו עם טענה זו, אך הם לא יסכימו עמנו אם נמשיך הלאה, ומנקודת-המבט של מדע רוחי נכון, נדבר על התנאים המועדפים ביותר עבור חיידקים. חיידקים יתרבו בצורה אינטנסיבית ביותר אם לא ניקח עמנו לשינה דבר מלבד אידיאות מטריאליסטיות, ואז נפעל מעולם הרוח עם ה'אני' והגוף האסטרלי שלנו על אותם איברים שאינם מהווים חלק ממערכת הדם וממערכת העצבים. השיטה האחרת היחידה שטובה באותה מידה היא לחיות במרכזה של מחלה מגפתית או מקומית ולא לחשוב על דבר מלבד המחלה שמסביב, ולהיות חדורים רק בפחד לחלות. זה יהיה יעיל באותה מידה. אם הפחד מפני המחלה הוא הדבר היחיד שנוצר במקום כזה ואדם הולך לישון בלילה עם אותה מחשבה, הרי שהדבר יוצר בבואות, אימגינציות רוויות פחד. זוהי שיטה טובה לטיפול ולגידול חיידקים. אם פחד זה יכול להיות מוקטן אפילו במעט, על-ידי אהבה פעילה למשל, אז בשכחנו לזמן מה שאנו עשויים להידבק, התנאים עבור החיידקים ייעשו מועילים פחות.

נושאים אלו מועלים באנתרופוסופיה לא רק כדי לפרוט על האגוטיזם האנושי, אלא כדי לתאר את העובדות של עולם הרוח. מקרה ממש זה ממחיש שבחיים הממשיים איננו יכולים להימנע מלעסוק בעולם הרוח, כי הוא הבסיס לפעולותינו בין הירדמות ויקיצה. אם לבני-האדם היו נמסרות מחשבות שהיו מובילות

אותם הרחק ממטריאליזם ומדרכנות אותם לאהבה פעילה מתוך הרוח, הרי שזה ישרת טוב יותר את עתיד האנושות. ואז, אפשר יהיה להגשים עבודה פורה יותר לאין שיעור מאשר באמצעות כל ההכנות המפותחות עתה על-ידי מדע מטריאליסטי נגד חיידקים. במהלך מאה זו, התוכנה הבאה צריכה להתפשט יותר ויותר: שעולם הרוח אינו בשום אופן לא-רלוונטי לחיינו הפיסיים, אלא הינו בעל חשיבות מכרעת עבורם, כי אנו הווים בעולם הרוח בין הירדמות ויקיצה, וממשיכים לפעול על הגוף הפיסי משם. גם אם אין הדבר ברור מיד, הוא בכל זאת נכון.

עתה, יהיה עלינו להתרגל לעובדה שכוחות הריפוי הישירים של מדע הרוח צריכים לפעול דרך הקהילה האנושית אם ברצוננו לראות נושאים אלה באור הנכון. מה משמעות הדבר שאדם מסוים, במקום זה או אחר, נכנס אל תוך עולם הרוח בשינה עם מחשבות המופנות אל ממלכת הרוח, בעוד שמכל עבר בני-אדם אחרים מזינים ומטפחים את עולם החיידקים עם מחשבותיהם המטריאליסטיות, רגשותיהם המטריאליסטיים ופחדים הקשורים תמיד למטריאליזם? מהו טבעם האמיתי של חיידקים? ובכן, כאן אנו מגיעים לנושא חיוני עבור חיי אנוש. כשאנו רואים את האוויר מסביבנו מלא בזנים שונים של ציפורים והימים מלאים דגים, כאשר אנו מבחינים בצורות החיים הזוחלות על האדמה ואחרות המקפצות עליה ומתגלות לחושינו, אנו מסתכלים בישויות אותן יכולים אנו לתאר, בצדק, כיצורים של האלוהות המתפתחת בצורה זו או אחרת, גם אם הם מזיקים לפעמים. אך, במקרה של יצורים דמויי-חיידק השוכנים ופעילים בישויות חיות אחרות, בצמחים, בבעלי-חיים או בבני-אדם, אנו עוסקים ביצירותיו של אהרימן. על-מנת להבין את הוויית-הקיום של יצורים כאלה בצורה נכונה, עלינו לדעת שהם מבטאים עובדות רוחיות, כלומר הקשר בין ישויות אנוש ואהרימן. קשר זה מתבסס דרך גישה מטריאליסטית ומצבים אנוכיים של פחד. נראה את התנאים המאפשרים את קיומן של ישויות טפיליות כאלה בצורה נכונה אם נבין שהן מהוות תסמין של אהרימן המתערב בעולם.

ברור שאין זה עניין של שוויון-נפש אם ניקח עמנו אידיאות מטריאליסטיות או רוחיות, אל תוך עולם הרוח עם הירדמותנו. ברגע בו ניווכח בכך, לא נוכל עוד לטעון שאין זה רלוונטי אם אנו יודעים או לא יודעים על קיומה של הרוח בעולם זה. עלינו להתחיל בנקודה מסוימת אם ברצוננו להבין באמת את החשיבות הגדולה של מחקר מדעי רוחי עבור חיינו בין לידה ומוות.

יתבהר לנו יותר ויותר כיצד חיים ארציים אלה קשורים לחיים הרוחיים. אנו סומכים על הטבע, שהינו ברמה נמוכה יותר מאתנו, עבור מזוננו. זמן מה לאחר המוות, המתים מפיקים את מזונם מהאידיאות והאמוציות הלא-מודעות שאנו, כאן על האדמה, לוקחים אתנו לשינה. המתים חווים הבדל עצום בין בני-אדם שבחיי הערות שלהם מלאים רק במחשבות וברגשות מטריאליסטיים ולוקחים אותם עמם לשינה, ואחרים המלאים לגמרי באידיאות רוחיות בעודם ערים וממשיכים להיות מלאים בהן בשינה. שני סוגי בני-האדם שונים בהשפעתם על המתים כפי שאזור לא-פורה שבו מזון לא יכול לצמוח ובו בני-אדם רעבים,

ואזור פורה המציע מזון בשפע. במשך שנים רבות לאחר המוות, המתים מפיקים חיוניות מהנפשות השקועות בשינה כאן על האדמה המלאות בתכנים רוחיים, חיוניות הדומה, רק מועתקת אל תוך הממלכה הרוחית, למה שאנו מפיקים בחיינו הפיסיים מהישויות של ממלכות הטבע שמתחתינו. כאשר אנו ממלאים את עצמנו באידיאות של מדע הרוח, אנו נעשים, פשוטו כמשמעו, לשדות-מרעה פוריים עבור המתים. ואנו הופכים את עצמנו לאדמה לא-פורה ומרעיבים את המתים, כאשר אנו לוקחים אתנו אל השינה רק אידיאות וגישות מטריאליסטיות.

אין זה מתוך ההתלהבות אשר מובילה לייסודן של אגודות וקהילות רבות אחרות שאנו מדברים על מדע הרוח בזמנים הללו. תחת זאת, הדחף לדבר אודותיו נובע מתוך הכורח וההבנה העמוקה שבמאה העשרים בני-אדם יזדקקו לו. בלי קשר לנסיבות חיצוניות, אלה המבינים היטב באיזו מידה העולם זקוק למדע רוחי, אינם יכולים שלא לדבר אודות תוצאותיו ולחלוק אותם עם בני-אדם אחרים. כוחן של המילים העומדות לרשותנו נראה חלש מדי כדי לעמוד בצורך להפוך את מדע הרוח זמין יותר עבור אלה שאחרת היו שוקעים עמוק יותר ויותר בתוך המטריאליזם.

הבה נחשוב אודות טבע הקשר שלנו עם המתים אליהם היינו קשורים בחיים, אותם אנו יכולים לראות בבירור ועליהם אנו חושבים לעתים קרובות. מהו הקשר שלנו עם אלה שמתו, מלבד להציע להם מזון רוחי על-ידי כך שניקח עמנו מחשבות רוחיות אל השינה? מהו הקשר שלנו למתים בחיי הערות?

אם המתים מפיקים מזון מתוכן נפשנו בשינה, אז כל מחשבה הנכנסת אל עולם הרוח ועוסקת בו ובישויותיו, יכולה להיתפס על ידם. מצד שני, אם לא נטפח מחשבות כאלה, הן תישללנה מהמתים. אידיאות הקשורות רק לעולם החומרי, לדברים בטבע, חיים בנפשנו בצורה כזו שהמתים אינם יכולים לתפוס. אידיאות אלה, מלומדות או פקחיות ככל שיהיו, חסרות משמעות עבור המתים. ברגע בו יש לנו מחשבות אודות עולם הרוח, הרי שלא רק לחיים אלא גם למתים יש גישה מיידית אליהן. זוהי הסיבה לכך שהמלצנו לעתים קרובות שידידינו יקראו בשקט עבור אינדיבידואל עמו היה להם קשר קרוב ואשר עבר אל עולם הרוח. יש ליצור תמונה של האדם ואז, בעודכם חושבים עליו או עליה, יש לקרוא על נושא הקשור לעולם הרוח. המתים יכולים אז להשתתף בתהליך, שהינו חשוב. אף על פי שהמתים נמצאים בעולם שאנו מכירים באמצעות מדע הרוח, מחשבות אודות עולם הרוח מוכרחות להיווצר על האדמה. המתים מוכרחים לתפוס יותר מאשר עולם הרוח שמסביבם; הם זקוקים למחשבות של אלה החיים על האדמה, מחשבות שהן כמו תחושות עבורם.

הדבר החשוב והיפה ביותר שאנו יכולים להעניק למתים הוא לקרוא להם בדרך שתארתני. אנו יכולים לתת משהו למתים על-ידי קריאה על נושא רוחי. ואם אתם מטילים ספק ביעילות הדבר, היות שהמת בלאו הכי נמצא כבר בעולם הרוח, פשוט חישבו על כך שאנו יכולים להיות מוקפים עצמים וישויות בעולם הפיסי, ויחד עם זאת לא להבינם. את ההבנה יש לרכוש. לכן, אף על פי שהמת נמצא בעולם הרוח, מחשבות

מהאדמה צריכות לזרום אליו. מחשבות מאירות מוכרחות לזרום מעלה אל אותם אזורים בהם המתים שוכנים, כפי שגשם זורם מטה מהעננים כברכה עבור העולם הפיסי.

כל הדוגמאות הללו מראות שחשוב לאין שיעור, אפילו עבור העולם הפיסי, לחוות את העולם הרוחי במחשבות. כמובן, איננו יכולים להמתין עד לאחר המוות לרכישת ידיעה אודות עולם הרוח. לאמיתו של דבר, מחקר יסודי של עולם הרוח מראה לנו שהימצאותנו על האדמה אינה לשווא; אנו נמציאם כאן כדי ללמוד משהו שאפשר ללמדו רק על האדמה – להחזיק בערך כזה שבני-האדם בחיים יכולים למסרו אפילו למתים.

הקשר ההדוק בין הוויית-קיומנו הארצית והחיים המידיים לאחר המוות מתגלה גם בבחינות רבות אחרות, אך קשה לדבר אודות קשר זה במונחים ממשיים, כי בקלות רבה המילים יכולות להיות מובנות שלא כהלכה. בני-אדם נוטים מאוד לדעות קדומות ובכל פעם שנדון נושא כמו עולם הרוח וישויותיו, דחי-לב מסוימים מעוררים אי-הבנות. כאשר אני מספר על מקרה אינדיבידואלי בו יש קשר זה או אחר בין חייו של אדם כאן על האדמה ואדם לאחר המוות, בני-אדם מסיקים בקלות רבה מסקנות שגויות מתוך התרכזות-עצמית מובנת מאוד ומחילים את התיאור של מקרה מסוים על עצמם. הם מתפתים לחשוב שדברים שונים מאוד במקרה שלהם; לכן, הם לא יחוו משהו יפה כל-כך לאחר המוות. במקום להפיק סיפוק ממאורעות אשר תוארו, המאזינים מתוך אנוכיות חשים שהתנסותם לאחר המוות לא תהיה יוצאת-דופן באותה מידה.

ברגע בו אנו עושים יותר מאשר לדבר במונחים כלליים ועוסקים במקרים מסוימים, עלינו לפתח חוסר-אנוכיות כדי שנוכל להתבונן בגורלו של אדם אחר בלי להסיק מסקנות לגבי חייו אנו. אז, לא נדאג שאם אותו דבר לא קורה לנו, אנו מפספסים את אשר מתואר. תגובות כאלה ודומות להן מספקות בסיס לאי-הבנות, אותן ברצוני למנוע.

לפני זמן לא רב, ידיד יקר מאוד שלנו מת ורבים מאתנו נכחו בשריפת גווייתו.¹² הוא היה אמור לחגוג את יום הולדתו ה-43 מחר ב-6 במאי. בשנים האחרונות לחייו, הוא סבל רבות. ברצוני לספר כאן, במאמר מוסגר כביכול, סיפור נפלא משנותיו האחרונות, כפי שאשתו סיפרה לי.¹³ בתקופת סבלו הרב, ידידנו נלחם לא בלהודות בכך שעליו לסבול, אלא בכך שהיה עליו לומר שהוא חולה. "איני חולה", אמר. הוא סבל, כן, אך הוא לא היה חולה, והוא היה נחוש שטענה כזו לא תילקח כהתפלפלות, אלא כמשהו משמעותי. הגדרה זו, "אני סובל, אך איני חולה", עלתה מתוך המודעות שלו לכך שהוא נשא כמדע רוחי, את מה שתמך בו ונשא אותו באופן פנימי, שהביס את התקפותיה של המחלה. הוא היה מודע לכך שהוא סבל, אך בריאות

¹² כריסטיאן מורגנשטרן, 6 במאי 1871 – 31 במרס 1914. ראה הערה 7 בהרצאה מס' 2.
¹³ כריסטיאן מורגנשטרן *Alles um des Menschen Willen: Briefe*, מכתב מ-22 בינואר 1914 עבור נערה צעירה.

נפשו הייתה גדולה כל-כך, בהשוותו אותה למצבו הפיסי, שהוא לא היה יכול לכנות עצמו חולה. הגדרה זו חשובה מאוד ומתאימה מאוד שתמלא את נפשנו כרגש.

בכל אופן, ראינו כיצד אותו אדם בילה את שנותיו האחרונות על האדמה בגוף חולה, בגוף סובל. יחד עם זאת, הוא לא התייחס לעצמו כחולה, אלא רק כסובל. אם נשווה זאת עם החיים הרוחיים שהחלו עכשיו עבור ידידנו, תהיה לנו תמונה בעלת-ערך של מה שקושר את הוויית-קיומנו הארצית לחיים לאחר המוות. זוהי עובדה של העולם הרוחי שסדרה של אימגינציות הוכנה בגופו; גוף אשר הראה תסמינים של מחלה. סדרה של אימגינציות, אימגינציות רבות-עוצמה, חיו כביכול, באיברים החולים. הוא היה חדור לגמרי בתוכן העולמות הרוחיים. הם חיו בתוכו בצורה כזו שהם פעלו על כל אותם איברים שבדרך-כלל איננו מודעים להם, כפי שאנו מודעים למוחנו ולמערכת העצבים שלנו, כלומר איברים שאנו חווים ברמה תת-מודעת. אימגינציות רבות-עוצמה אלה חיו באיברים הללו וככל שעוצמתן גברה, כך איברים אלו נעשו חולים יותר מבחינה חיצונית. הן הכינו את עצמן ועכשיו הן ניצבות בפני נפש המת כחיזיון נשגב של עולם הרוח. עתה, הוא חי בתמונות אשר נלכדו באיבריו החולים, במיוחד בשנותיו האחרונות. הן הכינו את עצמן בעוצמה כזו שעכשיו הן מקיפות אותו כעולמו הרוחי.

בלתי-אפשרי לראות עולמות יפים יותר או לראות את הקוסמוס הרוחי בצורה מושלמת ויפה יותר, מאשר התמונות הפורחות ומתגלות באמנות רוחית, שבלתי-אפשרי להתבונן בהן באיזשהו מקום אחר מלבד מצב כזה. כאן, במישור הפיסי, אמן יכול לשחזר חלק מהעולם, כך שהציוור על הקנבס או על שיש יאפשר לנו לראות מהעולם יותר מאשר אנו יכולים בעצמנו. כל זה, כמובן, מחוויר לכדי חוסר-חשיבות בהשוואה לעולם הרוח הנראה כפי שהוא וכן כאשר הוא עולה ופורח מתוך נפש המת שהוכן על-ידי הקארמה שלו בדרך שתיארתי. הדרך שבה הוא הוכן תתבהר מתוך יצירותיו הפיזיות, הנמצאות עכשיו בדפוס ותצאנה לאור בקרוב.¹⁴ שירתו מגלה שסוג זה של חיים רוחיים ומעבר אל עולם הרוח לאחר המוות קשורים באופן אינטימי למה שכינינו במשך שנים רבות אימפולס-הכריסטוס. אימפולס-הכריסטוס, במובן שבו מדע הרוח מדבר עליו, חי בצורה יפה בשירתו של ידידנו.

בהקשר זה ברצוני להוסיף משהו היכול להובילנו באמת לחוש את הקשר בין העולם של חיינו הארציים והעולם שאנו עוברים דרכו בין מוות והיולדות חוזרת. לא אציג קשר זה במחשבות מופשטות, אלא כך שתוכלו לתפסו ברמת הרגש. אתם רואים, אדם יכול להיות טיפש או פיקח כאן במישור הפיסי; אדם יכול להיות אפילו מלומד – בחיים שלאחר המוות יש חשיבות מועטה לעובדה שאדם היה טיפש, פיקח או מלומד, אם כל התכונות הללו מתייחסות אך ורק לדברים של העולם הפיסי. מחשבותינו אודות העולם החומרי עשויות להיות שנונות מאוד; לא יהיה לנו שימוש בהן ברגע בו נעבור דרך שער המוות. אז לא

¹⁴ כריסטיאן מורגנשטרן, *מצאנו נתיב Pfad*. ראה הערה 8 בהרצאה מ'02.

תהיה להן שום משמעות. לאחר המוות אנו זקוקים למחשבות, אידיאות ורגשות שאינם קשורים לעולם הפיסי, כי רק להם יש אז משמעות.

עתה, ברצוני להציג זאת בדרך מוזרה ופרדוקסלית במידת-מה. אל תירתעו מהפרדוקס; מה שברצוני לומר יתבהר מיד. הבה נניח שמישהו מסרב להחזיק במחשבות כלשהן שאינן נגרמות על-ידי תפיסה חושית. ברגע שדבר כלשהו חודר אותו ומחשבות מתחילות להתפתח, הוא אומר: "איני רוצה בכך. אני מתקדם רק על בסיס מה שעניי רואות ואוזניי שומעות. זה מה שרוצה אני לחשוב עליו. הפסיקן להטריד אותי עם דברים אחרים; לא אטרח..." אדם כזה אינו אוגר שום כוחות שאפשר יהיה להשתמש בהם לאחר המוות. הוא ייכנס כעיוור לעולם שבין מוות והיוולדות חוזרת.

הבה נניח שלמישהו אחר יש אימגינציה חיה, אך אינו יכול לטרוח לגשת אל מדע הרוח וללמוד דברים לאט ובהדרגה. הוא מוצא זאת קל הרבה יותר לפתח אידיאות אודות עולם הרוח מתוך דמיונו, לדמיין אודות עולם הרוח. לאדם זה יש אידיאות הקשורות לעולם החושי וכן סוגים שונים של דמיונות אודות ממלכת הרוח. אדם כזה לא ייכנס אל תוך עולם הרוח כאדם עיוור, אלא יהיו לו כוחות נפש אשר יאפשרו לו לראות בעולם הרוח. ברם, בני-אדם כאלה יהיו כמונו כשראייתנו בעולם הפיסי לקויה וכתוצאה מכך איננו רואים דברים בצורה מדויקת. ראייה לא-מדויקת כזו גרועה הרבה יותר בעולם הרוח מאשר במישור הפיסי, כי שם היא מובילה לבלבול בכל צעד ושעל. מה שאמרתי עתה, גם אם הוא נראה מוזר בהתחלה, מראה לנו שאנו זקוקים לאידיאות המגיעות אל מעבר לחיי החושים, אם ברצוננו להיות אזרחים של עולם הרוח, כפי שמוטל עלינו. וכל עוד לא נקבע את התנהגותנו מהמקום הנמצא מעבר לעולם החושי, נחיה בעולם הרוח במצב לקוי, כמו אלו הקולטים רק אידיאות הקשורות לממלכת החושים ואלו המאפשרים לדמיון שלהם להתפרע.

מייסדים שונים של דתות הופיעו במהלך ההיסטוריה כדי למנוע מבני-האדם להחזיק מחשבות המתעוררות אך ורק מאובייקטים פיסיים או מדמיונות אודות עולם הרוח. אם נסתכל בדמויות הללו ובתורות שהן מסרו לאנושות, נמצא שמטרתם של כל מייסדי הדתות הללו הייתה להציע לבני-האדם אידיאות אודות העולם העל-חיושי אשר תאפשרנה להם להיכנס לתוכו בהיותם בריאים ושלמים, ולא כבעלי-מום. המייסדים של הדתות שלנו סיפקו אידיאות אשר ענו לצורכי התקופה והתרבות שלהם.

העידן שלנו שונה מהעבר ודורש מאתנו שנתפתח וניעשה לישויות אנוש מפותחות. אנא, אל תיקחו זאת במובן שטחי וחיצוני בלבד, אלא במובן פנימי עמוק. עלינו להגיע לבשלות ולמצוא את הנתיב המוביל אל תוך עולם הרוח דרך נפשנו. המייסדים הקדמונים של הדתות שלנו דיברו אל אנושות שלא הייתה בשלה עדיין. הם פנו אל בני-אדם בשלב שדרכו גם כל נפשותינו עברו. מנהיגי דת קדמונים אלו ידעו את תקופתם ואף ידעו שהם לא היו יכולים לדבר באותה דרך אל אנושות המתקדמת קדימה אל העתיד. שכן, האנושות מוכרחה להתפתח לכיוון של בשלות ועצמאות.

אם בני-אדם מתקופות קדומות הגבילו עצמם לרשמי חושים או ניסו להגיע לתוצרים של דמיונם, בשני המקרים הם היו נכנסים אל תוך עולם הרוח בהיותם בעלי-מום או לכול הפחות במצב של בלבול. באותה נקודה היה מופיע מנהיג, בהביאו אידיאות אמיתיות מעולם הרוח. אז, בני-האדם אמרו שהם לא רכשו גישה אל עולם הרוח באמצעות תפיסה חושית או שימוש בדמיון, אלא דרך זרתוסטרא, בודהא או קרישנה, אשר עוררו בהם מחשבות שאפשרו להם להיכנס אל תוך ממלכת הרוח.¹⁵ בתקופתנו, בני-אדם מוכרחים להגיע לבגרות, בלי קשר אם ה'אני' גורם בלבול או עיוורון. מיסטרית גולגתא התרחשה כך שנוכל למצוא את דרכנו, כישויות עצמאיות, אל תוך עולם הרוח. מנהיגי דת אינם מופיעים עוד בהיסטוריה כפי שקרה בתקופות קודמות.

אלה המשווים את הכריסטוס למורי הדת הקדומים, אינם מבינים דבר אודותיו. דבר ראשון, הכריסטוס פעל דרך עשייה, מנהיגי הדת הקדומים דרך תורותיהם. לתארו כמורה האנושות, משמעו לא לדעת כלל מי היה הכריסטוס. הדבר היסודי אודותיו הוא המעשה שהוא עשה, מעשה שהחל כתוצאה מהטבלתו על-ידי יוחנן והסתיימה עם הצליבה בגולגתא. מה שנעשה שם עבור האנושות הינו בעל חשיבות מכרעת מבחינה רוחית. מה שהתרחש שם הוא מה שמאז יכול לחדור נפשות אנוש, כלומר החוויה שיוחנן תיאר כ-: "לא אני, אלא הכריסטוס בתוכי". אכן, הכריסטוס הפך לנתיב אל תוך עולם הרוח, כי הוא הביאו אל עולם זה. הוא מביא לנו את העולם הרוחי לו אנו זקוקים, ואם לא, אז נהיה בעלי-מום או עיוורים לאחר המוות.

בימים אלה, אפשר להתכחז לקיומו של הכריסטוס ולטעון שאין שום הוכחה לכך שהכריסטוס חי בעולם הפיסי בגופו של ישוע מנצרת. למעשה, בני-אדם אפילו יצרו הוכחות אשר מראות שהכריסטוס ההיסטורי לא היה קיים. אך, בזה הם רק מוכיחים שהם פספסו את הנקודה. אילו הכריסטוס היה מסתת על סלע עבור כל הדורות העתידיים "הייתי שם", אז אותם דורות עתידיים היו יודעים שהוא היה קיים מתוך העולם החושי והם לא היו צריכים להאמין בכך. משמעותו העמוקה, האפשרות לגאולה, מראה בדיוק שזה לא היה המקרה, שאיננו יכולים להבינו באמצעות חושינו, אלא עלינו לקבלו עם כוחות רוח. באור זה, אנו מוצאים את הכריסטוס קשור באופן אינטימי עם אותם דברים שאפילו כאן על האדמה נושאים את בני-האדם אל מעבר לעולם הנתון לתפיסה חושית, אל תוך ממלכת הרוח. דברים אלה אינם ברי-קיימא עבור אלה שאינם יכולים להתעלות אל עולם הרוח, כי הם אינם מסוגלים להימלט מספקותיהם.

בהקשר זה, זו יכולה להיות הקלה גדולה עבור מישהו המעורב כליל בתרבות המודרנית, במדע ובאמנות, להיתקל בהשקפה על הכריסטוס אשר תואמת לתרבותנו המודרנית, כלומר ההשקפה

¹⁵ זרתוסטרא, 551-628 לפנה"ס, מנהיג דת פרסי. בודהא, סידהרטא גוואטמא, 483-563 לפנה"ס, מייסד הבודהיזם. קרישנה, אל הודי המופיע בבאגאואד-גיטה כמורה של אריונא.

האנתרופוסופית של הכריסטוס המוצגת במדע הרוח. אפשר ללמוד הרבה ממנה, למשל כיצד לראות את העולם הפיסי בצורה נכונה. הו, העולם הפיסי – לאן פניו מועדות בימים אלו? לאחרונה רמזתי על חלק מדברים אלה בהרצאה פומבית, אבל עכשיו אני יכול להיות ברור יותר.¹⁶ כמובן, עלינו להתפעל מהתרבות המטריאליסטית וכל ההישגים בתחומי הטכנולוגיה, התעשייה וכן הלאה. כמות עצומה של אנרגיה אינטלקטואלית זרמה אל תוך הדברים הללו; הם צרכו כמות רבה של אנרגיה אנושית. אך, מי נהנה ממאמצים אינטלקטואליים אלה? כל עוד הם מספקים את הצרכים החומריים של האנושות המודרנית, הם משרתים את אהרימן. כריסטוס ישוע חווה את הפיתויים של אהרימן. נפשות אנוש רגילות ודאי לא היו יכולות לשרוד את הזעזוע הפתאומי של התנסות כזו. עבורנו, הפיתוי היה צריך להיות מדולל. אך, כתוצאה מדילול זה של הפיתוי, אהרימן יכול לומר לנו: "כן, חישבו רק עם כוחו של המדע שלכם, עם כל אותם דברים שביכולתכם לגלות באמצעות מדע המיושם בטכנולוגיה, בתעשייה וכן הלאה. השתמשו רק באותם דברים עבור חשיבתכם ואל תיישמו אותם על שום דבר אחר מלבד התנסות פיסי; מאוד מתאים לי. זה עולה בקנה אחד עם מטרותיי," "אומר אהרימן, "אם אינכם מסוגלים לראות אותי. אתם יכולים לבוז לתבונה ולידע, ההישגים העליונים של ישויות אנוש; לכן, אתם בהחלט שייכים לי – לפחות כל עוד אינכם רואים אותי. אחדיר בכם את הדחף להשתמש בתבונה ובידע אך ורק עבור דברים ארציים!"

משהו אחר נדרש כנגד השירות שאנו מגישים לאהרימן. לכן, חשוב שנאסוף כל מה שהטכנולוגיה המודרנית וכן הלאה יכולים להגשים, כדי לבנות משהו שלא ישמש את הוויית-קיומנו החיצונית, אלא אך ורק את חיינו הרוחיים.

בזמנים קדומים, בני-אדם הקריבו קורבנות לאלים, הפירות הראשונים של השדה והעדר. אין בכוונתי לדבר על המשמעות של הקורבן בימינו, אך אתם יכולים לראות מה הוא היה יכול לציין בהיותו מוצג בצורה התואמת לזמנים המודרניים. כאשר הפירות הראשונים הוקרבו לאלים, בני-האדם התכבדו בשאר. מדע הרוח ודאי אינו מתבסס על סגפנות שווא. הוא לא יואשם באבסורדיות של דברי טירוף אלימים נגד התרבות המודרנית על כל ברכותיה החומריות. להיפך, הוא מכיר בערכם. אך אם הוא רוצה להימנע מלשרת רק את אהרימן, עליו להקריב משהו מהפירות הראשונים של תרבות חומרית חיצונית זו לאלים.

אם כן, אתם רואים, קיימת חשיבה מעמיקה המונחת ביסוד הבניין ההולך ונבנה על גבעת דורנאך: אנו רוצים להציע את הפירות הראשונים של התרבות המודרנית לאלים. עתה, הכול שונה ממה שהיה בזמנים שבהם נפשותינו עברו דרך התגשמויות קודמות. ועלינו להבין את טבע משימתנו הנוכחית, כפי שהבנו את מה שהיה עלינו לעשות בהתגשמויות הקודמות שלנו, בהן הונחיתנו על-ידי ישויות רוחיות מזהירות. דבר זה קשה במיוחד עתה, כי עלינו לקחת בחשבון לא רק את אופי תקופתנו, אלא גם את תכונות הנפש שלנו.

¹⁶ ההרצאה הומונולולוס מאת רודולף שטיינר, שניתנה בברלין ב-26 במרס 1914.

בנוסף, איננו יכולים לסמוך עוד על סמכות חיצונית אשר תמכה במייסדי הדתות; עלינו לפעול עם כוחות שונים. הכריסטוס היה הדבר; באותה דרך, מדע רוחי אמיתי שואף לפעול רק דרך הדבר ואל לו להשתמש בשום אמצעי אחר.

מחשבות כאלה נותנות לנו תובנה על הקשר בין עולם הרוח ועולמנו כאן על האדמה. ואין זה חשוב מהיכן נתחיל, אנו נראה את מיסטריית גולגתא קורנת לעברנו כמו הלב והנפש של מחשבות כאלה. אך, אל לנו לשכוח שעלינו להתפתח, להתפתח באמת, כך שנוכל להבין את משמעותו של מדע הרוח. אל לנו לשכוח לעולם שהוא מוכרח להתקיים כי האנושות מוכרחה להתפתח.

נכון לגמרי שהאנושות ירדה מאזורים רוחיים עילאיים והתרחקה מראייה רוחית אטוויסטית קדומה על-ידי פיתוח השקפת-עולם המבוססת על תבונה וחשיבה סיסטמטית. עלינו להתייחס ברצינות להתקדמות זו באבולוציה. עלינו להבין שאנו חיים בתקופה בה מוטל עלינו לפתח את חשיבתנו, להתקדם באמצעות חשיבתנו וללמוד באמצעות מחקר. מדע הרוח הוא הבסיס שלנו, נקודת-המוצא שלנו. עלינו לנסות להתעלות באידיאות הללו כך שהן תעוררנה בתוכנו את מה שנפשותינו תזדקקנה לו בעתיד. מה שיש למדע הרוח להציע יכול להיות מובן על-ידי כל אדם. אלה הטוענים שבלתי-אפשרי להבין את תכני מדע הרוח, אלא יש להאמין בהם, מדברים בלי להכיר את מהותם האמיתית של הדברים.

אל לנו לתת שיוליכו אותנו שולל בפגשנו בני-אדם שלא התקדמו באמצעות הבנה אינטלקטואלית, אלא יש ברשותם יכולות על-טבעיות המופיעות באופן ספונטני. בהתבסס על הבנתנו את משימתו של מדע הרוח, אנו יודעים שלנפשות כיום יש יכולת חשיבה רק משום שהראייה הרוחית מעידן קדום יותר דוכאה. בני-אדם בעלי ראייה רוחית טבעית, שלא נרכשה על-ידי מאמץ פנימי, יש לראותם כבני-אדם שנשארו בשלב אבולוציוני קודם ולכן צריכים לקבל תשומת-לב מיוחדת בחברה שלנו, במקום להתייחס אליהם כמתקדמים במיוחד. יהיה זה שיפוט לא-נכון להתייחס לנפשות כאלה כמתקדמות במיוחד, ככאלה אשר התנסו בהתגשמויות נעלות במיוחד. בני-אדם בעלי כושר טבעי של ראייה רוחית עברו הרבה פחות מאלה שהינם הוגים בימינו. דברים אלה מוכרחים להיות מובנים כהלכה בחברתנו. אז (וחובתי לומר זאת) חברתנו תוכל להיות מקום בו נפשות כאלה עם כוחות על-טבעיים תוכלנה למצוא טיפול הולם ולהיות מונחות בנתיב הנכון. חברתנו תוכל להעניק להן מה שהן לא תשגנה בשום מקום אחר: סדר בנפש. אך כדי שהדבר יתאפשר, לרוב החברים בחברתנו מוכרחה להיות ידיעה פנימית מעמיקה על משימתו של מדע רוחי אמיתי בהווה. אם זה יקרה, אז מה שארע בימים האחרונים וציער אותנו מאוד, לא יחזור על עצמו. אני מתייחס לחבר אשר הצטרף מתוך אמונה שחברתנו תדאג לכוחות על-טבעיים של ראייה רוחית, אך אז מצא כאן קהל שבוי ולקח על עצמו תפקיד של נביא. מאורע כזה פותח דלת לכל אותם דברים שאם ישלטו, יהפכו את חברתנו להיפך הגמור של מה שהיא צריכה להיות על-פי כוונותיהם של הכוחות הרוחיים התומכים בה.

למרבה הצער, היה עלינו לסבול את המקרה של... שבא ממדינה בצפון. הוא היה יכול להיות חבר טוב אילו היה עובד בשקט בפיתוח כוחותיו. תחת זאת, הוא מיד הוקף בסוג של הילה. הוא הציג את עצמו בכל מקום כמרפא בדרך שאנו יכולים לראות רק כמצערת. הכרחי היה להודיע שהוא לא היה יכול להיות עוד חבר בחברתנו. שכן, בדיוק ההיפך היה קורה אילו היינו נכשלים להסב את תשומת-הלב לתופעות של ראייה רוחית שאינן חדורות בכוח רוחי אמיתי, שככלות הכול הינו הכוח האמיתי של הכריסטוס. הכריסטוס, לא כוחות של מדיום, מוכרח לפעול בתוכנו. יש לטפל בנסיבות כאלה כדי להבהיר שלחברתנו לא יהיה שום קשר עם דברים מסוג זה. היא אינה מכירה שום אמצעי אחר מלבד זה שנעשה בו שימוש בימים האחרונים. למרבה הצער, היה צריך לעשות מעשה שאנו מתנגדים לו בעיקרון: היה צורך להרחיק חבר.

דבר זה לא יכול להיות מופרד ממושג רציני ובעל-ערך של משימתה של החברה האנתרופוסופית. ובוודאי תבינו שרק בצער רב אנו עוברים את המאורעות אשר קרו כאן בימים האחרונים. בעיקרון, אנו מתנגדים להרחקות ועם זאת במקרה כזה לא היינו יכולים להימנע מהרחקתו של אדם. דברים כאלה יקרו פחות ופחות אם ידידינו היקרים ימשיכו להפנים את הדברים אשר נאמרו לעתים קרובות כל-כך והיו גם נושא שיחתנו הערב. כאן מסיים אני את דבריי, ידידי היקרים, ומפקיד אותם בנפשכם.

הרצאה 4

נוכחות המתים בחיינו

פריס, 25 במאי 1914

ראשית, ידידי היקרים, ברצוני לומר שאני שמח מאוד שאנו נפגשים כאן היום בסניף זה של החברה האנתרופוסופית. אני זוכר בעונג רב את פגישתנו בשנה שעברה וברכתי בתחילתה של הרצאה זו כנה ועמוקה כמו אותו זיכרון.

היום, ברצוני לדבר על נושא הקשור קשר הדוק לגרעין החברה האנתרופוסופית שלנו. כל התוצאות של תנועתנו הרוחנית מבוססות על מחקר שאפשר לכנותו על-חופשי. בעוד שהדגשתי לעתים קרובות שלבנו, רוחנו ורגשותינו מושפעים בעיקר מאמיתות אנתרופוסופיות, איננו יכולים להתעלם מן העובדה שאמיתות אלו תלויות במחקר רוחי, שהינו ביטוי של מצב נפשי שונה מזה של חיי היומיום. הוא מוביל אותנו הרחק מהדברים הנראים לנו כה חשובים בחיי היומיום, אך במציאות, מחקר רוחי מוביל אותנו היישר אל תוך לב לבם של חיים אנושיים אמיתיים.

היום איני רוצה לדבר על הנתיבים למחקר רוחי היות שכבר תיארתי אותם בספרי ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה.¹⁷ תחת זאת, ברצוני לאפיין את המצב והלך-הנפש המתפתחים כתוצאה ממחקר זה.

אכן, עלינו לזכור שאם נעלה על הנתיבים למחקר רוחי, נחוש שונים לחלוטין מאשר בעצמיותנו הרגילה. מה שקורה לנפשנו כאשר היא רוכשת כושר לראייה רוחית, אפשר להשוותו עם חלומותינו, שהם כמו תחליף לראייה רוחית. כאשר אנו חולמים, אנו חיים בעולם של תמונות שאינן כולל דבר ממה שאנו מכנים 'תחושת המגע באובייקט שמחוצה לנו'. בחלומותינו, בדרך-כלל אין משהו שאפשר להשוותו תודעת-אני' רגילה. אם היבט כלשהו של ה'אני' שלנו מופיע בחלומותינו, נראה שהוא נבדל מאתנו, כמעט כמו ישות אחרת מחוצה לנו. אנו ניצבים אל מול ה'אני' שלנו כמו ישות נפרדת. לכן, אנו יכולים לדבר על כפילות של ה'אני'. ברם, בחלומות אנו תופסים רק חלק מעצמנו אשר נפרד, לא ה'אני' הסובייקטיבי. את כל הטענות הסותרות לכאורה את מה שאמרתי, אפשר לייחס לעובדה שרוב בני-האדם יודעים על חלומותיהם רק מתוך זיכרון, ואין ביכולתם לזכור שבחלום הממשי, ה'אני' הסובייקטיבי לא היה נוכח.

¹⁷ GA-10, הוצאת בדולח.

התמונות של מחקר רוחי דומות לחלומות, כי בשניהם הן חוש-המגע והן ה'אני' הסובייקטיבי חסרים. רואה רוחי הנזכר בהתנסויותיו מוכרח לחוש שאת הממשות הרוחית אפשר לחדור, ולא כמו אובייקטים פיסיים, היא לא מתנגדת למגע. בעולם הפיסי יש לנו מודעות-'אני', כי אנו יודעים: אני נמצא כאן, האובייקט נמצא מחוצה לי. ברם, בתפיסה רוחית אנו נמצאים בתוך האובייקט, איננו מופרדים ממה שאנו תופסים. כתוצאה מכך, האובייקטים הבודדים אינם קבועים ונפרדים כמו הפיסיים, אלא נמצאים בתנועה ושינוי מתמידים. אובייקטים בעולם הפיסי קבועים כי אנו יכולים לגעת בהם ומכיוון שהם מציבים לנו גבולות, מה שאין לאובייקטים של תפיסה רוחית. אותו הדבר הגורם ל'אני' שלנו להתמזג עם האובייקטים של תפיסה רוחית, גם מאלץ אותנו להיות זהירים מאוד בהיתקלנו במה שאנו מכנים בעולם הפיסי 'אני' אחר, ישות אנושית אחרת.

ראשית, הבה נסתכל במה שקורה כאשר אנו נתקלים, עם כושר הראייה הרוחית שלנו, באדם מת. מפגש כזה יכול להתקיים כאשר דמותו של המת מתקרבת אלינו בתפיסה רוחית כמו תמונת חלום חיה מאוד, כאשר האדם נראה בכל פרט ופרט כפי שהוא נראה בחיים. ברם, אין זה הסוג הרגיל של מפגשים כאלה, אלא מפגש חריג ונדיר.

אפשרות נוספת היא שמבחינה רוחית אנו תופסים אדם מת שלבש את דמותו של אינדיבידואל אחר חי או מת, ולכן הוא אינו מופיע בדמותו שלו. אם כך, להופעתו של המת יש נגיעה קלה בזיהויו. אולי אהבנו במיוחד אדם מת אחר או יש לנו ידידות קרובה עם אדם חי אחר; המתים המתקרבים אלינו יכולים ללבוש את הדמות של אחד מהאינדיבידואלים הללו. במילים אחרות, חסרים לנו כל אותם אמצעים לזיהוי ה'אני' וצורת הופעתו של אדם בעולם הפיסי. יעזור לנו להתמצא אם נזכור שצורת ההופעה או הדמות אינה חשובה כלל; ישות פוגשת אותנו בדמות זו או אחרת, ועלינו לשים לב למה שישות זו עושה. אם נקדיש את זמננו להתבוננות מקרוב בתמונה שלפנינו, ניווכח בכך, בהתבסס על כל מה שאנו יודעים על האינדיבידואל הנדון, שאדם זה לא היה יכול לפעול בדרך שבה הוא פועל בספירה של הראייה הרוחית; פעולותיו לא תהיינה אופייניות לו לגמרי. לעתים קרובות, ניתקל בסתירה בין האדם המופיע בפנינו ופעולותיו.

אם נאפשר לרגשותינו ללוות פעולות אלה, תוך התעלמות מצורת הופעתו של האינדיבידואל, נקבל מושג במעמקי נפשנו שיאמר לנו מיהי הישות שעמה אנו למעשה יוצרים קשר. ארצה לחזור על כך שאנו מובלים על-ידי רגש העולה מתוך מעמקי נפשנו, כי זה חשוב מאוד. נראה שצורת הופעתו של האינדיבידואל בספירת הראייה הרוחית דומה לדמות פיסיית, אך היא יכולה להיות שונה מהישות הנוכחת באמת, כמו שהאותיות של המילה 'בית' מתייחסות לבית עצמו. היות שאנו יכולים לקרוא, איננו מתרכזים באותיות המרכיבות את המילה 'בית' ואיננו מתארים את צורת האותיות, אלא אנו פשוט תופסים את המושג 'בית'. באותה דרך, בראייה רוחית אמיתית אנו לומדים לנוע מהדמות שאנו תופסים אל הישות הממשית. זוהי

הסיבה לכך שאנו מדברים על קריאת הכתב האוקולטי במובן האמיתי של המילה. כלומר, אנו נעים באופן פנימי ופעיל מראייה לממשות שהיא מבטאת, כפי שמילים כתובות מבטאות ממשות.

כיצד יכולים אנו לפתח יכולת זו לעבור מעבר לצורת ההופעה, לראייה ישירה? אנו עושים זאת, מעל לכול, על-ידי התבוננות באידיאות ומושגים חדשים להם נזדקק, אם נרצה להבין את ספירת הראייה הרוחית – חדשים, כלומר בניגוד למושגים ולאידאות שאנו משתמשים בהם בעולם הפיסי.

בעולם הפיסי אנו מסתכלים באובייקט או ישות ואומרים, די בצדק, אני תופס את הישות, את האובייקט. אנו תופסים את ממלכות הצמחים, המינרלים ובעלי-החיים, את ממלכת הישויות האנושיות הפיסיות, וכן עננים, הרים, נהרות, כוכבים, שמש וירח. התחושה המבוטאת במילים 'אני תופס' עוברת טרנספורמציה עם כניסתנו אל תוך ספירת הראייה הרוחית.

אנסה לתאר זאת שוב עם אנלוגיה, אף שהיא עשויה להישמע פשטנית. אילו הייתם צמח, כיצד הייתם מתייחסים אל בני-אדם התופסים אתכם? אם לצמח זה הייתה תודעה והוא היה יכול לדבר, היה עליו לומר: בני-אדם מסתכלים עליי, אני תופס אותם. כמובן, אנו אומרים: אני תופס את הצמח, אך ברמת התודעה שלו, על הצמח היה לומר שהוא נתפס על-ידי ישויות אנוש. זוהי התחושה של היות נתפס – שמסתכלים בנו – שאותה אנו מוכרחים לרכוש ביחס לישויות של ספירת הראייה הרוחית. למשל, ביחס לישויות של ההיררכיה הראשונה, המלאכים (אנגלוי), עלינו להיות מודעים לכך שלא נכון לומר: "אני תופס מלאך", אלא עלינו לומר "אני חש שמלאך תופס אותי".

בהתבסס על השקפת-העולם של קופרניקוס, אנו יודעים היטב שהשמש לא נעה. אף-על-פי-כן, אנו אומרים שהיא זורחת ונעה על-פני השמים, וכך אנו סותרים את מה שידוע לנו. באופן דומה, בשפת היומיום אנו יכולים לומר שאנו רואים מלאך. אך זה אינו נכון. למעשה, היה עלינו לומר שאנו חשים את עצמנו נראים או נתפסים על-ידי מלאך. אילו היינו אומרים שאנו חווים את הישות של מלאך או של אדם מת ויכולים לחוש בה, היינו דוברים אמת מנקודת-המבט של הראייה הרוחית.

אולי דוגמה מהתבוננות רוחית תעזור לכם להבין זאת. לפני יותר מעשר שנים, בתחילת עבודתנו עם מדע הרוח, ידידה יקרה שלנו עבדה אתנו במשך זמן קצר.¹⁸ לאינדיבידואל זה היו לא רק התלהבות למה שהיינו יכולים למסור לה בשלבים המוקדמים של מדע הרוח, אלא גם רגישות והבנה אמנותיות עמוקות. היה בלתי-אפשרי להימנע מלאהוב אדם זה, אהבה שבהחלט אפשר לתארה כאובייקטיבית, בשל תכונותיה. לאחר שעבדה עמנו במשך זמן קצר יחסית ולמדה רבות אודות ממצאיו של מדע הרוח, היא עזבה את העולם הפיסי. אין צורך להיכנס אל תוך ארבע או חמש השנים לאחר מותה, לכן אתאר מיד את מה שקרה לאחר

¹⁸ רודולף שטיינר מתייחס כאן לשחקנית מריה פון שטראוך-פסטיני Maria von Strauch-Spettini, 1847-1904. ראה הערה 6 בהרצאה מס' 2.

מכן. בשנת 1909, הצגנו את מחזות המיסטריות שלנו במינכן, כשמשמחתנו הרבה קדם להן המחזה ילדי של לוציפר מאת ידידנו המוערך מאוד אדוארד שורא.¹⁹ לא חשוב מה תחשבו על הדרך בה המחזות הופקו אז ומאוחר יותר, אך היה עלינו להציגם בדרך שבה עשינו זאת. הנסיבות בהן היה עלינו לעבוד על ההצגות היו כאלה שהיינו זקוקים לאימפולס מעולם הרוח, אימפולס שיכלול גם את ההיבט האמנותי שרצינו לשלב. עתה, יכול אני להבטיחכם שאפילו באותו זמן, בשנת 1909, ואפילו מאוחר יותר, חשתי תמיד באימפולס רוחי מסוים בעודי עובד על הסידורים של ההופעות.

אתם רואים, כאשר יש לנו עבודה לבצע בעולם הפיסי, אנו זקוקים לא רק לאינטלקט ולמיומנויות, אלא גם לכוח השרירים שלנו. השרירים שלנו עוזרים לנו באופן אובייקטיבי; הם נתונים לנו, שלא כמו היכולות האינטלקטואליות שאנו דבקים בהן. כאשר עוסקים בנושאים של הרוח, אנו זקוקים לכוחות מעולם הרוח שישתלבו עם שלנו, כפי שאנו זקוקים לכוח השרירים שלנו לשם ביצוע פעולה פיסי. במקרה שהזכרתי, האימפולס מהאינדיבידואל שעזב את העולם הפיסי בשנת 1904, חדר יותר ויותר את עבודתנו האמנותית במחזות במינכן. כדי לתאר את אשר קרה, יהיה עליי לומר שהאימפולסים מאינדיבידואל זה ירדו ממשורר הרוח וזרמו אל תוך כוונתיי, אל תוך עבודתי. היא הייתה הפטרון של עבודתנו.

נפתח את הרגש הנכון כלפי המתים אם ניעשה מודעים לכך שמבטם הרוחי – אם יכול אני להשתמש בביטוי זה – וכוחותיהם מתרכזים, מסתכלים ופועלים בנו ומגבירים את כוחנו.

כדי להתנסות בעובדה רוחית כזו, עלינו לפתח סוג מסוים של חוסר-אנוכיות וכושר לאהבה. זוהי הסיבה לכך שהדגשתי שאפשר היה לאהוב את אותה אישה באופן אובייקטיבי, כביכול, בשל תכונותיה; היה צריך לאהוב אותה בגלל מי שהייתה. אהבה סובייקטיבית, אהבה העולה מתוך צרכים אישיים, יכולה בקלות להיות אנוכית ויכולה באופן פוטנציאלי להרחיק אותנו מלמצוא את הקשר הנכון לאינדיבידואל מת כזה. ההבדל בין אהבה נכונה, אהבה חסרת-אנוכיות שיש לנו כלפי אדם כזה, ואהבה אנוכית מתברר לחלוטין בהתנסות של ראייה רוחית.

הבה נניח שאישה זו הייתה רוצה לעזור לנו לאחר מותה, אך לא היינו יכולים לפתח אהבה חסרת-אנוכיות אמיתית כלפיה. מבטה הרוחי, הרצון הרוחי שלה, הזורמים אלינו אז כמו תחושה של צריבה, הגורמת לרגש חד ודוקר בנפשנו. אם נוכל לחוש ולהחזיק באהבה חסרת-אנוכיות, אז זרם זה, מבטה הרוחי כביכול, יזרום אל תוך נפשנו כמו תחושה של רכות חמה וימזוג את עצמו אל תוך המחשבות, הדמיון, הרגש והרצון שלנו. מתוך תחושה זו שאנו יכולים לזהות את האדם המת ולא על בסיס צורת הופעתו, כי המת יכול להופיע בלבוש של אדם שאנו חשים קרובים אליו באותו רגע. הצורה בה הישויות מהעולם

¹⁹ אדוארד שורא Eduard Schuré, סופר צרפתי. המחזה שלו ילדי של לוציפר הועלה במינכן, גרמניה, ב-22 באוגוסט 1909, תחת הנחייתו של רודולף שטיינר. ראה הרצאתו של רודולף שטיינר המזרח לאור המערב.

העילאי תופענה בפנינו – ולאחר המוות כולנו ישויות של עולם רוחי עילאי – תלויה בטבע הסובייקטיבי שלנו, במה שאנו רגילים לראות, לחשוב ולהרגיש. הממשות, אותה אנו חשים כלפי הישות המתגלה בפנינו, כיצד אנו מקבלים את מה שבא לקראתנו מישות זו. בלי קשר למה שז'אן דארק אמרה על הופעתן של ישויות עילאיות יותר בחזיונותיה, אוקולטיסט המסוגל לחקור דברים אלו יודע שהמלאך-השומר של העם הצרפתי הוא שניצב תמיד מאחוריהם.²⁰

תיארתי כיצד יכולים אנו לחוש את מבטן של ישויות רוחיות הפונות אלינו ואת רצונן זורם אל תוך נפשנו. ללמוד דבר זה מקביל ללימוד קריאה במישור הפיסי. אלה הרוצים רק לתאר את חזיונותיהם יהיו כמו בני-אדם המתארים את צורת האותיות במקום את משמעותן. דבר זה מראה לכם באיזו קלות ניתן להחזיק בדעות מוקדמות על התנסויות בממלכת הרוח. כמובן, נראה מובן מאליו לשייך חשיבות גדולה לתיאור ההתגלות עצמה. ברם מה שבאמת חשוב הוא מה שטמון מאחורי מסך התפיסה ובא לידי ביטוי בתמונות ההתגלות.

לכן, במהלכה של התפתחות אוקולטית, הנפש שוקעת בהלכי-נפש מסוימים ומצבים פנימיים שונים מאלו בחיינו היומיומיים. נכנסנו אל תוך עולם ההיררכיה של המלאכים וההיררכיה, או בעצם ההיררכיות, של המתים ברגע שהתרגילים האוקולטיים שלנו הביאו אותנו לשלב בו חוש-המגע האופייני לעולם הפיסי אינו קיים עוד, לשלב בו צורת הופעתו של אדם אינה מאפיינת עוד את ה'אני' הנדון. אז, חשיבתנו משתנה ואין לנו עוד מחשבות במובן שיש לנו כאן בעולם הפיסי. באותו עולם, כל מחשבה לובשת צורה של ישות אלמנטרית. בעולם הפיסי, מחשבותינו יכולות להיות בהסכמה או לסתור זו את זו. בעולם אחר זה שלתוכו אנו נכנסים, מחשבות נתקלות במחשבות אחרות כישויות ממשיות, אוהבות או שונאות זו את זו. אנו מתחילים לחוש את דרכנו בעולם של ישויות-מחשבה רבות. ובישויות-מחשבה חיות אלו, אנו חווים באמת את מה שאנו מכנים בדרך-כלל 'חיים'. כאן, חיים וחשיבה מאוחדים, בעוד שבעולם הפיסי הם נפרדים לחלוטין.

כאשר אנו מדברים על המישור הפיסי ומספרים את מחשבותינו למישהו, יש לנו תחושה שמחשבותינו עולות מתוך נפשנו, שעלינו לזכרן ברגע מסוים זה. בדברנו כאוקולטיסט אמיתי ולא כמישהו שרק מספר על התנסויותיו מתוך זיכרון, נחוש שמחשבותינו עולות כישויות חיות. עלינו לשמוח אם נתברכנו ברגע הנכון בהתקרבותה של מחשבה כישות חיה.

כאשר אתם מבטאים את מחשבותיכם בעולם הפיסי, כמרצה למשל, תמצאו שקל יותר לתת הרצאה בפעם השלושים מאשר בפעם הראשונה. ברם, אם אתם מרצים כאוקולטיסטים, מחשבות מכרחות לגשת אליכם ואז לעזוב. כפי שמישהו מבקר אתכם בפעם השלושים היה צריך למצוא את דרכו אליכם שלושים

²⁰ ז'אן דארק, 1431-1412, גיבורה צרפתייה לאומית שהפכה לקדושה.

פעם, המחשבה החיה שאנו מבטאים בפעם השלושים צריכה להגיע אלינו שלושים פעם כפי שקרה בפעם הראשונה; כאן, לזיכרון שלנו אין שום שימוש.

במישור הפיסי, אם אתם מבטאים אידיאה ומישהו היושב בפניה חושב לעצמו: "איני אוהב את השטויות הללו, אני שונא אותן", הדבר לא יטריד אתכם במיוחד. הכנתם את האידיאות שלכם והצגתם אותן בלי קשר למחשבות החיוביות או השליליות של מישהו בקהל. אבל, אם כאזוטריקנים אתם נותנים למחשבות להתקרב אליכם, הן יכולות להיות מעוכבות ומורחקות על-ידי מישהו ששונא אותן או שונא את הדובר. ומוכרחים להתגבר על הכוחות החוסמים אותה, כי אנו עוסקים בישויות חיות ולא רק באידיאות מופשטות.

שתי הדוגמאות הללו מראות שברגע שאנו נכנסים אל ספירת הראייה הרוחית, אנו משתקעים במחשבות חיות ואורגות. הדבר הוא כאילו מחשבות אלה אינן סובייקטיביות עוד וכאילו אתם עצמכם כבר לא נמצאים עוד בתוך עצמכם, כאילו אתם חיים מחוץ לעולם הרחב. כאשר אתם נמצאים בעולם זה של מחשבות חיות ואורגות, אתם נמצאים בהיררכיה של המלאכים. וכפי שעולמנו הפיסי חזור אוויר בכל מקום, עולם ההיררכיה של המלאכים חזור בחום נעים. קודם דיברתי על מה שהישויות של היררכיה זו מזרימות. כאשר התפתחותנו הפנימית מביאה אותנו לשלב בו אנו יכולים לחיות באווירה רוחית זו של רכות זורמת, נחוש את העיניים הרוחיות של היררכיית המלאכים מופנות אל נפשנו.

עתה, בחיינו הארציים, יש לנו אידיאלים מסוימים ואנו חושבים עליהם באופן מופשט. בעודנו חושבים עליהם, אנו חשים מחויבים לשאוף אל אידיאלים אלו. ברם, בספירה של ראייה רוחית אין אידיאלים מופשטים. שם, אידיאלים הם ישויות חיות של היררכיית המלאכים והם זורמים במרחב רוחי, מתבוננים בנו בחום.

בעולם הפיסי, יכולים להיות לנו אידיאלים, להכירם היטב, ועם זאת אנו יכולים לא לעשות דבר על-מנת להגשימם. האמוציות ואולי התשוקות שלנו יכולות לפתות אותנו להתחמק מהם. ברם, אנו מתעלמים ביודעין מאידיאל בספירת הראייה הרוחית, אנו חשים את המבט הרוחי של ישות מהיררכיית המלאכים המופנה אלינו בתוכחה, ותוכחה זו צורבת. בעולם הרוח, התעלמות מאידיאל היא ממשות, וישות מהיררכיית המלאכים נוזפת בנו. מבטן גורם לנו לחוש בתוכחה; את התוכחה אנו חווים.

אתם רואים, ללמוד לפתח רגש ממשי כלפי אידיאלים היא דרך אחת לכניסה אל עולם ההיררכיה של המלאכים. הגבלת תודעתנו למישור הפיסי עשויה להוביל אותנו לחשוב שדבר אינו קורה אם אנו עצלים מדי כדי לפעול לטובת האידיאלים שלנו. ברם, אנו יכולים ללמוד לחוש שאם לא נפעל לטובת אידיאל, אז בלי קשר לתוצאות אחרות, העולם נעשה שונה ממה שהוא היה יכול להיות אילו היינו דבקים באידיאל שלנו. אנו נמצאים בדרכנו אל היררכיית המלאכים כאשר אנו מתחילים לראות שלא לפעול לטובת

האידיאלים שלנו הוא משהו ממשי וכאשר אנו יכולים לשנות תוכנה זו לרגש אמיתי. שינוי הרגשות שלנו והכנסת חיים בהם, מאפשרים לנפשנו להתעלות אל העולמות העילאיים.

באמצעות אימון אזוטרי מתמשך, אנו יכולים להתעלות אפילו אל רמה גבוהה יותר, זו של היררכיית הארכי-מלאכים (ארכאנגלוי). אם אנו מתעלמים מהמלאכים, אנו חשים תוכחה. עם הארכי-מלאכים אנו חשים תוכחה וכן השפעה ממשית על ישותנו. הכוח והעוצמה של הארכי-מלאכים פועלים ב'אני' שלנו כאשר אנו חיים בעולמם.

למשל, לפני חודשים ספורים איבדנו ידיד יקר כאשר הוא עזב את המישור הפיסי. משורר רציני, שמהר מאוד מצא את דרכו אל השקפת-העולם האנתרופוסופית במשך חמש השנים האחרונות, והרגשות שהיא עוררה בו משתקפים בצורה יפה בשירתו האחרונה.²¹ מאז שהצטרף אלינו, ואפילו לפני כן, הוא נאבק בגוף רפה ומתדרדר. ככל שגופו הלך והתדרדר, נפשו התמלאה יותר ויותר בשירה אשר שיקפה את השקפת-העולם שלנו. זמן קצר עבר מאז מותו ולכן בלתי-אפשרי לומר שלאינדיבידואל זה יש תודעה קיימת בבירור. אף-על-פי-כן, אפשר לראות את השלבים הראשונים של התפתחותו בהוויית-הקיום שלאחר המוות. הגוף האסטרלי, המופרד עתה מהפיסי וחי בעולם הרוח, מגלה את החזיונות המופלאים ביותר של התפתחות קוסמית כפי שאנו מבינים אותה במדע הרוח. לאחר שעזב את גופו הפיסי, הגוף האסטרלי נעשה כה מואר, באופן יחסי, שהוא הציג לרואה רוחי תמונה שלמה של אבולוציה קוסמית.

אשתמש באנלוגיה על-מנת להסביר למה אני מתכוון. אנו יכולים לאהוב את הטבע ולהתפעל ממנו, ועדיין להעריך ציור יפה המשחזר את אשר ראינו בטבע. באופן דומה, אנו יכולים להרגיש מרוממים כאשר מה שראינו בספירת הראייה הרוחית מואר שוב, כציור קוסמי כביכול, בגוף אסטרלי של אדם שמת. הגוף האסטרלי של ידידנו שמת, מגלה לאחר המוות את מה שספג, בהתחלה באופן לא-מודע אך מאוחר יותר גם באופן מודע, במהלך התפתחותו האנתרופוסופית, כאשר ישויות ההיררכיה של הארכי-מלאכים פעלו באופן פעיל על הטרנספורמציה הפיזית של המחשבות והאידיאות האנתרופוסופיות שלו.

את התקדמותנו בהתפתחותנו האזוטריית אפשר לכנות מיסטית, כי בהתחלה מדובר בהתקדמות הפנימית של הנפש. אנו משנים את האישיות הרגילה שלנו ובהדרגה מגיעים למצב חדש. התקדמות זו, שלב-אחר-שלב, של הנפש היא התקדמות מיסטית, כי בהתחלה היא נחוות באופן פנימי. ברגע בו אנו תופסים את הרכות המוזרמת מטה מעולם הרוח, אנו נמצאים באופן אובייקטיבי בעולם המלאכים, המגלה את עצמו בפנינו. וברגע שאנו יכולים לזהות שכוחות ממשיים של עוצמה חודרים אותנו, אנו נמצאים בממלכת הארכי-מלאכים. עם כל שלב של התקדמות מיסטית פנימית, עלינו לחדור אל תוך עולם נוסף.

²¹ הכוונה לכריסטיאן מורגנשטרן. ראה הערה 7 בהרצאה מס' 2.

ברם, אם ניכשל לפתח חוסר-אנוכיות ונגיע לשלב של חיים בעולם המלאכים כאשר אנו נשארים אנוכיים וחסרי-אהבה, אז נישא את העצמיות המיועדת לעולם הפיסי אל תוך ממלכתם. במקום לחוש את המבט והרצון הנעימים מופנים לעברנו, נחוש שכוחות רוחיים אחרים מסוגלים לרדת דרכנו. במקום להסתכל בנו מבחוץ, הם ישוחררו על-ידינו, עלינו לומר, מהעולם הנמוך שלהם בעודנו מתעלים אל עולם עילאי. במקום להיות בצלו, או דווקא מוארים באורו, של עולם המלאכים, נחוה את הישויות הלוציפריות עולות מתוכנו.

כך, כאשר אנו מגיעים לשלב של התפתחות מיסטית המאפשר לנו להיכנס אל עולם הארכי-מלאכים – בלי שפיתחנו תחילה את השאיפה לקבל מתוך חסד את השפעותיו של עולם הרוח, אנו נושאים את עצמיותנו מעלה אל תוך ממלכתם. כתוצאה מכך, במקום להיות מחוזק וחדור בכוחם של הארכי-מלאכים, הישויות של העולם האהרימני עולות מתוך פנימיותנו ומקיפות אותנו.

במבט ראשון, הרעיון שעולמו של לוציפר מופיע בממלכת המלאכים ועולמו של אהרימן בממלכת הארכי-מלאכים, נראה נורא. ברם, אין בכך משהו נורא באמת. בכל מקרה, לוציפר ואהרימן הם ישויות עילאיות יותר מאתנו. את לוציפר אפשר לתאר כארכי-מלאך אשר הושאר מאחור בשלב מוקדם באבולוציה ואת אהרימן כרוח של אישיות שגם הושארה מאחור בשלב מוקדם יותר. הדבר הנורא לא כרוך בכך שאנו נתקלים בלוציפר ואהרימן, אלא בכך שאנו נתקלים בהם בלי שזיהינו אותם. לפגוש את לוציפר בעולם המלאכים משמעו לפגוש את רוח היופי, רוח החירות. אך הדבר החשוב ביותר הוא שנוזהה את לוציפר ואת צבאו ברגע בו אנו נכנסים אל עולם המלאכים. אותו דבר נכון גם לגבי אהרימן בממלכת הארכי-מלאכים. לוציפר ואהרימן, בהיותם משוחררים בעולמות העילאיים, הוא דבר נורא רק אם איננו מזהים אותם בשחררנו אותם, כי אז הם ישלטו בנו ללא ידיעתנו. חשוב שנתייצב מולם באופן מודע.

לאחר שהתקדמנו בהתפתחותנו המיסטית אל רמה של חיים בעולם המלאכים ואנו רוצים להמשיך שם עם אוקולטיזם פורה באמת, עלינו לחפש אחר לוציפר ברגע בו אנו מצפים שמבטם הרוחי של המלאכים יופנה לעברנו. לוציפר מוכרח להיות נוכח – ואם אין ביכולתנו למצואו, הרי שהוא בתוכנו. אך, חשוב מאוד שלוציפר ימצא מחוצה לנו בממלכה זו, כך שנוכל להתייצב מולו.

עובדות אלו אודות לוציפר ואהרימן, מלאכים וארכי-מלאכים, מסבירות את טבע ההתגלות בעולמות העילאיים. מנקודת-מבטנו בעולם הפיסי, אנו מובלים בקלות לאמונה שלוציפר ואהרימן הם כוחות רעים. אך כאשר אנו נכנסים אל תוך העולם העילאי, אין לכך עוד משמעות. בספירת הראייה הרוחית, לוציפר ואהרימן מוכרחים להיות נוכחים באותה מידה כמו המלאכים והארכי-מלאכים. ברם, איננו תופסים אותם באותה דרך. אנו מזהים את המלאכים והארכי-מלאכים לא על-ידי צורת הופעתם, אלא אנו מזהים את המלאכים על-ידי הרכות הזורמת מהם אל תוכנו ומזהים את הארכי-מלאכים בכך שאנו מאפשרים לכוחם ועוצמתם לזרום אל תוך הרגש והרצון שלנו. לוציפר ואהרימן מופיעים בפנינו כדמויות, שרק מועתקות אל

עולם הרוח; איננו יכולים לגעת בהם, אך אנו יכולים להתקרב אליהם כהשלכות רוחיות של העולם הפיסי. כמובן, חשוב שנלמד בהתפתחותנו הרוחית-מיסטית לראות צורות בעולם העילאי ולהיות מודעים לכך שרואים אותנו, שרצון עילאי מתמקד בנו.

אתם רואים, התפתחות עילאית יותר אינה כרוכה אך ורק ברכישת יכולות של ראייה רוחית, אלא בפיתוח הלך-נפש מסוים, גישה או יחס מסוימים אל הישיות של העולם העילאי. את הגישה והלך-הנפש החדשים הללו יש לפתח בד בבד עם אימון היכולות שלנו לראייה רוחית. במילים אחרות, עלינו ללמוד לא רק לראות בעולם הרוח אלא גם לקרוא בו. בקריאה, אין הכוונה כאן במובן הצר של תהליך למידה פשוט, אלא כמשהו שאנו רוכשים על-ידי טרנספורמציה של הרגשות והתחושות שלנו. חשוב לזכור שמתרחש פיצול באישיותנו כאשר נפקחת הראייה הרוחית ואנו מגיעים להתגלותם של העולמות העילאיים. אישיותנו הארצית נשארת מאחור ואחת חדשה נרכשת עם עלייתנו אל תוך העולם העילאי. וכפי שהישיות של ההיררכיות העילאיות יותר מסתכלות בנו בעולם העילאי, כך אנו תופסים את אישיותנו הרגילה מפרספקטיבה עילאית יותר. עצמיותנו העילאית יותר משליכה את הנמוכה יותר ומתבוננת בה. לכן, כדי לטעון טענות תקפות אודות העולמות העילאיים, עדיף להמתין עד שנהיה מסוגלים לומר: זהו אתה; האדם שאתה רואה בראייה הרוחית שלך הוא אתה עצמך. 'זהו אתה' ברמה עילאית יותר תואם ל-'זהו אני' במישור הפיסי.

עתה, היזכרו בתקופה בה הייתם בני שמונה או שלוש-עשרה או חמש-עשרה ונסו לשחזר מזיכרונכם חלק קטן מחייכם באותה תקופה. נסו להיזכר באופן חי ככל האפשר בחשיבתכם באותן שנים. לאחר מכן, התרכזו ברגשותיכם העכשוויים אודות הילד או הילדה שהייתם בגיל שמונה, שלוש-עשרה או חמש-עשרה. ברגע בו אנו עוברים מהרמה הפיסית אל העולם העילאי, רגע ההווה בו אנו חיים עכשיו הופך לזיכרון מהסוג שנזכרנו בו עתה. אנו מסתכלים לאחור בהוויית-קיומנו הנוכחית במישור הפיסי ובמה שאנו עדיין יכולים להיות בשארית חיינו הפיסיים, באותה דרך בה אתם מסתכלים בהתנסויותיכם בגיל שמונה, שלוש-עשרה או חמש-עשרה, מנקודת התצפית של רגע זה.

כל מה שאנו מתייחסים אליו כחלק מעצמנו במישור הפיסי, כמו הרגשות, המחשבות, האידיאות והפעולות שלנו, הופך לזיכרון ברגע בו אנו נכנסים אל תוך העולם העילאי. אנו מסתכלים מטה בעולם הפיסי ואנו נעשים זיכרון לעצמנו בהיותנו הווים בעולם העילאי. עלינו לשמור על התנסויותינו בעולמות העילאיים נפרדות מאלו בממלכה הפיסית, כפי שאנו מבדילים בין מצבנו הנוכחי ומצב קודם. דמיינו לעצמכם אדם בן ארבעים שנה והוא זוכר באופן חי את הרגשות והיכולות שהיו לו בהיותו בן שמונה-עשרה. למשל, האדם עשוי לקרוא עתה ספר, בהיותו בן ארבעים, ולפתע הוא מתחיל להתייחס לספר כפי שבחור בן שמונה-עשרה היה עושה. זה יהיה בלבול בין שתי הגישות, שני הלכי-הנפש, וזה מקביל למה שקורה כאשר אנו מבלבלים את הלך-הנפש שלנו במישור הפיסי עם מה שנדרש בעולמות העילאיים.

כמובן, אין לזה שום קשר עם העובדה שכל אדם בלתי-משוחד יכול להבין את מה שאני אומר על העולמות העילאיים; במילים אחרות, איננו צריכים רק להאמין לתיאורים הללו, אלא נוכל להבינם אם ניגש אליהם בלי דעות קדומות. בני-אדם עשויים להתנגד ולומר שבלתי-אפשרי לתאר את העולם העילאי במושגים, מחשבות ואידיאות מהעולם הפיסי כי הם שונים לגמרי זה מזה. התנגדות זו מתקבלת על הדעת באותה מידה כמו לומר שאיננו יכולים לתת לבני-אדם מושג למה אנו מתכוונים בכתבנו ב-י-ת; עבורם כדי להבין מושג זה, עלינו להביא להם בית.

אנו מדברים על עובדות ואובייקטים פיסיים עם אמצעים בלתי-תלויים לחלוטין באובייקט או בעובדה. לכן, אנו יכולים גם לתאר תופעות בעולם הרוח באמצעות מה שאנו מבינים במישור הפיסי. ברם, איננו יכולים להבין את העולמות העילאיים עם המושגים והאידיאות מחיי היומיום שלנו, אלא עלינו לרכוש אחרים ולהרחיב את חשיבתנו. גם בני-אדם המספרים לנו בכנות על עולם עילאי מוכרחים להרחיב את מושגיהם מעבר לחיי היומיום; הם מוכרחים למסור לנו מושגים חדשים ושונים, ועם זאת מובנים במישור הפיסי.

בני-אדם מוצאים שקשה להבין מדע רוחי אמיתי ואזוטריקה רצינית, כי הם אינם ששים להרחיב את מושגיהם. הם רוצים להבין את העולם העילאי ואת התגלויותיו עם האידיאות שיש להם כבר והם לא רוצים ליצור חדשות. בעידן המטריאליסטי שלנו, כאשר בני-אדם שומעים הרצאות על עולם הרוח, הם מאמינים בקלות רבה שהעולם האזוטרי יכול להיות מובן פשוט על-ידי הסתכלות בו. הם חושבים שהצורות שם עשויות להיות מעט עדינות ומעורפלות יותר מאשר בעולם הפיסי, אך אף-על-פי-כן הן דומות. עשוי להיראות לא-נוח לאנשים מסוימים שמאוקולטיסט רציני מצפים שיעשה יותר מאשר רק לעקוב אחר הוראות כיצד לראות מלאכים. שינוי בחשיבה הכרחי, והמושג 'מלאך' מוכרח לכלול את העובדה שאנו נתפסים על-ידם, שמבטם הרוחי ממוקד בנו.

התפתחות מיסטית או התעלות אל העולמות העילאיים, בלתי-אפשרי להפרידן מהעשרה ונתינת טווח רחב יותר לאידיאות, לרגשות ולאימפולסי הנפש שלנו. כדי להבין את העולמות העילאיים, אל לנו לתת לחיי האידיאות שלנו להישאר מדולדלים כפי שהם במישור הפיסי.

על-מנת לספק עזרה אזוטריה להעשרה זו, אנו בונים את הבניין הצנוע שלנו בדורנאך בסגנון חדש לגמרי. כמובן, בניין זה אינו קרוב לאידיאל, אך הוא מהווה התחלה צנועה. ככלות הכול, לרשותנו אמצעים מוגבלים למרות העובדה שידידנו עשו כל שביכולתם עבור פרויקט זה.

האימפולסים הרוחיים מאחורי סגנונות הבנייה אשר התפתחו בתקופות האחר-אטלנטיות השלישית, הרביעית והחמישית הנוכחית, כללו את המשימה של הנחיית האנושות אל ידע של העולם הפיסי. למשל, הארכיטקטורה המצרית התחילה התפתחות זו עם הצורות הגיאומטריות התמציתיות שלה. הארכיטקטורה היוונית-רומית היא כמו נישואין של נפש ורוח עם גוף אתרי וגוף פיסי. כאן, נפש ורוח בצד אחד וגוף אתרי

וגוף פיסי בצד שני, מתחברים במצב של שיווי-משקל מלא. הקשתות המטפסות והמחודדות של הסגנון הגותי הן הניסיון הארכיטקטוני הראשון להתעלות שוב מהעולם הפיסי אל העולם הרוחי.

אם על האנתרופוסופיה להיות מוצגת בבניין, אז השלב הבא מוכרח להיות: להחיות את תבניות החשיבה החיות והאורגות, הזורמות ונמזגות במרחב. אז, נראה בצורה פיסיית את מה שאימגינציה ואינספירציה מגלות באופן ישיר מעולם הרוח. זוהי הסיבה לכך שהצורות של הבניין בדורנאך הן כאלה שמיותר לשאול בדרך מטריאליסטית מה הן מסמלות. יש להתייחס אליהן בזכות עצמן, היות שהן אינן מהוות דבר מלבד התנסויות רוחיות ישירות אשר נמזגו אל צורות מרחביות. ניסינו לשנות כל דבר שיכול להיראות או להיחוו ברוח לכדי צורה אמנותית. לכן, אם בני-אדם שואלים מה מסמלת צורה מסוימת, הרי שהם לא הבינו את הבניין; שכן כל צורה מסמלת אך ורק את עצמה, כפי שידינו או ראשנו מסמלים אך ורק את עצמם ותו לא. שאלה כזו מצביעה גם על חוסר-הבנה מוחלט של עמדתנו ביחס לאוקולטיזם. נשמח להשאיר מאחור את השטות התיאוסופית הקדומה של בחינת כל סיפור-אגדה, כל דמות וכל מיתוס כדי לדעת מה הוא מסמל.

כל הצורות שלנו קיימות באמת בעולם הרוח ולכן הן מבטאות רק את עצמן ושום דבר אחר. הן אינן סמלים, אלא ממשויות רוחיות. לא תמצאו כוכב מחומש אחד בכל הבניין, שום צורה של כוכב מחומש, שום דבר שיגרום לכם לתהות מה משמעותה של צורה זו או אחרת. לכל היותר, ישנו מקום אחד בו צורות עדינות יכולות להיות מפורשות ככוכב מחומש, אך כך גם כל פרח בעל חמישה-עלי-כותרת. בני-אדם עשויים לשאול מה משמעותם של ארבע-עשרה העמודים, שאינם מעוצבים ככוכב מחומש, יש להם חמש פאות מסיבות אסתטיות. הם עשויים לתהות מה משמעות העמודים התומכים בכיפות מלבד שהם מציגים קשרים מרחביים הנתונים לתפיסה בעולם הרוח. כתשובה אנו יכולים רק להצביע על מידת היות העידן שלנו מטריאליסטי אפילו כאשר כוונות רוחיות מוכרחות להיות עטופות במעטה מטריאליסטי.

הבניין שלנו יובן אם בני-אדם יפסיקו לשאול מה הוא מסמל ותחת זאת יחשבו על מה שהוא מהווה. הם יבינו את הבניין שלנו כאשר הם יבינו שעדיף לא להשתמש במונחים הרגילים והתמונות הקדומות המבוטאות במילים כדי לעזור לעידן המטריאליסטי שלנו להבינו. מדע רוחי יכול להיות, לכל היותר, סינתזה של דתות, שלא כמו הדתות הקדומות, הוא אינו בונה מקדשים, אלא מבנה המבטא את טבעו הפנימי ביותר. בניין זה יכול להיות מובן רק בהדרגה ורק אם לא נחיל מילים ישנות על התפתחות חדשה זו.

אנו יודעים היטב שנוכל להגשים את כוונותינו בדורנאך רק בדרך הצנועה והבסיסית ביותר. אך, אני רק מבקש שתעשו מאמץ ממשי להבין התחלה צנועה זו מהפרספקטיבה והמשמעות של מדע הרוח שלנו. נסו להבין מה התחלה פשוטה זו, אשר הושגה תוך הקרבת קורבנות ניכרים, מכוונת אליו. כל גישה אחרת תרפה ידיים.

די והותר מילים גדולות ומשפטים מנופחים הוחלפו בתנועה המכונה אוקולטית. כל שאנו רוצים הוא שגם אם דרכנו לביטוי דברים לא תהיה קיימת בעוד חמישים שנה מהיום, בני-אדם עדיין יאמרו על תנועתנו שהיא השתדלה בכל פרט ופרט להיות כנה וישרה. וככל שנדון במה שברצוננו לעשות ביתר צניעות ופשטות, ולכן אולי באובייקטיביות, כך נשרת את מטרתנו בצורה טובה יותר. כל מילה שהינה שטחית או חוזרת למושגים הישנים והנוחים גורמת נזק עצום למה שאנו שואפים להגשים – אנא סלחו לי על הדברים הללו – באמת. אם בני-אדם יבינו אותנו בדרך זו, אז אולי יעלה הלך-הנפש לו אנו זקוקים אם אנו עומדים באמת, בדצמבר לכל המוקדם, לחנוך את הבניין הצנוע שלנו ללא פאר והתרגשות.²² הלך-הנפש לו נזדקק יהיה שם רק אם נתמקד במטרותינו, גם אם לא נגרום להתרגשות בעידן המטריאליסטי שלנו.

אנא, קבלו מילים אלה ברוח הכוונות הרציניות של תנועתנו. הן מוכרחות למלא את נפשנו, כדי שאימפולס רוחי זה באמת יכה שורש בעידן שלנו. קיים צורך ממשי לתנועה רוחית ישרה שתקדם באמת את החיים העל-חושיים של הנפש ותאפשר להתגלויות מהעולמות העילאיים לזרום אל תוך עידן מטריאליסטי זה. רק כשידינו יבינו מטרה וגישה אלו של תנועתנו הרוחית, אז ורק אז נהיה מסוגלים להגשים את המשימה אשר הוענקה לנו על-ידי האינדיבידואלים המנהיגים החכמים בעולם הרוח.

בהתבסס על מה שניסיתי להסביר היום, מחרתיים אדבר על ההתקדמות בהבנתנו את הכריסטוס

לאורך עידנים ועל עמדת תנועתנו ביחס לכריסטוס.²³

²² בשל סיבוכים ועיכובים שנגרמו בשל מלחמת העולם הראשונה (1914-1918), הבניין כמעט הושלם רק בשנת 1920. טקס הפתיחה הרשמי לא התקיים בגלל האש אשר הרסה את הגית האנזום. טקס 'חלקי' התקיים ב-26 בספטמבר 1920, ערב המאורע הראשון שהתקיים בבניין, 'הקורס האנתרופוסופי האקדמי הראשון' מ-27 בספטמבר עד 16 באוקטובר 1920.

²³ ראה הרצאתו של רודולף שטיינר בסדרה השלבים המקדימים של מיסטריות גולגתא (GA-152) Prerequisite Stages to the Mystery of Golgotha, 27 במאי 1914.

הרצאה 5

ברכת המתים

פריס, 26 במאי 1914

עתה, הגענו לשלב בהתפתחות האנושית שבו המחקר של נושאים רוחיים מוכרח להתבסס על אותם יסודות שמחקר הטבע התבסס עליהם לפני שלוש או ארבע מאות שנה.²⁴ מדע רוחי מתכוון להשיג דברים דומים עבור ידיעת הרוח כפי שקופרניקוס, גלילאו וג'ורדנו ברוננו עשו לשם הבנת הטבע הפיסי בתקופתם.²⁵ כמובן, חקירה שיטתית של הרוח בעידן שלנו נתקלת באותו סוג של התנגדות ועוינות שמחקר מדעי הטבע נתקל בהם אז. מדע הרוח ייטמע בתוך תרבותנו בקצב איטי ובאותה רמת קושי שהייתה למדעי הטבע.

נחקור את הרוח באמצעות תהליכים של התודעה האנושית שעדיין לא מוכרים כיום או לכל הפחות אינם פופולאריים בקרב רוב בני-האדם. מחקר של ראייה רוחית, כפי שאנו יכולים לכנות את התהליכים הללו, מספק את הבסיס למדע רוחי, והיום אני מדבר על בסיס זה.

למחקר הראייה הרוחית יצא שם רע בצורה לא-הוגנת כתוצאה מאינסוף דעות קדומות שיש לבני-אדם נגדו וכן מהשימוש לרעה הנפוץ במונח 'מחקר של ראייה רוחית'. זוהי הסיבה לכך שברצוני לומר מיד שאיני מדבר מהיבט של ידיעה אוקולטית המוגשת בימים הללו לעתים כה קרובות על-ידי שרלטנים, אלא אני מתבסס על סוג הידיעה האזוטריית, ידיעה של ראייה רוחית, היכולה להיתמך אפילו על-ידי בני-אדם המושרשים היטב במחקר רציני של מדעי הטבע ומבססים את הידע שלהם על עובדות מדעיות אמיתיות. במונחים של הלוגיקה הפנימית שלו, אופן החשיבה שלו, מדע הרוח שייך לזרם החשיבה המודרני הכולל את מדעי הטבע. השניים שונים רק בתחומים שהם חוקרים. מדעי הטבע חוקרים את עולם הטבע, התופעות הפיסיות שמסביבנו, בעוד שמדע הרוח חוקר תחום שבהכרח מוכרח להישאר נסתר בפני מדעי הטבע, כלומר התנסות רוחית וישויות רוחיות. בלתי-אפשרי לחקור עובדות רוחיות וישויות רוחיות עם אותן יכולות ושיטות שאפשרו למדעי הטבע לנחול עוד ועוד הצלחות במהלך מאות השנים האחרונות. כדי לחקור

²⁴ בתחילת הרצאה זו, רודולף שטיינר התנצל על כך שהוא נותן את ההרצאה בגרמנית ולא בצרפתית. הערותיו לא נרשמו.

²⁵ ניקולאי קופרניקוס Nicolaus Copernicus, 1473-1543, אסטרונום פולני. ערך תצפיות אסטרונומיות על מסלולי השמש, הירח וכוכבי-הלכת. בהדרגה, הוא נטש את המערכת האסטרונומית המקובלת של תלמי ופיתח מערכת הליוצנטרית. גלילאו גליליי Galileo Galilei, 1564-1642, אסטרונום ופיסיקאי איטלקי. דגל במערכת של קופרניקוס. תרם רבות להנחת היסודות של המדע המודרני.

ג'ורדנו ברוננו Giordano Bruno, 1548-1600, פילוסוף איטלקי. מבקר הלוגיקה האריסטוטלית ומצדיק הקוסמולוגיה של קופרניקוס, אותה הרחיב עם דגש על יקום אינסופי. נעצר והועלה על המוקד על-ידי האינקוויזיציה.

את הטבע, אנו משתמשים רק באותם כוחות ויכולות מנטליים שיש לנו, בשל הדרך בה אנו ניצבים בעולם זה ומשום שבני-אדם אחרים הדריכו אותנו בהם.

שילוב זה של יכולות מולדות ונרכשות מספיק בהחלט עבור מדעי הטבע, אך הוא אינו יכול לספק ידיעה של עולם הרוח. לשם כך, עלינו להשתמש ביכולות אשר רדומות, כמוסות במעמקי נפשנו במהלך חיי היומיום שלנו.

איננו מיישמים את השיטות והנהלים המשמשים לחקר העולם החיצוני, על מחקרנו כחוקרים רוחיים. תחת זאת, אנו פועלים עמם על היכולות והכוחות במעמקי נפשנו כדי לעשותם יעילים בעולם הרוח. יכולות אלו עוזרות לנו להבין את העולמות העילאיים רק לאחר שהם הופקו במאמצים אנושיים רגילים.

למשל, בחיי היומיום ובמדע הרגיל אנו לומדים על אודות העולם החיצוני עם אידיאות שאנו מפתחים בנפשנו, אך כחוקרים של הרוח עלינו לפעול תחילה עם חשיבתנו עמוק בתוכנו כדי לפתח יכולות שונות מאלו שיש לנו בדרך-כלל. ביסודו של דבר, מדע הרוח נמצא בהתאמה עם מדעי הטבע, כפי שאנו יכולים לראות בניסיונו להיכנס אל עולם הרוח באמצעות כימיה רוחית. מהסתכלות חיצונית, איננו יכולים לומר אם את המים הללו אפשר להפריד למימן וחמצן. אף על פי שמים הם נוזל והם לא נשרפים, המימן הוא גז דליק – משהו שונה ממים. אנו יכולים להשתמש בזה כדימוי לתהליך הרוחי שאני עומד להסביר.

בני-אדם מהווים שילוב של יסודות נפשיים-רוחיים וחומריים-פיסיים, כפי שמים מהווים שילוב של מימן וחמצן. ב'כימיה רוחית', עלינו להפריד את היסודות הנפשיים-רוחיים מהיסודות החומריים-פיסיים כפי שאפשר להפריד את המים למימן וחמצן. כמובן, הסתכלות גרידא בבני-אדם תמסור לנו מעט מאוד על טבעו של היסוד הנפשי-רוחי.

השיטות שאנו משתמשים בהן כדי להפריד את היסוד הנפשי-רוחי מהיסוד החומרי-פיסי בתוכנו – וניסוי זה של כימיה רוחית יכול להתבצע רק בתוכנו – הן התרכזות ומדיטציה. מדיטציה והתרכזות אינן איזשהו סוג של ביצוע מנטלי מופלא, אלא הרמה הגבוהה ביותר של תהליכים מנטליים שאת הרמות הנמוכות והבסיסיות שלהם אנו מוצאים גם בחיי היומיום שלנו. מדיטציה היא התמסרות של הנפש, המתעלה אל חוסר-גבולות, כפי שאנו עשויים לחוות ברגשות הדתיים המשמחים ביותר. התרכזות היא תשומת-לב, המתעלה אל חוסר-גבולות; אנו משתמשים בה ברמה בסיסית יותר בחיים הרגילים. בתשומת-לב בחיי היומיום אנו מתכוונים לכך שאיננו מאפשרים לאידיאות ולרגשות שלנו לנוע בחופשיות אל עבר כל דבר המושך את תשומת-לבנו, אלא לקחת את עצמנו בידיים כך שנפשנו תמקד את תשומת-לבנו במשהו מסוים, בבודדה אותו בשדה תפיסתנו. אין גבול למידה בה אפשר להגביר תשומת-לב זו, במיוחד על-ידי התרכזות נפשנו מתוך רצון במחשבות מסוימות המוגשות לנו על-ידי מדע הרוח. תוך התעלמות מכל דבר אחר, מכל הדאגות והקלקולים, הרשמים, דחפי הרצון, הרגשות והמחשבות, אנו יכולים למקד את כוחותינו הפנימיים

במחשבות מסוימות אלו למשך פרק זמן מסוים. התוכן של מה שאנו מרכזים בו אינו חשוב באותה מידה כמו הפעילות הפנימית והתרגיל לפיתוח תשומת-הלב שלנו, כוחות ההתרכזות שלנו.

התמקדות והתרכזות כוחות הנפש בדרך זו הם דבר מכריע. ואימון סדיר, שלעתים קרובות דורש חודשים, שנים ואפילו עשרות שנים, בהתאם לנטייה המוקדמת של האינדיבידואל, נחוץ לנפש כדי להיות חזקה דיה לפיתוח כוחות פנימיים. תכונות שאחרת רדומות בנפש, מתעוררות עתה על-ידי שיפור עצום זה של תשומת-הלב באמצעות התרכזות. בתהליך, עלינו לפתח בנפשנו את היכולת לחוש שבאמצעות פעילות פנימית זו של הנפש, הנפש מסוגלת, במידה הולכת וגוברת, לנתק את עצמה מהגוף הפיסי. אכן, התנתקות זו, הפרדה זו של הנפש והרוח מהיסוד החומרי-פיסי, יקרה לעתים קרובות יותר, כל עוד נמשיך בפעילויות שתוארתי. בהיקף המוגבל של הרצאה, ביכולתי רק לתאר בקצרה עיקרון זה של התרכזות, אך תמצאו תיאורים מפורטים של התרגילים בספרי *ידעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה*, אשר תורגם לצרפתית תחת הכותרת *L'Initiation*.

על-ידי תרגול השיטות הללו, נלמד להבין את משמעות המשפטים: "**אני חווה את עצמי כישות נפשית-רוחית. אני פעיל בתוך עצמי בלי להשתמש בחושיי או באיברי. יש לי התנסויות בלתי-תלויות בגופי.**" זוהי התקדמות כאשר יש ביכולתנו לתפוס את גופנו עם כל תכונותיו הפיסיות כנפרד מנפשנו ורוחנו ובלתי-תלוי בהן, כפי שאנו יכולים לראות שולחן או כיסא בחיים הפיסיים. בדרך זו, אנו יכולים להפריד את יכולת הנפש לחשוב וליצור אידיאות עם הכלים הפיסיים שלה, כלומר מערכת העצבים והמוח. כך, אנו לומדים לחיות בחשיבה ובעיצוב אידיאות, מודעים לחלוטין לכך שאנו נמצאים מחוץ למערכת העצבים והמוח, הכלים הפיסיים שאנו משתמשים בהם עבור התהליכים הללו.

כדי לנסח זאת בצורה מוחשית יותר, אוסיף שהתנסותנו הראשונה בהתפתחות-עצמית זו היא ההבנה שבחשיבה אנו חיים כאילו מחוץ לראשנו. אנו חיים באריגת מחשבותינו כפי שאנו עושים כאשר אנו משתמשים במוחנו, אך אנו יודעים בוודאות שהמחשבות הללו נמצאות מחוץ לראשנו. ההתנסות של השתקעותנו שוב במוח ובמערכת העצבים לאחר ששהינו מחוץ לראש במשך זמן מה נשארת בתוכנו באופן בל-ימחה. אנו חשים את ההתנגדות של מהות המוח ומערכת העצבים כך שהנפשי-רוחי העולה מתוך אותם איברים פיסיים צריך להשתמש בכוח כדי לחדור אותם שוב. זהו רגע בלתי-נשכח.

השיטה שתוארתי מאפשרת לנו גם לשחרר את פעילויות הרגש והרצון של הנפש, דבר הנחוץ לשם מחקר רוחי אמיתי. על-מנת להגשים זאת, עלינו להגביר את מידת ההתמסרות לאינסוף. התמסרות משופרת זו, המכונה גם מדיטציה, דומה למה שקורה בשינה. בשינה, איברי החושים נשארים בצד; אין שום פעילות של החושים והאיברים נמצאים במנוחה. בהיותנו שקועים בשינה, אנו מתמסרים למהלך הכללי של העולם בלי להוסיף דבר מתוך ה'אני' שלנו (חשיבה, רגש ורצון) למהלך המאורעות. בשינה אנו שורים בחוסר-מודעות; תודעתנו מתפזרת באפילה וחשיכה כללית. במדיטציה, עלינו ליצור מתוך רצון את

הגורמים למצב השינה ככורח טבעי. ההבדל היחיד הוא ששינה מובילה לאיבוד התודעה, אך התמסרות מועצמת מובילה למודעות מוגברת. כחוקרים רוחיים, עלינו להיות מסוגלים להשקיט את חושינו מתוך רצון. עלינו להסיטם מכל הרשמים של העולם החיצוני ולדכא את פעילות איברינו וגפינו כפי שאנו עושים בשינה. במונחים של גופנו, עלינו להתנהג בדיוק כמו בשינה. ברם, בשינה אנו שוקעים אל תוך חוסר-תודעה, אך בהתמסרות מועצמת המבוקרת על-ידי הרצון שלנו, אנו מתעוררים אל תוך הזרם הרוחי-אלוהי של כוחות קוסמיים. לרמה זו של תודעה אנו אז מגיעים, כאשר תודעת היומיום שלנו היא מה שהשינה מהווה עבור תודעתנו הרגילה.

אם נתמיד ונאמן בסבלנות את נפשנו, נהיה מסוגלים להפריד, באמצעות סוג של כימיה רוחית, יכולת נפשית נוספת, כלומר חשיבתנו, כך שהיא תמשיך רק בספירה הנפשית-רוחית. באופן דומה, על-ידי התמסרות, ביכולתנו להפריד בהדרגה את אותו כוח של הנפש שאנו משתמשים בו בשפה, בדיבור. בעודי מדבר אליכם עכשיו, אני משתמש בכוח נפשי-רוחי הזורם אל תוך העצבים ואיברי הדיבור שלי ומשתמש בהם. באמצעות התרגילים המתוארים לעיל, אנו יכולים לגלות את אותו כוח כאשר הדיבור כולו ומערכת העצבים אינם פעילים לגמרי. בדרך זו, אנו מגלים במעמקי נפשנו יכולת עליה איננו יודעים דבר בחיינו היומיומיים, כי היא מופעלת בדיבור ובשימוש איברי הדיבור שלנו. כאשר איננו עושים שימוש ביכולת זו, היא נשארת רדומה עמוק בתוך נפשנו, אך במחקר רוחי היא נמשכת החוצה ומופרדת על-ידי כימיה רוחית כביכול, מהדיבור הפיסי שלנו. אם נלמד לחיות בפעילות אורגת ונסתרת זו של עיצוב השפה, נוכל לזהות מה שביכולתנו לכנות, אולי באופן לא-מדויק, תפיסת המילה הפנימית, המילה הרוחית. ברגע בו נוכל לשלוט בכוח נסתר זה, נוכל גם לנתק את החשיבה והרגש שלנו מאישיותנו; להשאיר את עצמנו מאחור ולהיכנס אל תוך עולם הרוח. אז, נוכל לתפוס את הרגש והרצון מחוצה לנו כפי שעשינו בתוכנו. אנו מתחילים להכיר ישויות של רצון ורגש בעולם הרוח ונוכל לתפוס את הרצון והרגש שלנו רק כאשר הם יהיו שקועים בישויות הללו.

תפיסה על-חושית מתחילה עם שחרור כוח מחשבותינו מהגוף הפיסי וממשיכה עם שחרור החשיבה והרגש שלנו. כמובן, אז אנו יכולים לדעת ולהתנסות באמת במפגשים עם ישויות רוחיות אחרות רק על-ידי עזיבת גופנו והשתקעות הנפש המרגישה והרוצה שלנו בעולם הרוח. לאור ההתנגדות הנפוצה למדע הרוח בזמננו, מסוכן לתת דוגמאות ממשיות; יחד עם זאת, זהו סיכון שאני מוכן לקחת. אני בטוח שלא יפריע לכם אם זו תהיה דוגמה מהתנסותי האישית. ככלות הכול, ההתנסויות שלנו הן הדוגמאות שאנו מכירים בצורה הטובה ביותר, היות שהן היחידות שאנו למעשה מציגים על כל פרטיהן.

לפני זמן מה היה עליי לפתור בעיה הקשורה לעבודתי.²⁶ ידעתי היטב שהיכולות שיכולתי לפתח על-פי מצבי בחיים אלו לא היו מספיקות כדי לבצע את המשימה שהייתה: להבין את המנטליות של תקופה היסטורית מסוימת. ידעתי בדיוק על אלו שאלות היה עליי להשיב, אך הבנתי גם שלא חשוב כמה אאמץ את חשיבתי, מחשבותיי לא תהיינה חזקות מספיק לרכישת תובנה על בעיה זו. זה היה כמו לרצות להרים משקולת בלי הכוח לעשות זאת. ניסיתי להגדיר את הנושא בצורה בהירה ככל האפשר ולפתח רצון פעיל למציאת פתרון בצורה זו או אחרת. ניסיתי, ככל שיכולתי, לחוש בצורה חיה את המאפיינים המיוחדים של אותה תקופה. ניסיתי לקבל מושג חי על גדולתה וצבעה ולהשתקע לגמרי בתוך אותה תקופה. לאחר שחזרתי על פעילות נפשית פנימית זו מספיק פעמים, יכולתי לחוש ברגש ורצון זרים החודרים את שלי. הייתי משוכנע בדבר קיומם כפי שאני משוכנע בדבר קיומו של אובייקט חיצוני שאני רואה שאינו מתהווה דרך הסתכלותי בו, אלא מתקיים באופן בלתי-תלוי בי ומטביע את רושמו עליי.

מנקודת-מבט מטריאליסטית, בני-אדם יכולים להתנגד בקלות ולומר שזה לא היה דבר מלבד אשליה והולכת-שולל, ולא ידעתי שהפקתי מתוך נפשי את מה שחשבתי כהשפעות חיצוניות. על-מנת להימנע מנפילת קורבן לאשליות, הזיות ודמיונות בתחום זה, אנו זקוקים לידיעה-עצמית אמיתית. אז, נתחיל לדעת מה ביכולתנו לעשות ומה לא. בידיעה-עצמית, במיוחד עבור החוקר הרוחי, הכוונה לדעת את גבולות יכולותינו. אנו יכולים לאמן את עצמנו בידיעה-עצמית בדרך אשר תוארה בספרי שהוזכר לעיל, ואז נהיה מסוגלים להבחין בין הרגש והרצון שלנו לבין הרגש והרצון החיצוניים החודרים אותם מעולם הרוח. נגיע לשלב בו לא להיות מסוגל להבדיל בין הרגש והרצון שלנו ואלו מבחוץ יראה מגוחך באותה מידה כמו לא להיות מסוגל להבדיל בין רעב ולחם. כל אדם יודע היכן נעצר הרעב ומתחיל הלחם; כפי שכל אדם יודע שהרעב עצמו לא גורם להופעת הלחם – רצוי ככל שזה יהיה מבחינה חברתית. ידיעה-עצמית אמיתית מאפשרת לנו להבדיל בין הרעב של הרגש והרצון שלנו ובין מה שבא לקראתנו מעולם הרוח (כמו שהרעב נתקל בלחם). ברגע בו הרגש והרצון החיצוניים חדרו את אלה שלנו, כולם ימשיכו להתקיים בתוכנו, אלה לצד אלה.

מכל מקום, הקשר הקרוב בין הרגש והרצון שלי ומה שאני מזהה כרגש ורצון חיצוניים הפרה את חשיבתי. כתוצאה מכך, הופיעו בי מחשבות כמתנות של הרגש והרצון החיצוניים ופתרו את הבעיה המקורית של המחקר על תקופה היסטורית מסוימת.

²⁶ רודולף שטיינר מתייחס כאן למחקר שלו על המאורעות אשר התרחשו במאה הרביעית, על בסיס מדע הרוח. הוא הציג את תובנותיו בהרצאה מ-9 במאי 1914, *דברים לזכרה של אודה וולר GA-261*; בהרצאה מ-26 במאי 1914 (הרצאה מס' 4 בספר זה); בהרצאה מ-23 במרס 1921 *התבוננות בטבע, במתמטיקה, בניסוי מדעי ובהיפותזות מנקודת-מבטה של האנתרופוסופיה GA-324*. הוא אף הזכיר את מחקריו וממצאיהם בהרצאה מ-31 באוגוסט 1923, *האבולוציה של התודעה*; ובהרצאה מ-5 באפריל 1924 מהסדרה *יחסי קארמה*, כרך 5.

מה שקורה שם בהתנסותנו הרוחית מתרחש נגד תהליך דומה בעולם הפיסי. כאשר אנו פוגשים בני-אדם בעולם הפיסי ומתכנסים עמם, בהתחלה אנו רואים אותם, לאחר מכן מדברים עמם ומחליפים דעות. בהתנסות הרוחית שתיארתי מתרחש ההיפך; שם אנו מתבוננים במחשבות בתוכנו ויש לנו תחושה שרגש ורצון זרים נוכחים. אחר-כך, אנו תופסים אינדיבידואליות רוחית נפרדת כישות ממשית ונפרדת, אך כזו אשר חיה רק בעולם הרוח. לאחר מכן, אנו מתוודעים בהדרגה לאינדיבידואליות זו בתהליך הפוך לזה שבו פוגשים מישהו בחיים הפיסיים. בספירה הרוחית, אנו ניגשים אל האינדיבידואל באמצעות הרגש והרצון הזרים שאנו מוצאים בתוכנו ומתקרבים יותר לאישיות על-ידי התאחדות עמה.

גיליתי שבמקרה שלי הרגש והרצון הזרים שהפרו את חשיבתי באו מאינדיבידואליות שהכרתי היטב ואשר יצאה מתוך חוג החברים שלנו עם מותה לפני קצת יותר משנה.²⁷ היא מתה בגיל צעיר יחסית, במיטב שנות אמצע חייה, ולקחה עמה אנרגיות חיים לא-משומשות אל תוך עולמות הרוח. הרגש והרצון אשר חדרו אל תוך הרגש והרצון שלי, מקורם בעוצמת אנרגיות חיים לא-משומשות אלו. בדרך-כלל, בני-אדם זוכים לאריכות-ימים וממצים עד תום את החיות שבהם במהלך חייהם. ברם, אם מתים בגיל צעיר יחסית, עוצמה זו נשארת כפוטנציאל לא-ממומש, ההופך להיות זמין עבורם בעולם הרוח. כוחות-חיים אלו שלא נעשה בהם שימוש בחייה הקצרים של ידידתנו, אפשרו לי, כתוצאה מחברותנו, לפתור בעיה אשר הצריכה את כוחה.

מה שקודם כיניתי 'יכולת המילה הפנימית', מוביל להתגלויות כאלו של עולם הרוח כמו זו של אדם מת. באותו זמן, יכולת זו מאפשרת לנו להסתכל אל מעבר לחיינו שבין לידה ומוות, או בין התעברות ומוות, ולרכוש תובנה על חיי אנוש המתפשטים על-פני פרקי זמן אינסופיים דרך חיים ארציים חוזרים-ונשנים. אז, נוכל להבין את החיים של אלה שאליהם היינו קרובים מאוד, כפי שהייתי אל ידידתנו זו.

כאשר אנו לומדים להכיר את עצמנו או אדם אחר עם כשרי הנפש שתיארתי, אנו מגלים לא רק את החיים הפיסיים בין לידה ומוות, אלא גם את הישות האנושית הרוחית המעצבת את גופה, חיה בהתגשמויות חוזרות-ונשנות על האדמה, ובין כל מוות ולידה חדשה בעולם הרוח. עכשיו, תבינו בקלות שהיה בידי לרכוש תובנה עמוקה יותר על הישות הנפשית-רוחית של ידידתנו, כי היא ניצבה שם בפני נפשי כישות רוחית.

התהליך שבו אנו לומדים להכיר ישות אחרת בעולם הרוח, הפוך מזה שמתרחש בממלכה הפיסית. בהתחלה, אנו לומדים כיצד להיות באופן רוחי יחד עם הישות האחרת ואז אנו לומדים להכיר את הישות עצמה כישות רוחית. ואז, הכניסה אל תוך עולם הרוח הופכת לממשות.

²⁷ רודולף שטיינר מתייחס כאן לאודה וולר Oda Waller, אחותה של מיאטה פייל-וולר Mieta Pyle-Waller (שיחקה את דמותו של יוהנס תומסיוס Johannes Thomasius בהופעות של מחזות המיסטריות במינכן). ראה גם הרצאתו מ-9 במאי 1914. אודה וולר מתה במרס 1913.

אם נחזור לדוגמה שלנו, מובן שבמהלך התגשמות קודמת במאות הראשונות של התרבות הכריסטיאנית, הידידה שהכרנו בחייה הקצרים כאן ספגה רבות מאותה תרבות. אלא שלא היה בידה לעכל הכול בשל ההגבלות של התקופה והיא נכנסה אל חיים אלה עם חומר שלא עוכל. מצב זה פורץ את תחומי ההתגשמות הזו, אך נשאר קיים כאנרגיות חיים. ודרך הקשר שלי עמה, זכיתי בתובנה על התקופה שבה התרכזתי, העידן בו ידידתנו חיה בהתגשמותה הקודמת.

אין זה משנה שבני-אדם רבים בתקופתנו עושים צחוק ממה שתיארתי עכשיו ומזלזלים בערך הגישה המנחה אותנו אל תוך עולם הרוח. אם פיתחתם את עצמכם לאורכם של נתיבים אלה, אתם יודעים שכאשר הגשמתם משהו לא יתכן שעשיתם זאת בעצמכם, אלא ישויות רוחיות מסוימות עזרו לכם בכך. בנוסף, השקפת-העולם שלכם תתרחב, כי אתם יודעים שאינכם יכולים לצפות לכך שרעב ייצור לחם, ואתם יודעים שעוצמתן של ישויות רוחיות חדרה אל תוך היכולות שלכם. ככל שראיינו אל תוך ספירת המתים תתרחב, התובנה שלנו על עולם הרוח תלך ותעמיק באמצעות השיטות שתיארתי ולבסוף תקיף מאורעות וישויות שהינם ממשיים באותה מידה כמו העולם הפיסי סביבנו.

לבני-אדם לא מפריע שאנו מדברים על עולם הרוח במונחים כלליים; הם מודים בכך שקיימת ממלכה רוחית מאחורי זו החושית. אך, הם סובלניים פחות כאשר אנו מדברים על ישויות ממשיות בעולם הרוח, אותן אנו תופסים כפי שאנו תופסים ישויות של ממלכות המינרלים, הצמחים, בעלי-החיים והאדם. ברם, אם לא נירתע מלפתח את כוחות הנפש הרדומים שלנו, נמצא שלדבר על הרוח במונחים כלליים או במונחים פנתיאיסטיים מעורפלים שגוי באותה מידה כמו לדבר במונחים כלליים על הטבע. למשל, אם בעברנו על-פני אחו היינו מסתכלים בפרחים, אולי שושנת-יום כאן, סיגלית שם, וכן הלאה, והיינו מצביעים עליהם בלי לומר את שמותיהם, אלא תחת זאת פשוט אומרים "כאן זהו טבע, שם זהו טבע; הכול הוא טבע ועוד טבע" – אין זה שונה מלדבר על רוח, רוח ועוד רוח בדרך פנתיאיסטית מעורפלת. אנו יכולים להבין את העולם הרוחי רק אם נדע באמת את הישויות האינדיבידואליות אשר חיות שם ואת המתרחש ביניהן.

בניגוד לאפשרות של ידיעת עולם הרוח, בני-אדם טוענים תכופות שטיפוח פנטזיות כאלה על ממלכת הרוח פשוט מנוגד להתנהגות אינטליגנטית בעולם הפיסי. אף על פי שמסקנה זו נראית מוצדקת על בסיס כישוריה של האינטליגנציה האנושית, אדם יכול לקבלה רק כל עוד הוא אינו יודע על כוחו הנרחב של האינטלקט, כלומר כוח החשיבה האנושית, כפי שאנו יכולים להכירה באמצעות מחקר רוחי.

נחזור לדוגמה שלנו. דמיינו לעצמכם שלמישהו יש משימה לפתח אידיאות מסוימות כאן על האדמה. הוא לומד כיצד לפגוש ישות רוחית, במקרה זה אדם מת המוסיף את חשיבתו או חשיבתה – אשר עברה שינוי על-ידי עולם הרוח לכמעט רצון חושב וחשיבה מרגישה – אל החשיבה והרגש של האדם. האידיאות החכמות שהמת רוצה להפיק, עולות בישות האנושית שעל האדמה. למת יש רגש ורצון, כמו על האדמה, וכן יכולות נפשיות נוספות שלא פותחו על האדמה. לכן, למתים מוכרחה להיות תשוקה לקשור את החשיבה

והרגש שלהם עם מחשבות אנושיות. זוהי הסיבה לכך שהם מתאחדים עם האדם שעל האדמה. כאשר החשיבה, הרגש והרצון חודרים את האדם החי, אז מתעוררות אידיאות. לכן, המתים יכולים לחוות את האידיאות הללו, משהו שהם לא היו יכולים לעשות לבדם. ולכן, הם מתקשרים עם ישויות אנוש שעל האדמה. ברם, תקשורת זו וגירוי האידיאות אפשריים רק אם חשיבתנו שוחררה ממערכת העצבים ומהמוח, כלומר אם פיתחנו חשיבה בלתי-תלויה במוח.

כאשר אנו משחררים את חשיבתנו מהגוף, אנו חשים כאילו חשיבתנו נלקחה מאתנו, כאילו התרחבה והתפשטה במרחב ובזמן. החשיבה, שבדרך-כלל אומרים עליה שהיא מתרחשת בתוכנו, מתאחדת עם העולם הרוחי המקיף, זורמת אל תוכו ומשיגה סוג מסוים של אוטונומיה מאתנו בדומה לעצמאות היחסית של העיניים, אשר קבועות בארובותיהן, שלא כמו איברים חופשיים. לכן, אף על פי שחשיבתנו המשוחררת קשורה לעצמיותנו העילאית, היא עצמאית במידה כזו שהיא יכולה לפעול כאיבר הרוחי שלנו לתפיסת המחשבות והרגשות של ישויות רוחיות אחרות. תפקודה דומה לזה של עינינו. בהדרגה, תהליכי החשיבה, המוגבלים בדרך-כלל על-ידי האינטליגנציה שלנו, נעשים בלתי-תלויים בישותנו כאיברי תפיסה רוחיים.

אם לנסח זאת בדרך אחרת, מה שאנו חווים באופן סובייקטיבי, מה שכלול באינטליגנציה שלנו, כלומר חשיבתנו החיצונית, אינו מהווה דבר מלבד מהויות נטולות ממשות, מהויות של מחשבה, אידיאות המשקפות דברים חיצוניים. כאשר החשיבה נעשית על-חושית ונפרדת מהמוח וממערכת העצבים, היא מתחילה לפתח פעילות פנימית, חיים משל עצמה, ולזרום החוצה כהתנסות שלנו, אל תוך עולם הרוח. במובן מסוים, אנו שולחים את הקנוקנות של חשיבתנו העל-חושית אל תוך ממלכת הרוח וכאשר הן נטמעות בה, הן תופסות את הרצון שמרגיש ואת הרגש שרוצה, של הישויות האחרות בממלכה זו.

לאחר מה שאמרנו על ידיעה-עצמית ככורח בנתיב ההתפתחות הרוחית – ומזה נובע שענווה היא כורח – הרשו לי להעיר על חשיבה על-חושית ואנא אל תחשבו שאני משתחזן בדבריי. כאשר אנו מחיים את חשיבתנו באמצעות התפתחות על-חושית, היא נעשית עצמאית וכן כלי מדויק ושימושי מאוד. ראייה רוחית אמיתית מגבירה את הדיוק, הדייקנות והכוח הלוגי של חשיבתנו. כתוצאה מכך, אנו יכולים להשתמש בה ביתר דיוק והתאמה רבה יותר לסובייקט שלה; האינטליגנציה שלנו נעשית מעשית יותר ומובנית ביסודיות רבה יותר. לכן, רואה רוחי יכול להבין בקלות את היקפו של מחקר מדעי רגיל, בעוד שמדע רגיל דורש ... [ברישום המקורי של ההרצאה חסרות כמה מילים] ... של התודעה. קל לראות מדוע מדעי הטבע המודרניים אינם יכולים להבין את ממצאיו של מחקר על-חושית, אך אלה שפיתחו ראייה רוחית אמיתית יכולים להבין את מלוא חשיבות ההישגים של מדעי הטבע. לכן, לא יתכן שמדע הרוח יתנגד למדע הרגיל; סביר להניח שההיפך הוא הנכון. רק התפתחות של ראייה רוחית יכולה לארגן את כוח התודעה, לעשותו עצמאי באופן פנימי, חי ומובן. זוהי הסיבה לכך שהדרך המטריאליסטית של החשיבה אינה יכולה לחדור אל תוך הלוגיקה הנותנת לנו את הוודאות שידיעה על-חושית מובילה באמת לתפיסת עולם הרוח.

הדוגמה של התנסויותי העל-חושיות עם אדם מת מראה שאינטליגנציה וחשיבה הן תכונות מסוימות של נפשות החיות בגוף פיסית, של ישויות אנוש על האדמה. הידידה המנוחה רצתה לקשור את עצמה עם ישות אנושית כך שמה שחי בתוכה בדרך על-חושית שונה לחלוטין, היה יכול לקבל צורה של מחשבות אינטליגנטיות. האינדיבידואל המת והאדם החי חשבו את מחשבותיהם יחד, בראשו של האדם החי כביכול.

אינטלקט וחשיבה, כתכונות אנושיות במיוחד, יכולים להתפתח רק בישויות אנוש על האדמה והם מאפשרים אפילו לבני-אדם שאינם רואים רוחיים להבין את תוצאותיו של מחקר על-חושית. אתם רואים, חשיבתנו העצמאית משתנה לעין רוחית כביכול, עבור תפיסת עולם הרוח. מחקר על-חושית, העושה שימוש בעין רוחית זו עבור חשיבה על-חושית, מוצא שעין זו פעילה, שהמחוששים הרוחיים נשלחים לכל הכיוונים, בעוד שעיינינו הפיסיות מאפשרות רק באופן פסיבי לרשמים להגיע אליהן. כאשר אנו לוקחים, כחוקרים רוחיים, את התגלויות העולם העל-חושית אל תוך חשיבתנו, הן ממשיכות לחיות במחשבותינו. אנו יכולים לספר לבני-אדם אחרים מה השתדלנו להכניס אל תוך תהליכי החשיבה החיים שלנו, ויהיה בידם להבינו אם הם לא יאפשרו לדעות קדומות מטריאליסטיות לעמוד בדרכם.

בנפש האנושית, קיים סוג של שפה פנימית שבדרך-כלל נשארת חרישית. אך, כאשר מושגים נכנסים לנפש, אותם רוכש החוקר הרוחית על-ידי כך שהוא מאפשר לרצון ולרגש שלו להיות מומרצים על-ידי עולם הרוח וישויותיו, שפה זו מגיבה מיד עם קול מהדהד. לימוד יסודי וקפדני של מדע הרוח ישקיט בהדרגה את הטענה שבממצאיו של חוקר רוחית על הרוח אפשר רק להאמין, כי בלתי-אפשרי להבינם באמת. בני-אדם ייראו שהאינטליגנציה האנושית אכן מסוגלת להבין מידע שמקורו בעולם הרוח, אך רק אם הוא תוצאה של התנסויות רוחיות אמיתיות ומחקר רוחית אמיתי. הם ייווכחו לדעת שזוהי טעות לומר שהאינטליגנציה האנושית אינה מספיקה כדי להבין התגלויות מעולם הרוח ולכן יש לקבלן על-פי סמכות. הם ייווכחו לדעת שהמכשול היחיד להבנה כזו היא דעות קדומות ודעות שגובשו מראש.

בסופו של דבר בני-אדם יתייחסו למידע מעולם הרוח כפי שהם מתייחסים לתובנות של, נאמר, אסטרונומיה, ביולוגיה, פסיקה וכימיה. כלומר, גם אם הם אינם אסטרונומים, ביולוגים, פסיקאים או כימאים, הם יקבלו את ממצאי המדענים על העולם הפיסי על בסיס החוש הטבעי לאמת, אותו יכולים אנו לכנות 'השפה החרישית של הנפש'.

ההרמוניה בין אינטליגנציה וראייה רוחית תתברר יותר ויותר ואז בני-אדם יקבלו שמחקר על-חושית ניגש אל עולם הישויות הרוחיות והתהליכים הרוחיים באותה גישה אשר מניעה גם את מדעי הטבע. לאור ההתנגדות הניכרת למדע הרוח, יעודד אותנו לדעת שתרבותנו המודרנית תגיע בסופו של דבר לנקודה אליה הגיע ג'ורדנו ברנו. בהסתכלו על כיפת השמים הכחולה, שבני-אדם התייחסו אליה אז בדיוק כפי שתפסו אותה, ברנו הצהיר שהם רואים את כיפת השמים הכחולה רק מפני שהיא הייתה רחוקה באותה מידה שראיתם מרחיקה. בדרך מסוימת, הם עצמם הציבו גבול זה; במציאות, המרחב מתפשט לאינסוף. הגבולות

שבני-אדם ראו בצורה ברורה כל-כך, בהתבסס על האשליה של חושיהם, נוצרו על-ידי המגבלה של ראייתם.

אתם רואים, עכשיו ובעתיד, על החוקרים הרוחיים יהיה להתייצב בפני העולם ולומר שקיימת גם כיפת שמים ביחס לזמן, הזמן שבין לידה ומוות. אנו תופסים כיפת שמים זו של זמן דרך האשליה של החושים. למעשה, אנו יוצרים אותה בעצמנו כי ראייתנו הרוחית מוגבלת, כפי שבזמנים קדומים בני-אדם 'יצרו' את כיפת השמים הכחולה של המרחב. המרחב מתפשט בלי סוף אל מעבר לכיפת השמים הכחולה וגם הזמן ממשיך בלי סוף אל מעבר לגבולות של לידה ומוות. חיינו הרוחיים משובצים בזמן אינסופי זה יחד עם שאר החיים הרוחיים בעולם.

יבוא זמן בו בני-אדם יבינו שמחקר על-חושי מחזק ומעמיק את האינטליגנציה שלנו, ביוצרו לוגיקה מעודנת וטהורה יותר. הבנה משופרת כזו תשקוט דעות עכשוויות רבות, מוצדקות לכאורה, על מדע הרוח, הטוענות שהכתבים הפילוסופיים של סופרים מסוימים מוכיחים שהיכולות ההכרתיות והאינטלקטואליות שלנו מוגבלות. ככלות הכול, האם אין הסיבות שפילוסופים אלה מציגים כדי להוכיח את גבולות ההכרה האנושית משכנעות? האם הן אינן לוגיות? כיצד יכולים חוקרים של מדע הרוח לקוות להפריך את הטענות המשכנעות והלוגיות הללו על גבולות הכושר שלנו לדעת?

יבוא זמן בו בני-אדם יראו את היעדר המהות והדיוק בלוגיקה כזו, כאשר הם יבינו שמהו יכול להיות נכון באופן שאין להפריכו כטענה פילוסופית ועם זאת להיות מופרך לגמרי על-ידי החיים. ככלות הכול, לפני גילוי המיקרוסקופ או הטלסקופ, בני-אדם הוכיחו 'באופן שאין להפריכו' שעניינים אנושיות אינן יכולות לראות תא. ובכל זאת, כושר ההמצאה האנושי המציא את המיקרוסקופ והטלסקופ, אשר הגבירו את כוחן של עינינו. באופן דומה, החיים הותירו מאחור את ההוכחה שלא ניתן להפריכה של הפילוסופים. החיים אינם צריכים להפריך את הטענות של פילוסוף זה או אחר. הוכחותיהם עשויות להיות כאלו שלא ניתן להפריכן, אך מציאות החיים חייבת להתקדם מעבר להן על-ידי חיזוק כושר ההכרה וההבנה הרוחית שלנו באמצעות כלים רוחיים.

המצב הנוכחי של תרבותנו עם אמונתה השולטת בהוכחות שלא ניתן להפריכן של הפילוסופים, דברים אלה אינם מתקבלים לרוב. ברם, ככל שתרבותנו תמשיך להתפתח, היא תרכוש לוגיקה עילאית יותר מזו התומכת בהוכחות אלו של פילוסופיה חיצונית לגמרי. לוגיקה עילאית זו תהיה אחת לחיים, לחיי הרוח, לתבנות המבוססות על מדע הרוח. יבוא זמן בו בני-אדם, בעודם מכבדים את ההישגים והתגליות של מדעי הטבע כפי שאנו עושים עכשיו, ייווכחו שעבור חיינו הפנימיים הישגים נפלאים אלו הביאו יותר שאלות מאשר תשובות. אם תלמדו ביולוגיה, אסטרונומיה וכן הלאה, תראו שהם הגיעו אל גבולותיהם. האם מדעים אלה מספקים תשובות? לא, הם באמת רק מעלים שאלות. התשובות תבואנה ממה שניצב מאחורי התוכן של מדעי הטבע. התשובות תבואנה מהמקורות של מחקר רוחי.

לסיכום, הבה נחזור על כך שהעולם מתפשט אל מעבר לממלכת החושים ומאחורי העולם החושי אנו מוצאים את הרוח. במדע הרוח, הרוח מתגלה לתפיסה על-חושית, ורק אז ביכולתנו לראות את הטבע האלוהי של העולם החושי המפואר שמסביבנו. העולם עצום והרוח היא המשקל הנגדי הנחוץ לעולם הפיסי. פרספקטיבה נכונה על התפתחותנו התרבותית העתידיה מגלה שבלנסות להבין את העולם בכללותו, בני-אדם לא ישאפו למחקר חד-צדדי של עולם הטבע, כפי שרבים מניחים כיום. תחת זאת, בני-אדם ישאפו לאחד מדע, אינטלקט ומחקר על-חושית. רק באיחוד זה בני-אדם יצליחו להבין את עצמם ואת רוחם. רק אז הם יגיעו לתשובות של חידות עולם עתידיה, שבלתי-אפשרי לפותרן במלואן, ויחושו סיפוק עם אותה ידיעה.

אלה שהטמיעו את האימפולס הנכון של מדע הרוח בלבם, יכולים לחוש אפילו עכשיו בכמיהה ובדחף הסמוי בנפשות רבות בתרבותנו להמשיך אל מעבר לישיר ולחושית במדע. על-ידי שימוש והטמעה פנימית של היכולות שהמדעים יצרו במאות האחרונות, נפשות אלו כמהות להתחזק כך שתוכלנה לחיות בעולמות הרוח, שרק מהם יכול לבוא סיפוק אמיתי לנפש האנושית.

נספחים

שתי ההרצאות הבאות שונות באופיין ובתוכנן מחמש ההרצאות הקודמות. בשתיהן רודולף שטיינר ניגש לנושא המרכזי מפרספקטיבה רחבה הרבה יותר. בנוסף, ההרצאה *אמונה וידיעה* אינה מהווה תיעוד שלם, מילה במילה, של הרצאה, אלא רישומים המסכמים את מה שרודולף שטיינר אמר. לכן, שתי ההרצאות מובאות כאן כנספח.

הרצאה 6

אמונה וידיעה

רישומים מהרצאה שניתנה בפראג, 17 באפריל 1914

בהתחשב בכמות הגדולה של ספרות, אפשר תמיד ללמוד על הממצאים של מדע הרוח, במיוחד כאשר קבוצות אנתרופוסופיות עובדות יחד. היות שהתכנסנו כאן, ברצוני לדון במספר אידיאות מנחות מתוך אימפולסים רוחיים, אידיאות הממשיכות בדרך אזוטריית יותר את מה שדנו בו באופן כללי יותר בהרצאה הפומבית אתמול.²⁸

כיום, בני-אדם רבים עדיין מאמינים בניגוד שבין אמונה וידיעה, אמונה והכרה. הם אומרים שהמדע יכול לספר לנו על העולם שמחוצה לנו, היחיד שאנו יודעים עליו בוודאות. ברם, ביחס לעולם הרוח מוכרחה להיות לנו אמונה. גישה זו נראית כעומדת בסתירה למדע הרוח, השואף למסור לנו ידיעה ותובנה ממשיות על עולם הרוח. למעשה, עליו לחדור נפשות בתקופתנו בדיוק בצורה זו, כתובנה וידיעה. בהתגשמויות קודמות, נפשותינו היו במצב שונה לגמרי מזה היום. הן היו פרימיטיביות יותר, אך באותם זמנים היו אינדיבידואלים גדולים ובני-אדם רבים קשורים עמן. אינדיבידואלים אלה מסרו אידיאות של עולם הרוח, אותן אנו עדיין יכולים למצוא אצל שבטים ועמים מסוימים, שמקורן באינדיבידואלים כמו הרמס, זרתוסטרא, משה, בודהא וקרישנה. אידיאות רוחיות היו צריכות להימזג אל תוך נפשות בני-האדם.

בעולם הפיסי, חיים אינם רק עמל ועבודה, אלא גם עבדות ועבודת פרך. רוב העמל והעבודה הללו אינו במובן של 'זה היה יום של עבודה קשה', אלא במובן של התרחשויות לא-מודעות אשר נגרמות על-ידי חשיבתנו – למעשה, חיי הנפש שלנו בכללותם כפי שהם מתנהלים.

כאשר אנו נולדים, כולנו דומים הרבה יותר זה לזה מאשר אנו חושבים. איננו דומים זה לזה בהופעתנו החיצונית, אלא במבנה שלנו. הכוחות הנמצאים בפעולה בילד פעילים ברמה לא-מודעת. הרוח משתלטת על הגוף ומעצבת אותו. רק אז מתחיל העיצוב והעידון של העצבים. זה קורה באופן בלתי-תלוי בתודעתנו, בזמן בו איננו מסוגלים עדיין להשתמש בה. לאחר מכן, אנו נעשים מודעים לעצמנו כ'אני'. כלומר, כאשר החכמה שהבאנו עמנו מהאלים, מעולם הרוח, מפסיקה לפעול.

²⁸ הכוונה להרצאה מ-16 באפריל 1914 כיצד יכולה הנפש האנושית למצוא את מהותה האמיתית?

בתקופה הראשונה לאחר הלידה, יש לנו רק כוחות-חיים, כביכול; חיינו אינם מהווים דבר מלבד המשכיות של עולם הרוח. מוות בגיל רך נגרם על-ידי גורמים גופניים חיצוניים ולנפשו של הילד אין שום חלק בכך.

אחר-כך, אנו מתחילים לכלות את גופנו הפיסי עם כל מחשבה, כל רגש. אנו מוכרחים לישון כדי לפצות על מה שכילינו במהלך היום. אלמלא היינו מכלים כך את המבנה הפיסי שלנו, אז היו לנו חיים נובטים ומתפתחים. גופנו האתרי רוצה תמיד לנבוט ולבלב, אך הגוף האסטרלי צריך לכלות את מה שהגוף האתרי בונה ולכן הוא מדכא אותו. בהיותנו שקועים בשינה, פיצוי על מה שנצרך ונהרס זורם מעולם הרוח לתוכנו כדי להשיב את האיזון. כמות נורמלית של שינה מחזירה בדיוק את מה שרוקן. אם החלטנו לישון יותר, כפי שפנסיונרים עושים, אז היינו ישנים יתר על המידה. כמובן, אין זו התנגדות לשינה מרובה. היות שעבודה אינטלקטואלית צורכת הרבה מהמבנה הפיסי שלנו, בני-אדם העוסקים בסוג זה של עבודה זקוקים לשינה מרובה. אבל, אם נישן יתר על המידה, יהיה לנו עודף כוחות-חיים חדשים ואז אלה יתחילו להתרבות במהירות; ואז לישות האנושית יהיה שפע של כוחות-חיים. עודף זה של כוחות-חיים מוביל למחלות. לכן, אם ברצוננו לעשות יותר מאשר רק לפצות על מה שכילינו במהלך יום העבודה שלנו ולהתקדם מבחינה רוחית, עלינו לקחת באופן מודע את מה שאנו זקוקים לו מעולם הרוח.

מייסדי הדתות שלנו האמינו שתפקידם היה להוביל את בני עמם לכך שיכלו את כוחות-החיים, עבורם יפוצו. ברם, מה שצריך להתפתח בתוכנו לטובת התקדמות האנושות מוכרחים להפיקו באופן מודע מעולם הרוח כך שהוא לא ימות בתוך הוויית-קיומנו הפיסית.

זוהי הסיבה לכך שמייסדי הדתות שלנו סיפקו אידיאות שהם קיבלו מעולם הרוח. מחשבות רוחיות אלה מזינות את נפשנו ומתחזקות אותה. אילו נפשנו הייתה צריכה לחיות במחשבות הלקוחות רק מהעולם הפיסי, הדבר היה מביא למותה. בתקופות קדומות, אמונות דתיות היו מחשבות רוחיות כאלה שנפשות אנושיות הזדקקו להן. אותו שלב של התפתחותנו הושלם, ועתה אנו חיים בתקופה שבה נאבד בהדרגה, על האדמה, את היכולת לקלוט את מה שפונה אל רגשותינו, אל אמונתנו. אנו עדיין יכולים לשמר אמונה זו לזמן מה, להמריצה כביכול, אך איננו יכולים לשמרה עבור העתיד. העיקרון 'אני מאמין' צריך להיות מוחלף ב-: 'אני מאמין במה שאני יודע'. בני-אדם יתחילו לחוש שעיקרון זה מוכרח להיות מיושם. אחרת, אנו מתכחשים לאפשרות כלשהי לדעת משהו על אודות החיים בין מוות והיוולדות חוזרת. ואז נחזור למצבים מעוררי רחמים בהתגשמותנו הבאה. התלהבות לאידיאלים אחרים, בהיותם מוצדקים בבירור, היא כמובן דבר טוב והיא מוכרחה להתקיים. ברם, בהשוואה ליסודות של מדע הרוח, את האידיאלים הללו בלתי-אפשרי להוציא אל הפועל באופן ישיר. בהיעדר ידיעה, אידיאלים אלה יכולים להיות רק מבושרים של מדע הרוח.

ככל שנתקדם יותר במחקר הרוחי שלנו, נחוש בצורך להישאר שקטים במקום לדבר. אף-על-פי-כן, אם נדבר, הרי שזה יהיה מתוך התובנה של התנאים הנחוצים לתקופתנו. הידיעה לבדה תשחרר אותנו וזוהי משימתו של העתיד לזכות בחירות הנפש האנושית.

מחשבות בעלות כוח רוחי עצום הגיעו ממייסדי הדתות שלנו. הן היו מחשבות של אמונה אשר היו יכולות להאיר בצורה נפלאה את התחום שמעבר למוות. אידיאות אלו השתנו לכדי אור רוחי אמיתי אשר גילה לישויות אנוש את הסביבה שמעבר למוות. אך, יבוא זמן בו יהיה עלינו לחיות בחירות. וגם אם מנהיגי דת חדשים ימשיכו להכריז על התורות הקדומות של אמונה עם קולם וכוחם של האלים, לא נוכל להבינם עוד. אנו חווים זאת כבר עכשיו. המדעים הקשורים לעולם החיצוני הופיעו, כפי שהיה מוטל עליהם. מדען מודרני דגול, מקס מולר, אמר שאם מלאך היה צריך לרדת מטה ולבשר חדשות מעולם הרוח, בני-אדם לא היו מבינים אותו או לא היו מאמינים לו.²⁹

זוהי התפתחות האנושות. נראה שהיא מובילה באופן בלתי-נמנע לאיבוד יכולתנו להספיג עצמנו במחשבות הקשורות לעולמות הרוח. משמעות הדבר היא שלאחר המוות יהיה לנו פחות אור עמו נאיר את סביבתנו הרוחית בכוחות עצמנו. ככלות הכול, אז השמש לא תזרח מבחוץ על העולם מסביבנו; האור יצטרך לבוא מתוכנו. אז, נתפוס את מקומה של השמש ונאיר את סביבתנו לאחר המוות. בני-אדם שלא יהיו מסוגלים לעשות זאת יצטרכו לחזור לחיים הארציים כדי להטמיע מחשבות ואידיאות שתהיינה מועילות עבור הוויית-קיומם לאחר המוות. כאשר נבין זאת, התלהבות גדולה יותר מהרגיל להפצת מדע הרוח תשחרר את לשוננו ותניע אותנו לדבר. בהאמיננו במה שאנו יודעים – זה יהיה הצורך של האנושות בעתיד.

בתקופות קדומות, אידיאות דתיות, מיתוסים וסיפורי-אגדות העניקו לנפשות אור מעולם הרוח. קל לומר שמיתוסים וסיפורי-אגדות התפתחו בשלבי הילדות של הגזע האנושי. כמובן, בני-אדם לא פגשו באופן פיסי את המלאכים שמיתוסים וסיפורי-אגדות מספרים עליהם. אך, לחשיבה המבוססת על פילוסופיה לא יהיה שימוש בעולם הרוח בו לידיעה כזו אין משמעות. קל לומר שסיפורי-אגדות אינם מבוססים על אמת. חוקרים רוחיים אינם כה תמימים והם יודעים שדרקונים לא באמת עפים באוויר. ברם, הם תמיד ידעו שהיה צורך ליצור את האימגינציה של דרקון מעופף, כי בהיותה חיה בנפש היא שופכת אור על עולם הרוח. אלו הן אימגינציות רבות-עוצמה. זהו העיקרון העומד מאחורי כל המיתוסים; הם לא נועדו לשקף בצורה מדויקת מציאות חיצונית, אלא לאפשר לנו לחיות בעולם הרוח.

מטריאליסטים אומרים שמיתוסים וסיפורי-אגדות מקורם בשלב הילדות של הגזע האנושי. אלא שבתקופת ילדותה, האנושות למדה מהאלים. בתהליך האבולוציה שלנו, מיתוסים וסיפורי-אגדות אבדו

²⁹ מקס מולר Max Müller, 1823-1900, מזרחן, בלשן ומלומד דתי גרמני, פרופסור לבלשנות באוניברסיטת אוקספורד. באופן מילולי: "שינוי צריך להתרחש, טרנספורמציה מסדר גודל כזה שגם אם מלאכים היו יורדים מטה ומכריזים עליו, היינו מבינים אך מעט, כפי שתינוק היה מבין את מה שהיינו אומרים לו על העולם בשפתנו" – מתוך חיים ודת, שטוטגרט.

בהדרגה, אבל ילדים אינם צריכים לגדול בלעדיהם. קיים הבדל עצום אם מתאפשר או לא מתאפשר לילדים לגדול עם סיפורי-אגדות. עוצמתן של תמונות של סיפורי-אגדות, המצמיחות אברות לנפש, נראית בבירור רק בשלב מאוחר יותר. לגדול בלי סיפורי-אגדות מוביל מאוחר יותר לשעמום, לעייפות. אכן, הם אפילו יכולים לגרום לתסמינים גופניים – סיפורי-אגדות יכולים למנוע מחלות. האיכויות המחלחלות אל תוך נפשנו מסיפורי-אגדות עולות מאוחר יותר כהתלהבות לחיים, התלהבות מלהיות חי ויכולת להתמודד עם החיים, שאת כולם אפשר לראות גם בגיל מתקדם. ילדים צריכים לחוות את עוצמת התוכן של סיפורי-אגדות בעודם צעירים וביכולתם לעשות זאת. בני-אדם שאינם יכולים לחיות עם אידיאות שאין להן ממשות במישור הפיסי, יהיו מתים עבור עולם הרוח. פילוסופיות המבוססות רק על העולם החומרי הן המוות של נפשנו. אבולוציה פיזית מובילה למותו של עולם הרוח. עלינו לרכוש השקפת-עולם שלא תהא מבוססת על הופעות חיצוניות, אלא שתישען ביציבות על המבנה הפנימי שלה. עלינו לנוע לקראת העיקרון: 'אני מאמין במה שאני יודע'.

עלינו ללמוד לשים לב לתסמינים של חיי התרבות שלנו. למשל, פעם נתתי הרצאה בעיר בדרום גרמניה, ולאחריה שני כמרים קתוליים ניגשו אליי ואמרו שבדבריי פניתי רק לאנשים משכילים, בעוד שהם מדברים בצורה כזו שכל אדם יוכל להבינם. במציאות, ההיפך הוא הנכון. האנתרופוסופיה יכולה להגיע אל כל אדם, בהינתן שנמצא את הדרך אל בני-האדם הפשוטים, הרגילים. האיכר היה מבין אותה טוב יותר מאשר אדם משכיל לכאורה, רק אם הדרך לא הייתה נחסמת על-ידי מוסכמות חברתיות. בעניינים אלו, עלינו להיות מסוגלים להוציא את עצמנו לגמרי מחוץ לתמונה ולא לשאול את עצמנו מהו הדבר הטוב ביותר. תחת זאת, עלינו לשאול מה נפשות אנושיות צריכות בעידן נתון. עניתי לכמרים שבעוד הרגש שלהם אומר להם שבדבריהם הם פונים אל כל אדם, העובדות תאמרנה אחרת, כי לא כל אדם בא לשמוע אותם. ואלה שאינם באים, אליהם אני פונה בדבריי.

על האדמה, אנו רוכשים ידיעה ותובנה באמצעות הגוף הפיסי והגוף האתרי שלנו. הבה נבחן מקרוב כמה מתוך מה שקיים בנפשנו מקורו בעולם הפיסי. אור למשל, מגיע אלינו דרך העיניים. תהליך הראייה הוא מסוג כזה שמתדרדר כבר מתחילתו בעיניים. ההתדרדרות מתחילה בדיוק ברשתית. התהליך מתנתק מהחיים. בבוקר, לאחר השינה, עינינו משוקמות ומלאות חיים טהורים. ברם, בעודנו קולטים, משהו מתעצב ברקמה החיה שאינה עוד חיה אלא מהווה רק מינרל. ואנו קולטים את העולם החיצוני, המשתקף בתוכנו, כי תהליך זה ממשיך להתקיים ברקמת העצב. לכן, כל עוד הגוף הפיסי נושא את התהליכים הללו, הוא אינו חי. הגוף האתרי הוא נושא המחשבות שהן גם תמונות-ראי. בני-אדם היו יכולים לגלות בקלות שמחשבותינו משקפות את העל-חושי. מחשבות לעולם לא תמסורנה עצמן לבחינה תחת מיקרוסקופ, כי במציאות הן חיות בגוף האתרי. הן מעוצבות על-ידי חשיבתנו המשתקפת בגוף הפיסי. מזה אנו יכולים לראות שהבנה וידיעה תלויות בגוף הפיסי ובגוף האתרי, המושפעים רק מן ההתרשמות מהעולם הפיסי.

מחשבות שונות לחלוטין צריכות להיאחז בנפשנו, בגופנו האסטרלי, ואז הרגש, הרצון והחשיבה שלנו לא יהיו מוגבלים למישור הפיסי. אחרת, נישאר מתים באופן פנימי. כל המחשבות המייצגות אובייקטים, יש להן משמעות רק במישור הפיסי. הדבר מרומז בשאלה: "האם יש מקום למחשבות שאינן מייצגות אובייקטים?" רק עם המחשבות החיות באופן חופשי ברוח, החיות באופן חופשי בגוף האסטרלי וב'אני' אנו יכולים לרכוש תובנה, רק עם מחשבות אלה אנו יכולים לחיות. מחשבות אלה לא רק מייצגות דברים, אלא הן גם פעילות וחיות באופן פנימי; הן יוצרות משהו מתוך עצמן ומחוצה לנו.

באמנות המודרנית, הנטורליזם שולט בימים אלה. בזמנים קדומים, הנפש הייתה מלאה תמונות אשר הביאו פעילות אל תוך המחשבות של הגוף האסטרלי. כל מה שמתאר רק דברים חיצוניים הוא חסר משמעות בעולם הרוח. עלינו למלא עצמנו בתמונות חדשות היכולות לחדור שוב את נפשנו באופן משמעותי. לעתים קרובות, אנו תופסים משהו שאנו מאמינים שהוא מתקיים רק בדמיוננו, שהוא רק פנטזיה. לרוב זהו רק זיכרון של משהו שמקורו במישור הפיסי. אנו יכולים להחיות מחדש מה שאחרת היה מת בנפשנו רק על-ידי החייאת התמונות שלנו עם מחשבות שמקורן אינו במישור הפיסי ולא נוצרות באותו סוג של דמיון.

בני-אדם משתמשים יותר ויותר בצורה שגויה באמירה: "נפש יפה בגוף יפה, נפש בריאה בגוף בריא". אמירה זו הייתה מתאימה להבנה של זמנים קדומים. למרבה הצער, היום היא נראית כמו טענה של סיבתיות; אם למישהו יש גוף בריא, אז בני-אדם מסיקים שנפש בריאה חיה בו. מה שעושה את הגוף בריא, יעשה אותו דבר לנפש.

אם בני-אדם לא יפתחו מחשבות השומרות על הגוף האסטרלי גמיש בפנימיותו, הם יסבלו מהצטברות מינרלים אפילו בילדות וכתוצאה מכך יחלו מאוחר יותר בחיים. והעולם שהם נכנסים אליו לאחר המוות יישאר חשוך, כי הם אינם מקרינים שום אור מתוך עצמם. קרני השמש פוגעים בפני-השטח וכך אנו רואים דברים. אך, בעולם הרוח אנו מהווים את מקור האור; אנו מאירים את הסביבה אותה אנו אמורים לראות. נפשות המרגישות צורך לשאוף למדע הרוח עשויים שלא להיות מודעים לנסיבות הללו, אך הן הוות במעמקי הנפש. כפי שבעולם הפיסי אור שמש מגיע מבחוץ, כך עלינו לעשות את עצמנו דמויי-שמש בעולם הרוח. עלינו להציג בתוכנו את הדלק הרוחי, הלהבה הפנימית, כדי להאיר את ממלכת הרוח.

פיסיקאים מדמיינים שאפשר לעקוב אחר הצבע האדום של שושנה במונחים של תנודות, שינויים באורכי-גל. בני-אדם אומרים שאין באמת קול, אלא ויברציות באוויר. הם טוענים שמה שאנו שומעים כקול מתקיים רק באוזנינו. ובכן, ניסוי פשוט יכול ללמד אותנו משהו אחר, כלומר אם יש לנו מישהו שיעיר אותנו על-ידי נקישה בדלת. נבחין בכך שלא היינו במודעות במהלך הלילה בהיותנו שקועים בשינה, אך עם ההתעוררות היינו כבר חיים בנקישה. אנו עצמנו צריכים להיכנס אל תוך קול הנקישה. אנו משתמשים

באדם האחר שיבצע את הנקישה, כי נפשנו אינה יכולה לעשות זאת בעצמה. אילו היינו נחושים בדעתנו להתעורר, היינו יכולים לעשות זאת, אך בדרך זו אנו רק משתמשים באדם האחר ככלי.

אם השקפותיהם של מטריאליסטים תמשכנה להתקיים עוד מספר דורות, האדום של השושנים ייעלם באמת. בני-אדם יראו למעשה אטומים אפורים קטנים רוטטים כמערבולת של אטומים, לא משום שהם צריכים לראותם או משום שהם קיימים, אלא מפני שהם אימנו עצמם לראותם. זוהי הסיבה לכך שנחונן להפיץ את מדע הרוח, כדי למנוע מצב, שבו נחיה בעתיד, שאין בו דבר מלבד אטומים פיסיים רוטטים.

איננו מדברים על האתר הפיסי, אלא זה שהינו מחשבה חיה. תחילה, עלינו להבין ששושנה אינה גוש של אטומים מסתובבים, אלא מאחוריה קיימות ישויות אלמנטריות ממשיות, חיות ואורגות. התורה של עולם הרוח היא משנית; הדבר העיקרי הוא לרכז את הרגש שלנו, לחוש את עצמנו חיים ואורגים בתפיסתנו החדשה את ממשות עולם הרוח. זוהי תחיית עולם הרוח בנפשותינו, מאורע הפסחא האמיתי.

אבות אבותינו היו זקוקים למאורע שונה, מאורע שהיה קשור לתקופה בה השמש הגיעה לשיאה. כאשר הכול בטבע נבט ולבלב, הם חוו התענגות עילאית אשר היוותה אישור עבורם ביחס לדבר קיומו של עולם הרוח. מה שהם חוו אז במאורע הטבילה על-ידי יוחנן, עלינו לחוותו באביב, בפסחא. עלינו להיות מסוגלים לחגוג את התעוררות הנפש, תחיית הנפש, כאשר מדע הרוח דובר אלינו לא רק כתיאוריה, אלא כידיעה חיה.

הרצאה 7

רוברט המרלינג: משורר והוגה דעות

ברלין, 26 באפריל 1914

ב- 15 ביולי 1889 עמדתי בבית-הקברות לאונרדו הקדוש. שליד גרץ עם הסופר רוזגר והפסל הנס ברנדסטר, כאשר גופתו של המשורר האוסטרי רוברט המרלינג הורדה אל תוך הקבר.³⁰ רוברט המרלינג נקרא מהמישור הפיסי ימים ספורים קודם לכן. הוא מת לאחר עשרות שנים של סבל בל ישוער שהתפתח לרמה בלתי נסבלת לקראת סוף חייו. לפני הקבורה, הגוף הונח בבית Stifting היפה בפאתי גרץ, העיר האוסטרית-סטיראנית. הצורה הפיסית אשר הושארה מאחור על-ידי נפשו הדגולה שכבה שם, השתקפות נפלאה של חיים בשאיפה להגיע לרמות הגבוהות ביותר של הרוח: כה רבת-הבעה, כה משכנעת הייתה צורה פיסית זו. היא גם נשאה את חותם הסבל העצום שמשורר זה היה צריך לסבול במשך חייו!

באותו מעמד, אפשר היה להבחין בילדה קטנה בת עשר בקרב האבלים הקרובים ביותר. היא הייתה בת-חסותו של רוברט המרלינג והיא האירה ועודדה את שנותיו האחרונות של המשורר עם אישיותה. היא הייתה הילדה שלה רוברט המרלינג הקדיש את השורות שביסודן חושפות את הלך-רוחו בשנים האחרונות לחייו.³¹ ומכיוון שהן מאפשרות לנו להתבונן עמוק כל-כך בנפשו של המרלינג, הרשו לי לקרוא שורות אלו בפניכם:

אל ב. (ברטה)

ילדה,

את כמו פרפר המתעופף בתמימות ליד חולה מתייסר,

בראותך אותי מתחיל מסעי חזרה הביתה בנתיב ייסורים,

אל תחשבי עליי בלהט נעורייך

מחשבה חולפת היא כל מה שתצטרכי לתת;

אף לא בהיותך מאושרת באהבה, נישואין או אימהות:

זיכרוןך יהיה רק השתקפות חיוורת במאורעות חייך.

³⁰ פיטר רוזגר Peter Rosegger, 1843-1918, משורר וסופר אוסטרי.

הנס ברנדסטר Hans Brandsetter, 1854-1925, פסל אוסטרי.

רוברט המרלינג Robert Hamerling, 1830-1889, משורר אוסטרי. ידוע לפי שירי העלילה הידועים שלו *אחשוור ברומא* (1865) ו- *הומונקלוס* (1888).

³¹ *An B.* שירו האחרון של המרלינג שנכתב בבית Stifting ב- 18 ביוני 1889, שלושה שבועות לפני מותו.

רק בגיל שישים, חשבי עליי, בבקשה:
האדם החולה והמסכן שראית
שנה אחר שנה, שרוע במיטת ייסורים,
שבהיותו מעונה על-ידי כאב בלתי-פוסק,
דיבר אך מעט, חסך אנחות מייגעות;
עבורך, הוא לא היווה דבר ואף לא היה יכול להיות.
בגיל שישים, ילדה, חשבי עליו:
אז תחשבי עליו, תהרהרי ארוכות,
ומאוחר יותר, חמלה עמוקה תתעורר בך.
עבורו, כמיהה למנוחה מייסורים.
דמעה תמלא את עיניך כמציעה לו
כמיהה שהחווירה במוות,
שדבר לא היווה עבורך ודבר לא היה יכול להיות.

אין צורך לתאר את מצבו של משורר שהיה יכול לכתוב דברים המביעים בצורה כה חזקה את ייסוריו אשר נמשכו למעשה במהלך החצי השני כולו של חייו. הייתה מידה רבה של רכילות, גם לאחר שהמרלינג רותק למיטתו לחלק ניכר של חייו, והאשמות לא-מוכחות על חיי המותרות שמחבר השיר *אחשוור* כנראה ניהל. הייתה אפילו שמועה שהוא חי בבית מפואר בגרץ והיו לו בחורות רבות להנאתו, שהיה עליהן לרקוד מחולות יווניים יום אחר יום ודברים נוספים מסוג זה. כל הסיפורים הללו סופרו בזמן בו המחלה החזיקה אותו שוכב במיטתו בעוד השמש זרחה בחוץ. הוא נאלץ להישאר במיטתו בחדרו הקט, בודעו שבחוץ השמש זורחת על השדות, על הטבע המפואר שהוא כל-כך נהנה ממנו בפרקי-הזמן הקצרים שהוא היה יכול לרדת ממיטת חוליו.

ואותה שמש זוהרת קרנה ברוב פאר כאשר ליוונו את המת אל מקום מנוחתו האחרון ב-15 ביולי 1889. מעטים חיו תחת אילוצים חיצוניים כאלה ובכל זאת היו מסורים בכל נים של נפשם למה שהינו עצום, יפה, אדיר ושופע שמחה בעולם.

אני זוכר שפעם ישבתי בווינה עם מוסיקאי צעיר, שהיה ידיד טוב של המרלינג. אדם צעיר זה היה אדם עני, שבמהרה נכנע למחלת נפש. הוא היה פסימיסט באופן עמוק ומעולם לא התעייף מלהתלונן על החיים. והיות שאהב מאוד את המרלינג, הוא אהב לצטט את המשורר בתלונותיו על החיים. באותו מעמד, המוסיקאי הצעיר רצה לצטט שוב את המרלינג כפסימיסט. כאשר ישבנו יחד בבית-קפה, ביקשתי עיתון שבו הופיע שיר קצר מאת המרלינג שכותרתו הייתה *בקשה אישית*. הראיתי אותו למוסיקאי הצעיר.

בקשה אישית

אמור שאני כותב שירים גרועים,
אמור שאני גונב כלי-כסף,
אמור שאני גרמני רקוב
כי התפריט שלי אינו מאפשר לי לאכול
יהודים וסלבים לארוחת-בוקר;
או שאני בוגד באוסטריה שלנו
כי אני שר בשבחו של ביסמרק.
אמור שאני מוכה יגון
כי שבחים עבורי, למרבה הצער, חסרים,
לעתים משמיץ אני בצורה בזויה
אך מבקש אני דבר אחד בלבד:
אל תאמר שאני פסימיסט,
שהמילה האחרונה בשירתי
שייכת לטיפש מודרני משועמם,
אומללות קודרת בחיים!
מה? המשורר פסימיסט
כי הוא משמיע תלונות?
רק מפני שהעולם נפלא
והחיים נראים לו כה מקסימים,
הוא היה מתחרט בצער רב
אם חלקו היה להפסיד.
אם מכנה אתה פסימיסטים,
את כל האנשים אשר מתלוננים,
אז פסימיסט הוא האדם
שממנו קול זעקה חומק
בהיותו אצל רופא שיניים!
כל מה שהביקורת אומרת, האמן בו,
מלבד בכך שאני פסימיסט!
אני שונא את המילה הזאת.

מילים אלו מאפיינות את גישתו של המרלינג ומציינות שהוא חי בכאב עצום (הוא כתב לרוזגר) בזמן כתיבת שיר זה, בקשה אישית. הוא כתב לרוזגר: "איני מוטרד מכך שאהיה פסימיסט, אך אני פוחד מכך שאשתגע או אהיה קהה-שכל, שכן לפעמים אני יכול לעמוד רק בהפוגה של דקות ספורות בלבד מהכאב הבלתי-פוסק!"³³ האדם שהחל את הקריירה הפיוטית שלו במילים הנשמעות באמת כמו תוכנית-חיים, היה מוטרד מכך שישתגע או ייעשה קהה-חושים, אך לא שיהיה פסימיסט. שכן כאשר רוברט המרלינג הוציא לאור את שירו הראשון ונוס בגלות, הוא כתב:

לך לך לדרכך, שליח קדוש

ושיר בצלילים עליזים

על עליית השחר,

על היופי העומד להתגלות.

זו הייתה גישתו לאורך חייו. אם ברצוננו להבין את טבעו הייחודי של המרלינג, עלינו לזכור סצנה בלתי-נשכחת אחת, חודשים או שבועות ספורים לפני מותו, הוא עבר מדירתו בגרץ – בה חי ברחוב שנקרא אז Realschulstrasse; כיום הוא נקרא Hamerlingstrasse – לבית קיץ קטן, בית Stifting, הממוקם באזור מבודד בפאתי העיר. שני משרתים היו צריכים לשאת את החולה; דירתו הייתה בקומה שלישית. היו מקרים בהם כמעט התעלף. אך, לצדו תמיד היה צרור קשור בסרט רחב, תלוי סביב צווארו כמו צעיף; הוא כלל את כתב-היד של יצירתו האחרונה הרצון של האטומיזם.³⁴ זה מאפיין את הדרך בה משורר זה חי ואת מה שאהב. הוא לא רצה שכתב-היד של יצירה פילוסופית זו יעזוב את ידיו, אפילו לא לדקה אחת! הוא היה עד כדי כך חולה ששני משרתים היו צריכים לשאתו; יחד עם זאת, היה עליו לדבוק בדבר שמילא את חייו. כך הוא נישא ונלקח לבית Stifting באור שמש יפה ביותר, כשהוא נאנח באמרו: "הו, איזו הנאה לנסוע כך; אילו רק הייתי פחות חולה, פחות חולה!"

הנפש והרוח שהיו בפעולה תחת תנאים פסיים אלו, נשארו פתוחות לכל מה שהינו כביר ויפה, כל מה שהינו מלא רוח בעולם. זה נבע מן המקורות הבלתי-נדלים של ההוד, היופי והרוחניות, בצורה כזו שאיננו יכולים באמת להיות מופתעים מגישתו לפסימיזם. איננו יכולים להיות מופתעים מלראות ברוחו של

³² ההברה האחרונה של המילה הגרמנית Pessimist היא mist, שמשמעותה זבל פרות.

³³ מתוך מכתב מ- 11 ביוני 1888.

³⁴ יצירתו הפילוסופית של המרלינג; יצאה לאור בשנת 1891.

המרלינג עדות קוסמית חיה שהכוחות הרוחניים בתוכנו יכולים לגבור על כוחות החומר והטבע, מפריעים ככל שיהיו, בכל מצב.

חמישים ותשע שנים מוקדם יותר, כלומר בשנות השלושים של המאה התשע-עשרה, רוברט המרלינג נולד באוסטריה באזור הקרוי ולדוירטל.³⁵ בשל מבנהו הטבעי המיוחד, אזור זה מתאים בצורה בולטת – וכנראה אז היה מתאים יותר מאשר כיום בהיותו חצוי במסילות רכבת – להתרכזות הנפש בפנימיותה בהיותה ערה ולהעמיק בה. אזור ולדוירטל הוא ביסודו מקום מנותק מהציוויליזציה, אף על פי שמישהו נולד וחי שם במחצית הראשונה של המאה התשע-עשרה, שהיה מפורסם מאוד באוסטריה. קרוב לוודאי שבימינו הוא כבר נשכח ולכול היותר ממשיך להיות בזיכרונם של האנשים באזור, באגדות-עם רבות. עליי להוסיף שלעתים קרובות שמעתי סיפורים על תהילתו של אדם זה, כי הוריי באו מאזור ולדוירטל. לכן, יכולתי לפחות לשמוע על שרידי תהילה מיוחדת זו, האופיינית לאווירת הבידוד התרבותי באותו אזור. אדם מפורסם זה לא היה אחר מאשר אחד השודדים והרוצחים 'המפורסמים ביותר' באותה תקופה, כלומר גרזל. גרזל זה היה ללא ספק מפורסם יותר מכל אחד אחר שבא מאזור ולדוירטל.

בשנותיו המאוחרות יותר, המרלינג כתב על אזור ולדוירטל וברצוני לקרוא שורות ספורות ממה שאמר על מקום לידתו, שם חי במשך עשר או חמש-עשרה שנים של חייו, כי אני מאמין שמילים אלו יכולות לשפוך אור רב על טבעו של המרלינג מאשר אפיון אקדמי כלשהו.

הוא כותב:

"איני יודע עד כמה בניית מסילת הברזל סביב אזור ולדוירטל השפיעה על בידודו מהעולם. בשנת 1867, ההופעה של אדם זר עדיין עוררה התרגשות רבה. אם אדם כזה היה מגיע ברגל או בכרכרה, אז השוורים שחרשו את השדות היו נעצרים והיו מסובבים את ראשיהם כדי להסתכל בתמיהה על ההתגלות החדשה. האיכר עשה ניסיון או שניים להניעם הלאה עם השוט שלו – אך לשווא, ולבסוף, הוא עשה אותו דבר, והמחרשה נעצרה עד שהזר היה נעלם מאחורי הגבעה או היער. גם זו תמונה של אווירה אידיאלית!"

חייו ואישיותו של המרלינג הם דוגמה לנפש שצמחה מתוך סביבתה ומעבר לה, ולהתפתחותה של אינדיבידואליות. הוא היה הבן של טווה עני. היות שהוריו היו מרוששים, הם פונו מביתם בתקופה שבה המרלינג עדיין לא היה יכול לומר אפילו 'אני'. אביו נאלץ לנסוע לחו"ל, בעוד אימו נשארה באזור ולדוירטל, ב-Schonau, עם הילד הצעיר. שם, הילד חווה את יופיו של אזור ולדוירטל. סצנה מאותה תקופה נשארה תמיד בזיכרונו, התנסות שהאמין שהעניקה לו את ישותו. הילד בן השבע הלך במורד גבעה. זה היה בשעות הערב והשמש שקעה במערב. משהו בא לקראתו, זהוב, מתוך אור השמש הזהוב, והמרלינג מתאר את מה שקרן באור הזהוב כדלקמן:

³⁵ אזור בצפון-מערב אוסטריה.

"בין הזיכרונות המשמעותיים ביותר מתקופת נעוריי, אך גם קשים ביותר לתיאור, הם הלכי-הנפש המוזרים אשר הופיעו תכופות בנפשי בהיותי ילד משוטט. חלקם באו מההתרשמויות החיות של הרגע, בדרך-כלל מהטבע סביבי, וחלקם היו חלומות בהקיץ ותחושות מוקדמות.

בדברו על עצמו, המיסטיקן ג'ייקוב בוהמה נהג לומר שהמשמעות הנעלה יותר, החיים המיסטיים של הרוח היו מתעוררים בקרבו באורח פלא, ברגע בו הוא היה שקוע כבחלום בהביטו בקערת בדיל ועופרת נוצצת באור השמש.³⁶ אולי לכל אדם רוחי יש קערת בדיל ועופרת, כמו זו של בוהמה, כמקור להתעוררות פנימית אמיתית. אני זוכר באופן חי ערב מסוים, בהיותי בן שבע. ירדתי במורד גבעה ושקיעת החמה קרנה לעברי כמו נס, כמו חיזיון רוחי. זה מילא את לבי בהלך-נפש מוזר בצורה בלתי-נשכחת, עם תחושה מוקדמת שכיום נראית לי כמו קריאה המשקפת את גורלי העתידי. ברוח מרוממת, מיהרתי לקראת גורל לא-ידוע; עם זאת, באותו זמן נפשי התמלאה עצב אשר גרם לי לרצות לבכות. אם אותו רגע היה יכול להיות מוסבר מתוך הנסיבות הקיימות, אלמלא היה ייחודי לחלוטין, הוא לבטח לא היה נשאר בזיכרוני באופן בל-יימחה."

כך, בשנתו השביעית של המשורר, ההשראה הפיוטית והרוחית התקרבה אליו. באותו זמן, הזרע לכל מה שנפש זו תהיה מאוחר יותר, הוכנס בה, כביכול, מתוך הקוסמוס. הדבר היפה הוא שהמרלינג משייך קריאה פיוטית זו למאורע כזה, כאילו בוצע עליו נס על-ידי הקוסמוס עצמו.

בשל העוני של הוריו, הילד התחנך במנזר הסיסטריאני בצווטל. בתמורה לשיעורי הכיתה, היה עליו לשיר במקהלת המנזר. באותו זמן, המרלינג היה בן עשר עד ארבע-עשרה. הוא יצר קשר קרוב עם אישיות מוזרה במנזר, האב הוגו טראומילר, אדם שהיה נתון כולו להתבוננות מיסטית וחיי סגפנות מחמירים. באותו זמן, לילד היה כבר צמא ליופיו של הקוסמוס ודחף להעמיק בנפשו. ביכולתכם לדמיין לעצמכם שהוא קיבל השראה מההתנסויות הפנימיות שהאב טראומילר תיאר מתוך התבוננותו הפנימית בסודות הלב והנפש. הוא היה מיסטיקן מהסוג הבסיסי והפרימיטיבי ביותר, שאף-על-פי-כן השאיר רושם עמוק בנפשו של המרלינג.

אך, בלתי-אפשרי לדבר על המשורר המרלינג בלי להזכיר מה היה רוב רובה של כמיהתו: הכמיהה להיות ישות אנושית כבירה. כאשר חזר לביקור באזור ולדווירטל, הרבה לאחר שעזב את האזור, בני-אדם שידעו שהוא בא משם, שאלו אותו מה הוא רצה להיות. אך, אף על פי שגילו היה כבר מעל עשרים, המרלינג לא חשב על מה שהוא רוצה להיות. הבנה זו שכנעה אותו שבגיל זה בלתי-אפשרי להימנע מהשאלה 'מה אתה רוצה לעשות?'. הדבר היחיד שהיה יכול לומר לעצמו היה: "ובכן, איני יכול באמת לומר להם מה אני רוצה להיות, כי הם לא יבינו. שכן כאשר אני נשאל מה אני רוצה להיות, ברצוני לענות: אני רוצה להיות ישות אנושית!" לכן, לפעמים הוא אמר שהוא רוצה להיות בלשן או אסטרונום או משהו כזה. בני-אדם יכלו להבין זאת. אך, הם לא היו יכולים להבין שאדם אשר סיים את לימודיו, בכוונתו להיות ישות אנושית.

³⁶ ג'ייקוב בוהמה, Jakob Bohme, 1624-1575, מיסטיקן גרמני. בהתחלה היה סנדלר ובשנת 1600 הייתה לו התנסות מיסטית.

ובכן, אפשר היה לומר רבות על התפתחותו של המרלינג כמשורר ומעל לכול, על התפתחותם של שלושה דברים בנפשו. הדבר הראשון אותו תיאר מאוחר יותר ברצון של האטומיזם, באומרו שהיוונים כינו את היקום 'קוסמוס', מילה הקשורה ליופי. עבורו, זה אפיין את הרוח היוונית, שכן היא הייתה חדורה ביופי המהדהד דרך היקום. ותשוקת נפשו הייתה לראות את המין האנושי מתמלא ביופי זה; זה מה שהוא רצה לבטא בצורה פיוטית. לכן, עבורו היופי היה זהה לרוחניות. לעתים קרובות, הוא היה סוקר כל מה שידע על הלניזם ואז מסתכל בעצב בתרבות המודרנית כדי למלאה בקולות שהיו מעודדים בני-אדם להביא יופי ורוחניות חזרה לחייהם, וכך להחזיר שמחה לחיים על-פני האדמה. המרלינג גילה שבלתי-אפשרי לדבר על סתירה בין העולם והיופי בחיי אנוש. הוא היה מונע על-ידי האמונה שהחיים צריכים להיות חדורים ביופי, שהיופי צריך להיות חי בעולם, ומתקופת נעוריו והלאה הוא העדיף לחיות רק בעבור זה. הדבר היה כמו אינסטינקט בנפשו. אך, לרוב הוא נתקל במה שהראה לו שהעידן המודרני מוכרח להיאבק עם דברים רבים המסכלים את האידיאלים שלנו בחיים.

בשנת 1848 המרלינג היה סטודנט. הוא היה חבר בתנועת השחרור והוא נעצר על-ידי המשטרה בשל 'פשע נורא' זה. הוא קיבל עונש מיוחד, כפי שקרה לרבים שהיו חברים בתנועת השחרור בווינה באותה תקופה. אם הם עשו משהו מעבר למה שהמשטרה ראתה כמותר, הם נלקחו למספרה בה שיער ראשם גולח כסימן לכך שהם 'דמוקרטים'. בימים אלה, אין עוד סכנה שיגלחו את שיער ראשכם רק משום שיש לכם השקפות ליברליות – אכן התקדמות! הדבר השני שחל עליו איסור באותו זמן היה חבישת כובע בעל שוליים רחבים. גם זה נתפס כסימן להשקפות ליברליות. מותר היה לחבוש מגבעת אשר אושרה על-ידי המשטרה.

המרלינג היה צריך להשלים עם זה ודברים רבים אחרים. אזכיר מאורע נוסף כציון קטן לדרך בה העולם התייחס למשורר הגדול; אני מאמין שהוא מוביל לאפיון טוב יותר מאשר תיאור מופשט. המאורע שאליו אני מתייחס קרה כאשר המרלינג סיים את לימודיו באוניברסיטה ועמד לעבור בחינות הסמכה להוראה. היו לו ציונים טובים ביוונית, לטינית ומתמטיקה. הוא אכן קיבל ציונים מעולים ביוונית ולטינית. אך, אם נעמיק בגיליון הציונים שלו, נגלה שלמרות שהמרלינג טען שקרא ספרי דקדוק, ביצעו בבחינה לא הצביעו על לימוד מעמיק של השפה הגרמנית. זה נאמר על האדם שהעשיר רבות את השפה הגרמנית עם סגנונו הייחודי!

ברצוני להסב את תשומת לבכם להתנסות נוספת שהייתה להמרלינג. בשנת 1851, הוא התוודע למשפחה מסוימת וערב אחד הוא הוזמן להישאר אצלם למסיבה. הוא היה נענה להזמנה בשמחה, אך הוא לא היה יכול להישאר. אז, בת המשפחה שלחה כוס פונץ' למעונות הסטודנטים שלו. מה היו רגשותיו אז? הוא לפתע חש דחף לקחת עיפרון ונייר, והוא חש את עצמו מועבר אל עולם אחר. בהתחלה, הוא ראה תמונות של היסטוריית העולם, מוצגות כמו פסיפס ענק. לאחר מכן, תמונות אלו השתנו לכדי ערבוביה של פריחה,

ריקבון, דם, סלמנדרות, פירות מוזהבים, עיניים כחולות, מוסיקת נבל, הרס החיים, רעם תותחים ובני-אדם מתקוטטים. סצנות היסטוריות התחלפו עם פריחות וסלמנדרות. ואז, כאילו גובשה מתוך הכוליות, הופיעה דמות חיוורת ורצינית עם עיניים חודרות. המרלינג הגיע לראיית דמות זו. הוא הסתכל בנייר שלפניו. הנייר, שהיה חלק לפני החיזיון, נכתב עליו השם *אחשוור* ומתחתיו המתווה לשיר *אחשוור*.

התעניינותו של המרלינג בכל דבר אשר מניע את הנפש האנושית אל גבהיה ומעמקיה, הייתה מתוך מחשבה עמוקה ונדירה והייתה משולבת בהתמכרות ליופי, כביכול. זוהי הסיבה לכך שאפשר לתאר את עשר השנים בהן לימד בבית-ספר תיכון בטריסטה שלחוף הים האדריאטי המפואר ובילה את חופשותיו בעיר ונציה הסמוכה, כתקופה שמחה עבורו. הוא הכיר את ונציה טוב כל-כך ששנים מאוחר יותר הוא עדיין זכר את כל השבילים והסמטאות בהם צעד פעמים רבות כל-כך בערבים יפים. שם הוא ראה טבע קורן ויופי דרומי, להם נפשו ערגה כל-כך. יופי דרומי זה פרח ב- *ברכת שיר מהים האדריאטי*. כמו עבודותיו הקודמות, שיר זה מבטא את כישרונו היוצא מן הכלל של המרלינג. אחריו בא *ונס בגלות*. המרלינג תפס את ונס לא רק כהתגלמות האהבה הארצית, אלא כנושא היופי אשר שולט ומושל בקוסמוס, יופי הנמצא בגלות בכל הנוגע לאנושות המודרנית. כמיהתו של רוברט המרלינג כמשורר הייתה לשחרר את היופי והאהבה מגלותם. לכן אקרא שוב את השורות הבאות:

לך לך לדרכך, שליח קדוש

ושיר בצלילים עליזים

על עליית השחר,

על היופי העומד להתגלות.

אך, המרלינג לא היה יכול לשיר 'על עליית השחר', 'על היופי העומד להתגלות', בלי להסתכל בכל הגומחות החשוכות של הנפש האנושית. החיזיון של אחשוור מראה שרוברט המרלינג ראה את הגומחות החשוכות הללו. הן המשיכו להתייצב בפני נפשו עד שמצא את הצורה הפיזית לאישיותו של אחשוור. אחשוור הפך לחוט המקשר לאורך חיי אנוש כהתגשמותה של אינדיבידואליות הרוצה להימלט מהחיים, אך אינה יכולה. אינדיבידואליות זו מושווית אז עם זו של נרון ברומא, אדם שהיה תמיד בחיפוש אחר החיים, אך לא היה מסוגל למוצאם ברוויה חושית ולכן זה היה חיפוש חיצוני.

אנו יכולים לראות את סתירות החיים שהמרלינג נתקל בהן. הדבר נעשה אפילו ברור יותר בשירו *מלך ציון*, בו הוא מתאר אדם הרוצה להביא גאולה רוחנית מגבהים נשגבים אל ישויות אנוש, אך נופל קורבן בתהליך לחולשות האנושיות, לחושניות וכן הלאה. המרלינג חשב תמיד על קרבתם של ניגודים בחיים, והוא רצה לתת לזה ביטוי פואטי. יוון עלתה בפני נפשו בצורה שרצה לשחזר. ב- *אספאסיה*, הוא תיאר את יוון מתוך דמיונו, מדינת כמיהתו, עולם היופי, כולל ההיבטים השליליים העשויים להיות לעולם כזה של יופי. בצורה של סיפור בעל שלושה חלקים, *אספאסיה* היה לשיר נפלא על ההיסטוריה התרבותית.

רוברט המרלינג לא הובן, כפי שלמדתי כאשר פגשתי אדם במקום שכוח-אל, שעניו בערו מכעס ובפיו ביטוי מכוער. איני מתכוון לכיעור פיסי כמובן; למעשה כיעור פיסי יכול לקרון יופי מדרגה גבוהה ביותר. אדם זה היה אחד מהמבקרים המרושעים ביותר של אספאסיה. בהשוואה למשורר החדור-יופי, אותו אדם נראה כאחד האנשים המכוערים ביותר, והיה ברור מדוע נפשו המרה לא הייתה יכולה להבין את המרלינג.

כל מאמציו של רוברט המרלינג היו מסוג זה. היה לי הרבה לומר אילו הייתי מספר את התפתחותו כולה לאורך ההיסטוריה. הוא עסק בדנטה ורובספייר, וסיים עם הומונקולוס, בו הוא שאף לגלם את כל הגרוטסקיות של התרבות המודרנית. היה גם הרבה לספר אילו הייתי מתאר כיצד ההשראה הפיוטית של המרלינג שאפה למצוא את הקולות המשקפים אשר חדרו את עבודותיו ביופי ובצבעים של הטבע וברוח הטבע. שוב, היה הרבה לומר אילו רציתי למסור לכם אפילו רק מושג על הדרך בה שירתו של המרלינג חיה בכל דבר היכול לעודד את נפשנו ביחס לדברים הקטנים שבדברים הגדולים, או כיצד שיריו יכולים להעניק לנו את האמונה שאין להכניעה שממלכת היופי תנצח בנפש האנושית, לא חשוב כמה ינסו השדים של חוסר-הרמוניה וכיעור לבסס את שליטתם. נפשו של המרלינג סבלה בחיים; עם זאת, בתוככי הסבל העמוק והמכאיב ביותר, נפשו הייתה יכולה למצוא שמחה ביופייה של פעילות רוחית. נפשו הייתה יכולה לראות במהלך היום את חוסר-ההרמוניה בכל מקום, ועם זאת לשקוע עמוקות ביופיו של הלילה, כאשר השמים זרועי-הכוכבים עלו מעל הימים. המרלינג היה מסוגל לתת ביטוי רב-משמעות להלך-נפש זה.

רציתי לתאר בקצרה, באמצעות מקרים ספורים מתוך חייו של המרלינג, תמונה של רוברט המרלינג כמשורר מהמאה התשע-עשרה, אשר היה חדור במודעות שאין להכניעה לעתיד טוב יותר של האנושות, כי הוא היה ספוג לגמרי באמיתות יופיו של היקום. באותו זמן, הוא היה משורר שהיה יכול לתאר כיצד הרוח יכולה לגבור בתוכנו על כל המכשולים והמעצורים החומריים העומדים מול הטבע הרוחי שלנו.

בלתי-אפשרי להבין את המשורר המרלינג בלי התייחסות למאמץ שלו אשר נמשך לאורך כל חייו, לענות על השאלה: כיצד יכול אני להיות ישות אנושית? לכל מה שהוא יצר הייתה גדולה אנושית, אף על פי שלא תמיד עם הצטיינות פואטית, שכן שיעור קומתו של המרלינג כמשורר הוא תוצאה של גדולתו האנושית. כאשר ראה את חוסר-ההרמוניה בחיים, המרלינג חש תמיד בנפשו דחף שאין להכניעו למצוא את ההרמוניה התואמת, למצוא את הדרך בה כל הדברים המכוערים יתמוססו ביופי, אם נסתכל בהם בצורה נכונה.

לסיכום, ברצוני לקרוא בפניכם שיר טיפוסי קצר, לא-משמעותי, של המרלינג. הוא נכתב בשנותיו המוקדמות, אמנם בפשטות פיוטית, אך הוא מאפיין את הלך-הנפש אשר ליווה אותו לאורך חייו:

האריה והשושנה

על שושנה אדומה

אריה זועם דרך

כף-רגלו נלכדה בקוצו

של פרח עדין זה.

כף-רגלו התנפחה;

בכאב ובכעס הוא מת.

רעננה, השושנה האדומה לגמה

את רסיסי הטל של הבוקר.

היה עדין, עדין ביותר,

הגס, גס הוא ביותר,

מה שהינו שברירי, עדין הוא, טהור –

היופי, גובר על הכול.

הלך-נפש זה – שאפשר לראותו בכל מה שכתב – ליווה את המרלינג לאורך חייו:

היה עדין, עדין ביותר,

הגס, גס הוא ביותר,

מה שהינו שברירי, עדין הוא, טהור –

היופי, גובר על הכול.

*

רשימת ספרים בהוצאת בדולח

רשימת הספרים בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>